

Sparekassens historie gennem hundrede år

*Udarbejdet
af Carl Svenstrup*

GRENAA

Christiansen & Jørgensens Bogtrykkeri . Grenaa

1956

Sparekassens historie
gennem hundrede år

Sparekassen for Grenaa og omegn

Udgivet ved
Tilsynsrådets foranstaltning

1856 - 30. SEPTEMBER - 1956

Udarbejdet af Carl Svenstrup
1956

I anledning af, at

SPAREKASSEN
FOR GRENAA OG OMEGN

den 30. september 1956 har bestået i hundrede år, udsendes dette lille skrift til minde om stifterne og alle, der gennem årene har virket i Sparekassen.

Vi takker alle for den tillid, der er blevet vist Sparekassen for Grenaa og Omegn gennem de forløbne hundrede år.

Grenaa, i september 1956.

Tilsynsrådets formand.

Adm. direktør.

Indholdsfortegnelse

A. Indledning: Grenaa i 1850'erne.

Konsumtionslinien sprænges.....	12
Bygningernes og gadernes udseende	13
Gadelygter, brolægning m.m.	15
Kohold og Fælleskær.....	17
Grenaa Havn og Havnebyens grundlæggelse.....	18
Postforbindelsen.....	19
»Grenaa Avis« grundlægges 1850	21
Pengekrisen i 1857	23
Pengekrisens virkninger i Grenaa	25
To af 50'ernes forgrundsfigurer:	
J. N. Winding og N. L. Kock.....	25
Handels- og erhvervslivet i 1850'erne	30
Byens styrelse	32
Grenaa Communal-Budget for 1859.....	34
Pengevæsen i Grenaa i 1850'erne.....	35

B. Spare-, Laane- og Disconto-Institutets stiftelse.

Institutets stiftere.....	39
Virksomheden begynder 31. decbr. 1856	42
Navnefortegnelse over de første 35 aktionærer	44
»Regulativ« for Spare-Institutet.....	45
Smånotitser fra de 25 første år	
af Spare-Institutets historie	48
Spare-Institutets første årsregnskab (facsimile).....	50
Den første ordinære generalforsamling	51
Grenaa under krigen 1864.....	52
»Instruksen« revideres	53

»Grenaa Flyveblad« under krigen (facsimile)	54
»Institutet« skænker i løbet af årene 1874-76 et beløb på 500 kr. til oprettelse af et »folkebibliotek« i Grenaa.....	56
»Statutterne« udvides i begyndelsen af 1870'erne på grund af penge-overfloden.....	57
Pengekrisen i 1876-78	60
Omkring Sparekasseloven af 28. maj 1880.....	63
»Spare-Institutets« 25 års jubilæum i 1881 markeres bl.a. ved, at »Pressen« får adgang til generalforsamlingerne	65
»Spare-Institutet« får konkurrenter	66
1880'ernes politiske kampe.....	67
Tilbageblik på det første kvart århundrede	69
Grenaa Bys skatteliste fra 1876	72
Skematisk oversigt over de første 25 års regnskaber (1857-81).....	74

De næste 25 år.

Byggeplaner og pengerigelighed i 1886.....	77
Personskifter i bestyrelsen i 1880'erne	81
Nedadgående rente 1895.....	82
To personskifter ved århundredskiftet (T. Møller og F. Brokmann).....	83
De økonomiske forhold omkring århundredskiftet	84
»Daglig revision« indføres 1903	86
Ungskuet i Grenaa 1906	87
Portrætsamling fra 40 års jubilæumsåret 1896.....	89
Aktiekapitalen udvides i 1911 fra 44.000 kr. til 66.000 kr....	90

Grenaa i 1850'erne

De sidste 50 år.

Verdenskrigen 1914-18 og pengevæsenet.....	91
Sparekasseloven af 4. oktober 1919.....	95
Bidrag til almennyttige og velgørende formål.....	96
Pensionsordning indføres 1930.....	97
Pengerigelighed i 1930, som efterfulgtes af penge- og landbrugskrise.....	98
Direktorskifter omkring 1930. (Korte biografier af land- inspektør Christensen, inspektør Lunøe, brygger J. E. Krogh, sagfører A. Andersen, dommer- fuldmægtig C. Faber).....	100
Sparekassens indvendige ombygning 1938.....	104
Landbrugskrisen i 1930'erne.....	105
Sparekassen skænker i 1939 en fane til skolen og i 1941 et klokkespil til ophængning i kirketårnet.....	106
Pengevæsenet i Grenaa under 2. verdenskrig 1939-45.....	107
Grenaa bys 500 års jubilæum 13. maj 1945.....	110
Skolesparekasserne.....	115
Kontoen for almennyttige og velgørende formål.....	116
Skematisk uddrag af Sparekassens regnskaber 1856-1956....	119
Personalhistorisk oversigt over årene 1856-1956.....	121
Portrætter af afgåede repræsentationsformænd og direktører fra 1856 og til nutiden.....	125
Portrætter af Sparekassens nuværende tilsynsråd, direktører og personale.....	129

Bavnhøj Mølle - byens vartegn.

Som indledning til skildringen af den jubilerende sparekasses historie skal her, som en slags baggrund, gives et lille tidsbillede af det bysamfund, hvor »Instituttet« for et århundrede siden stiftedes.

Man kan med fuld ret hævde, at tiden omkring midten af forrige århundrede, altså nøjere bestemt 1850'erne, var det tiår, der mere end noget andet betegner et vendepunkt i Grenaa bys historie. Ikke således at forstå, at der - som i 70'erne - var nogle enkelte foretagender af det helt store format, der bragtes til udførelse og optog alles tanker. Det var den store nye havn, der byggedes 1874-79, jernbanelinien Randers-Grenaa med sidebane til Aarhus, der anlagdes i 874-76, og Kølindsunds udtørring 1872-79.

Derimod bragte 50'erne en række jævnt store foretagender, foranstaltninger og begivenheder. De forandrede tilsammen i betydelig grad byens udseende, borgernes levevis, handelens og erhvervslivets vilkår og pengevæsenets forhold.

50'erne var det første tiår efter grundlovens givelse og den frie forfatnings indførelse. Eneælden var forbi, og glæden over, at overgangen var sket på fredelig måde og uden de voldsomme kampe, som man kendte fra fremmede lande, var stor. Men den frie forfatnings virkninger i det praktiske liv gik ikke let og gnidningsløst for sig. Mange gamle ideer og fordomme måtte først bortryddes. Og megen uenighed både om mål og midler viste sig. Det er symbolsk, at 50'erne her i Grenaa indlededes med to iøjnefaldende, ydre begivenheder. Dels den, at konsumtionsdiget, der i århundreder havde ligget som en ring omkring byen og spærret for adgang, nu sprængtes ved konsumtionsordningens ophævelse i 1851. Herved fjernedes byportene og adgangen til byen blev fri. Dels ved, at byens nuværende vartegn, Bavnhøj Mølle, i 1850 rejstes på Bavnhøjbak- kens top, altså på markjorderne og uden for byporten.

Som en tredje begivenhed, dog af noget anden art, som symboliserede overgangen til en ny tid, kan nævnes, at i 1852 døde efter 50 års udmærket styre byens populære byfoged, justitsråd Jacob Aagaard. Han havde i en ganske sjælden grad stået i et godt forhold til befolkningen. Man satte pris på hans omgængelige optræden, samtidig med at man anerkendte den dygtighed, hvormed han havde gennemført en lang række af de reformer, som han havde opstillet som en slags program, da han tiltrådte embedet i 1802. Hans efterfølger, G. Nyeborg, var af en helt anden type og var - i hvert fald i begyndelsen - ikke særlig afholdt. På efterfølgende blade skal så gives en kort beskrivelse af, hvorledes Grenaa så ud i 50'erne ved Aagaards død, altså tiden, da tanken om stiftelse af et pengeinstitut opstod.

Konsumtionslinien sprænges

Accise og Kunsumtion var forbrugsafgifter

I begyndelsen ramte de navnlig udenlandske varer og de såkaldte »4 Specier« (d.v.s. vin, brændevin, tobak og salt). Men afgifterne udviklede sig med rivende hast og kom til at omfatte flere og flere varer. Ved hovedindkørselsvejene til købstæderne anlagdes porte. De var byernes eneste »åndehuller« ud mod den store verden. Der var i Grenaa oprindeligt 5, senere 4 porte, idet Vesterport og Dolmer port forenedes til een. De andre var Nørreport for enden af Nørregade, Østerport for enden af Østergade, d.v.s. hvor nu snedkermester Bendixen bor, og Sønderport inden for Sønderbro, hvor nu »Konsul Sechers Have« ligger. - »Konsumtionslinien« dannedes mod nord af et ret højt jorddige, mod øst og mod vest af en dyb grøft. Mod syd dannede åen en naturlig grænselinie. Konsumtions-væsenet ophævedes fra og med 31/12 1851. »Portene« fjernedes, og acciseboderne bortsolgte til nedbrydelse, de

Jacob Aagaard.
Byfoged i Grenaa 1802-1852.

Markedsgade nr. 64. De to fag med bindingsværket er en rest af byens gamle Vesterports Accisebod.

Kannikegade nr. 12.
Det sidste hus i Grenaa, som bar stråtag.

to nyeste Nørreports og Vesterports boder dog til beboelsesvåninger. Afspærringen og de forhadte forbrugsafgifter var bortfaldet, og en ny tid indledet.

Bygningernes og gadernes udseende

Fra meget gammel tid var bindingsværket praktisk talt enerådende her i Grenaa som i næsten alle Danmarks købstæder. Bindingsværket var dog ikke helt som nu, men havde i almindelighed »lerklinede vægge«. Derved forstod man, at mellemrummene mellem bjælkerne i husvæggene, de såkaldte tavler, var udfyldt med et fletværk af vidjer eller siv, uden på hvilket der, på begge sider, var klinet et tykt lag ler. - Vest for byen lå lergraven, hvor alle indbyggere frit kunne hente ler til dette brug. Hustagene var af strå. Gennem århundreder havde kongemagten af hensyn til brandfaren ført en krig mod disse brandfarlige tage. Men på grund af befolkningens fattigdom og stadige vedhængen ved det gamle måtte tidspunktet for stråtagenes uigenkaldelige afskaffelse gang på gang udsættes. Den yderste frist var nået i 1848. Et par småhuse i Kannikegade var de sidste her i Grenaa. Fra 1850 var alle huse

Lillegade Nr. 33,
Købmand Schoubyes Gård.
En af byens ældste bindingsværks gårde,
opført ca. 1757. Læg mærke til petrole-
umslygten, rendestensbrætterne, som
man endogså måtte over for at komme
ind i Gyden, samt trappestenene, som gik
langt ud på fortovet. I baggrunden skim-
tes konsul Kocks gård.
Foto ca. 1865.

Nederstrædes østre side.
Husene i forgrunden opførtes i 1850'erne
af bindingsværket fra en nedbrudt køb-
mandsgård.

inden for byportene tækket med tegl.

De lerklinede vægge var allerede fra omkring år 1800 i stærk tilbagegang. Men det gamle bindingsværk blev stående, og mellemrummene mellem bjælkefagene blev flere og flere steder udfyldt med »murtavl«. Det gælder da navnlig på »hovedgaderne« og i forhusene. Lidt hen i århundredet begyndte man at bygge husene i grundmur. I 1847 var af byens 160 huse kun 20 grundmurede. Ti år senere, i 1857, viser brandtaxationsprotokollen, at antallet af grundmurede huse nu var vokset til 60. Det var sket, dels ved nybygning, dels ved ombygning af ældre huse. Praktisk talt var altså i dette tiår ca. ¼ af ejendommene gået over til grundmur. Materialet var ikke de røde mursten, som vi nu bruger, ej heller de meget store munkesten, som kendes fra middelalderens huse, men gule teglsten. Mange af dem sejledes hertil fra de store teglovne ved Flensborg Fjord. Disse »Flensborg Klinker« var et udmærket byggemateriale og er anvendt til adskillige huse i Grenaa. De stod gennemgående ikke med murstenenes naturlige udseende, men murene pudsedes og kalkedes okkergule med hvid gesims ved tagskægget. Meget ofte var denne gesims »savtakket« eller med »tandsnit«. Andre huse oliemalede med drap farve. Endnu eksisterer en del af disse 50'ernes pæne småhuse spredt rundt i byen.

Gadelygter

var endnu i midten af århundredet et ukendt begreb. Når man efter mørkets frembrud vovede sig ud i de snavsede og elendigt brolagte gader, var det tilrådeligt selv at medbringe en håndlygte. Først i 1859 begyndte gadebelysningen i al beskedenhed, idet borgerrepræsentationen - efter mange overvejelser og efter kraftig opfordring fra et i den anledning afholdt borgermøde - vedtog at anskaffe nogle gadelygter.

I efteråret 1859 opsattes så en halv snes lygter, spredt over byen, et par på Torvet og en eller to på hver af de større gader. belysningsmaterialet var tran. En lygtetænder ansattes, og byrådet averterede i »Grenaa Avis« om tilbud på levering af »8 Tønder bedste, lys islandsk Havkalvstran«, at levere med halvdelen i oktober og den anden halvdel i januar«. En snes år senere gik man fra tranlygter over til petroleum, atter en snes år senere, altså omkring 1900, over til gaslygter og endelig, endnu godt en snes år efter, til elektricitet.

Gadernes brolægning

var omkring ved år 1800 overmåde slet. Der manglede rendestene til vandets afledning fra gaderne, der var mange steder ikke fortovet, og på flere af de mindre gader og i gyderne var der overhovedet ingen brolægning. Det forbedredes kun uendelig langsomt. Byens »Budget« var jo meget ringe. Når der endelig skulle brolægges, måtte husejerne selv bidrage dertil, dels ved hjælp til arbejdet, dels ved levering eller kørsel af sten, dels ved kontante pengetilskud. Stenene var de runde, toppede marksten, som man endnu træffer i enkelte gamle gårde eller i Nederstræde, hvor der dog, som et forsonende element, er lagt en asfalteret stribe midt i »Kørebanen«. Det er betegnende, at den fornævnte byfoged Aagaard, som døde i 1852 og var ugift, i sit testamente havde bestemt, at halvdelen af hans efterladte formue skulle hensættes til et legat til forbedret brolægning af gaderne.

Næsten alle borgerne havde en ko eller to og omtrent en tredjedel havde endnu ved 1850 lidt avlsbrug. I alle gårde fandtes møddinger. Heri henlagdes både latrin- og staldgødning. Når de tømres, var det ikke hyggeligt at være i nærheden. Først i 1860'erne og 70'erne kom der i de kommunale vedtægter de første beskedne ændringer på dette område.

Studekøretøj med et læs tørv, som man endnu i slutningen af det forrige århundrede kunne træffe på Grenaa gader.

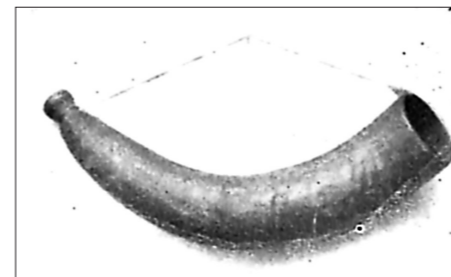

Fælleskær og kohold

Til gadebilledet i 1850'erne var uløseligt knyttet forestillingen om køerne, som hele sommerhalvåret i løs drift tre gange om dagen, morgen, middag og aften, i et antal af ca. 300 stk. passerede byens gader til og fra Fælleskæret. Det lå syd og vest for nuværende Menighedshjem, Bibliotek og Pavillon og udgjorde ca. 300 tdr. land.

Køerne passedes sommeren igennem af byhyrden og et par drenge. Om morgenen kl. 4 skulle køerne være malkede. Byhyrden gik gennem gaderne og tudede i sit store horn som signal til samling. Køerne kendte selv vejen fra gården ud på gaden, derfra til Vestergade, hvor de standsedes af et led. Når de alle var samlede, åbnedes ledet, og hele flokken gik ud i Fælleskæret. Om middagen blev køerne drevet hjem til middagsmalkning og derefter atter ud i Kæret for så endelig ved aftenstid at vende hjem til stalden og aftenmalkningen.

Det er indlysende, at dette forhold var en ren misere for gadernes Renlighed. Men således havde det været fra »Arilds Tid«, og således blev det ved endnu en snes år. Omkring 1875 begyndte kommunen at afkøbe grundejerne »Ko-Rettighederne« for 50 rdl. stykket. Løs driften blev forbudt, køerne skulle enten »trækkes« eller »drives« frem og tilbage fra Kæret. I 1887 var hele omordningen tilendebragt, og Fælleskæret overgik til kommunen. Det kultiveredes i al beskedenhed, deltes i en række parceller og udlejedes til græsning. Men endnu i 1850'erne

Byhyrdens horn, hvori han tudede, når han i sommerhalvåret om morgenen kl. 4. gik gennem gaderne, og byens 300 køer skulle ud i Fælleskæret.

Ca. 7 gange formindsket.

var »Løsdriften« en helt selvfølgelig sag og bidrog i høj grad til, at byen med sine bindingsværksbygninger og sine dårligt brolagte eller helt ubrolagte gader mere lignede en landsby, end hvad vi nu forstår ved en købstad.

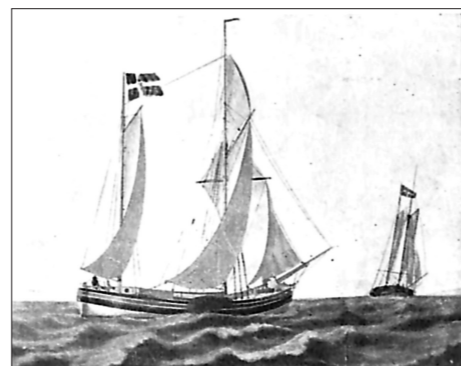
Grenaa Havn og Havnebyens grundlæggelse

Den første gang Grenaa Havn findes nævnt, er i året 1500 i et brev fra Kong Hans til Grenaa bys borgere. Han giver deri byen tilladelse til at lade opkræve en vis afgift af ethvert skib, som »bruger dens Havn« - fra 1 til 4 skilling, alt efter skibets størrelse. Havnen var dengang og lige indtil 1812 kun åmundingen, hvis indløb beskyttedes af 2 lange moler, som strakte sig et stykke ud i havet som forlængelse af åen.

Uendelig mange gange ødelagdes denne »Havn« eller dens moler af stormens eller bølgernes magt eller af sandet, som førtes langs kysten og spærrede indsejlingen. Først under englænderkrigen byggedes i 1812 den første virkelige havn. Den tilfredsstillende en række år, men molerne var for korte og ikke praktisk byggede, så havnens dybde blev snart for ringe på grund af sandet, som førtes ind. I årene 1846-48 foretoges en mindre moleforlængelse og uddybelse, men først i midten af 70'erne kom en »moderne Havn«.

Havfiskeriet

havde indtil den tid kun betydet lidt, man fiskede mest i åen og i det store, nærliggende Kolindsund. Med havneudvidelsen begyndte havfiskeriet at få betydning, og flere fiskere søgte hertil. Havnens terræn havde indtil da været ubeboet, men omkring den forbedrede havn byggedes i årene 1848-54 en snes små, stråttækte huse. Havnens areal var uden for købstadjorderne, og forbudet imod stråtag gjaldt ikke her.

Vicekonsul M. F. Jahnsens Kufgalease »Haabet«, som førtes af hans svoger, H. B. Kruse. Efter Akvarel ca. 1835.

Parti fra »Sydhavnen«, som anlagdes 1873-79.
Københavnsdamperen laster ved bolværket.
Foto fra ca. 1910.

Disse første »Nybyggere« var mest fiskere og skippere. Det var endnu i sejskibenes tid, men i 1858 oprettedes

Den første dampskibsforbindelse

mellem København og Grenaa. Det var skruedamperen »Randers«, som på rejsen København-Randers skulle anløbe Grenaa både på udturen og hjemturen. Der måtte i den anledning foretages nogle mindre forandringer ved anløbskajen. Skønt foretagendet ikke kom til at svare til de store forventninger, var begyndelsen dog gjort og en ny tid indledet også på dette område. Taksten for rejsen var for kahytspassagerer 4 rdl. (8 kr.), for dækspassagerer 15 mark (5 kr.), Prisen for kreaturer 4 rdl. pr. stk. Der sejlede i begyndelsen kun i sommerhalvåret, først hen mod 1870 udvidedes fartplanen til også at gælde om vinteren.

Postforbindelsen til lands

Omkring 1750 gik postforbindelsen fra Grenaa til Aarhus om ad Ebeltoft, og byfoged Boserup i Ebeltoft var postmester for begge byer. Efter hans død deltes embedet, og hver af de to småbyer fik sin postmester. Da lønnen kun var 10 rdl. om året og fri græsning til posthesten, måt-

te embedet jo nødvendigvis knyttet til et andet »Erhverv«, i et par menneskealdre til byfogedembedet. Fra 1837 var købmand og kæmner S. Schmidt postmester. Først i 1852 blev det et selvstændigt embede. Som postmester udnævntes J. L. Skjærbek, der var premierløjtnant og veteran fra treårskrigen. Han byggede posthuset på Østergade.

Man var nu nået så vidt, at der »daglig gik Postvogn til Aarhus«. »Hver Aften var der stor Travlhed paa Posthuset og delvis rundt i Byen. Posehornets Tuden lød. Den gule Postkaret med Postkusken, den lange Terkel, paa Bukken rullede gennem Gaderne hen over Torvet ad Vejen til Aarhus. I Tirstrup Kro blev der gjort Holdt. Det var Skiftestedet,

Postvognens afgang.
Eftertegning af Kr. Kongstad i værket
»Den gamle Købstad«.

Søndergade nr. 8.

Her var »Grenaa Avis« redaktion og bogtrykkeri. Senere købtes ejendommen af byfoged Nyeborg. Her var by- og herredskontor i 1860-70'erne.

hvor Posten omladedes til en ny Vogn med nyt forspand, som saa i Nattens Mulm og Mørke fortsatte ad Aarhus til«. Posten til Ebeltoft omladedes ligeledes til en anden vogn, medens Grenaa-vognen med passagerer og post fra Ebeltoft og Aarhus returnerede og ankom hertil ved 2 à 3 tiden om natten. Foruden passagerer medtog postvognen selvfølgelig også pakker og breve. Hvis der var flere rejsende, end der kunne rummes på en vogn, afgik der en ekstra post. Man måtte derfor nogle timer forinden postens afgang bestille billet på posthuset. Således var postbesørgelsen fra Grenaa, indtil banen i 1876 blev anlagt og overtog postbefordringen. Posthuset forlagdes til nogle stuer i banegårdens østre ende. Samtidig fratrådte Skjærbek og døde ganske kort efter.

Grenaa Avis

Før 1850 fandtes ingen lokal avis ej heller noget bogtrykkeri i Grenaa. De fleste hjem, hvor der overhovedet læstes aviser, abonnerede på »Aarhus Stiftstidende« eller »Randers Amtsavis«. Ifølge abonne-

mentsprotokollen fra 1850 i Grenaa Postarkiv havde dengang Aarhus Stiftstidende 108 abonnenter, Randers Amtsavis 25 Nørrejdsk Tidende 18, Bondevennen 18 og Berlingske Tidende 16. Selv et blad som Goldschmidts Corsaren havde 4 holdere. Det må dog erindres, at ikke nær alle aviserne blev her i byen. En ikke ubetydelig del af dem gik til oplandet. I reglen var der flere familier om hver avis, som altså gik fra hjem til hjem. Det var mest »Fatter«, som læste avisen. Her i Grenaa kunne man, når man om sommeraftenerne gik ned ad gaden, se de gæve småborgere sidde uden for husene på trappestenene, som dengang ragede langt ud på fortovene, læsende avisen eller i al venskabelighed vekslende ord med naboen om dit og dat.

Den nyoprettede Grenaa Avis' redaktion og trykkeri var på Søndergade i det smukke havehus med gavlen mod gaden, som ligger der endnu og er den sydligste af bygningerne på gadens vestside. Den ejedes senere af byfoged Nyeborg og solgtes ved hans afrejse fra Grenaa til konsul Momme.

Avisen udkom 3 gange ugentlig »nogle Timer efter Postens Ankomst«. Den kostede 1 rdl. kvartalet og var i størrelse som 1 ark skrivepapir i folio. Stundom kom kun et halvt ark. Bladet var selvfølgelig ikke i stand til at skaffe sin udgiver det daglige brød. Heimann fik derfor bevilling til desuden at oprette et »fæstekontor«, ligesom han stiftede en »Læsekreds for Grenaa By og Omegn« med læsestue, der var tilgængelig hele dagen. Den fik lokale hos ham. Foreningen skulle for en lille betaling skaffe medlemmerne adgang til læsning af underholdende blade og bøger. Lokalet stillede Heimann gratis tilrådighed. Læsesalen åbnedes 1. maj 1950. Heimann var altså langt forud for sin tid. Efter et halvt års forløb måtte han af økonomiske grunde give op. Men avisen genopstod i 1856 med en anden redaktør og med kontor

og bogtrykkeri på Østergade. Trods mange vanskeligheder fik den nye udgiver held til at føre foretagendet igennem i de første, vanskelige år, og fra 1856 og fremover blev så »Grenaa Avis« byens blad. I 1874, i de bevægede politiske kampår, dukkede en konkurrent »Grenaa Folketidende« op. Den fik dog den første snes år næsten ingen holdere i Grenaa by, men kun i oplandet. Først lidt efter århundredeskiftet blev »Grenaa Folketidende« byens blad.

Pengekrisen i 1857

Den ulykkelige handelskrise i 1857 skyldtes først og fremmest en række økonomiske forhold i Amerika: Overkapitalisering, voksende indvandring m.m., som i august fremkaldte en række krak. »Det var, som saa ofte, en liden Tue, der væltede det store Læs. En Bank i Ohio gik fallit i August Maaned, og dermed var Opløsningen i Gang«. I løbet af denne og følgende måneder forefaldt i U. S. A. 5000 fallitter med passiver af over 300 mill. dollars. Krisen smittede i England, hvor der i okt.-novbr. ligeledes indtraf en over ordentlig mængde fallitter, ja, hvor selv »Bank of England« led store tab og diskontoen sattes op til 10 pct.

Fra England forplantede krisen sig til fastlandet, først og fremmest da til Hamburg og truede her bl.a. det store danske handelshus »Hendrik Pontoppidan«. Dette firma var kommissionær for en stor del af den danske kornhandel, og det ville ramme den danske pengeverden hårdt, om det skulle styrte over ende.

Også i selve Danmark havde der hen på efteråret 1857 under indvirkning af den amerikanske krise bredt sig en følelig pengeknaphed.

5. decbr. kom der meddelelse til Nationalbanken fra Pontoppidan om, at han ikke ville kunne klare sine forpligtelser længere end et par

dage, hvis man ikke fra Danmarks side ville støtte ham med et lån på 6 mill. rdl. Både fra Nationalbankens og regeringens side var man klar over, at Pontoppidans eventuelle fallit ville få uoverskuelige følger for den danske handelsstand. Man var derfor villig til at gøre noget, men nølede med at træde til. På initiativ af folketingsmand Alfred Hage og Grosserersocietetets formand C. A. Broberg formåede man den unge Tietgen, direktøren for den nystiftede Privatbank, til at rejse til Hamburg og på stedet forhandle med Pontoppidan. Ved Tietgens mellemkomst og gennem telegrafiske forhandlinger lykkedes det i løbet af de kritiske dage fra 7.-9. december at skaffe en ordning, således at Nationalbanken og Staten stillede de nødvendige millioner til rådighed som lån, hvorved i yderste øjeblik firmaet Pontoppidan reddedes fra fallit og en uoverskuelig ulykke for det danske erhvervsliv hindredes.

Hermed var meget nået for Danmark, men ingenlunde alt. December termin truede med at bringe mange store fallitter. På Grosserersocietetets foranledning vedtoges en henvendelse direkte til kongen om oprettelse af en Discontokasse med udlånsmidler på 8 mill. kr. til imødegåelse af pengeknapheden. Denne Discontokasse kom i stand, i hovedsagen med kapital udlånt af Øresundstoldens Fond. Kassen ydede i løbet af de næste måneder lån på ca. 4½ mill. kr. til kommuner, handlende, landejendomsbesiddere og næringsdrivende. Den virkede i øvrigt ved sin blotte tilstedeværelse beroligende, således at den øjeblikkelige fare i nogen grad var overstået. Men krisens virkninger på erhvervslivet varede endnu en rum tid, og de egentlige gode år for Danmarks handel og erhvervsliv var foreløbig forbi. Den eneste heldige følge af pengekrisen var, at Danmark efter den mere og mere vikledes sig ud af den hamburgske kredit. Få år efter skulle krigen i 1864 i yderligere grad bryde afhængigheden af Hamburg.¹⁾

Pengekrisens virkninger i Grenaa

Aviserne fra 1857 og de nærmest følgende år i forbindelse med retsprotokollerne vidner om betalingsstandsninger og fallitter i sørgelig mængde. Den ene trak den anden med. Andre, selv dygtigt ledede og sunde foretagender, var i den yderste pengenød.

Den største erhvervsdrivende i Grenaa i 50'erne var den unge grosserer, storkøbmand og korneksportør

Johan Nicolai Winding

Han var født 1815, tog borgerskab i Grenaa i 1844 og lejede af Handelshuset I. H. Agerup i Aarhus et par gårde, som de ejede på Torvet i Grenaa. Han købte dem i 1857. Det var den gamle købmandsgård på Torvet, nu Skovs, og genbogården, hvor nu Hotel Dagmar ligger. I løbet af de nærmeste år købte Winding endnu 3 større gårde i Grenaa foruden Jeppetofte på Torvet. Han opførte pakhus ved havnen, var en af de virksomste for oprettelse af dampskibsforbindelsen med København o.s.v. Det er fuldkommen berettiget at karakterisere 50'erne som Windings periode i Grenaa. Han købte og solgte, byggede og startede det ene foretagende efter det andet i et tempo, som aldrig før eller senere er set i Grenaa.

Det er indlysende, at for et firma, navnlig et ungt firma, med en så udstrakt virksomhed var pengekrisen en katastrofe. Men længe red Winding stormen af. Folk i Grenaa nærrede efterhånden en grænseløs tro på hans evner og fantastiske held med alt, hvad han foretog sig. Næsten alle mente, at Winding nok skulle klare selv de værste vanskeligheder. Det kom derfor som en bombe for hele byen, da Grenaa Avis 1. april 1861 bragte den sørgelige meddelelse: »Vor By har lidt et stort Tab, idet den største Handlende og Korneksportør, J. N. Winding,

Købmand J. N. Winding (f. 1815, d. 1905)
og frue.

i gaar har set sig nødsaget til at opgive sit Bo. Dette Tab er saa meget smerteligere, ei alene for den paagældendes store Familie, men ogsaa for de mange af Arbejderklassen, der i hans Brød fortjene det daglige Udkomme, og som nu pludseligen er sat ud af al Virksomhed. Endnu sørgeligere vilde det være, om denne Fallit skulde trække andre af Byens Handlen de med sig«.

En sådan omtale er overhovedet aldrig ofret nogen fallit og viser, hvilket overordentligt indtryk den gjorde på den lille bys forfærdede beboere. Man frygtede, ikke uden grund, at dette store handelshus' fallit skulde drage andre med sig. Det gjorde det også. I første række da Windings brødre, som begge var købmænd, den ene på Torvet, den anden på Lillegade, og i den følgende tid afløste auktionerne i disse fallitboer hinanden. Som et enkelt eksempel på Windings store engagementer kan nævnes, at ved en af hans mange auktioner solgtes en fordring på 10.087 rdl. på en enkelt mand, en kendt proprietær i Nørre Herred. Tilstedeværelsen af en sådan fordring på en enkeltperson åbner jo forfærdende perspektiver.

En anden af de store købmænd, for hvem pengekrisen kom som en katastrofe, var vicekonsul N. L. Kock. Det var en mand, hvis navn vil blive nævnt adskillige gange i Sparekassens historie, idet han både

Købmand J. N. Windings gård på Grenaa Torv, hjørnet af Søndergade, opført ca. 1750. Byens bedst bevarede købmandsgård fra 17. hundrederne. Den eneste tilbageværende gård med svalegang. (Foto ca. 1900).

ved starten og gennem de første 25 år af institutets historie var den absolutte forgrundsfigur.

Niels Lauritz Kock

var født i Aarhus 8/11 1820 og tog borgerskab i Grenaa i 1846. Han startede som kompagnon med en købmand H. Lange, men blev snart eneejer. Hans købmandsgård var »Aftenstjernen«, den anden af byens endnu bevarede gamle to-etages købmandsgårde. Kock var en fremragende mand med mange personlige fortrin, stor handelsdygtighed, evne til at omgås mennesker og - ligesom Winding - vovemed til at starte nye foretagender. Han oprettede i nabogården, som han købte, et stort moderne brændevinsbrænderi. Han indrettede store fedestalde, hvor han anvendte brændevinsbærmene til opfodning af stude til eks-

Lillegade nr. 39 »Aftenstjernen«. Opført af kaptajn og købmand Rasmus Mau i 1751, umiddelbart efter en storbrand, som fortærede 44 gårde og huse. Den ejedes i 1850'erne af købmand, vicekonsul N. L. Kock.

port til Norge. Han havde selv skib i søen og opførte pakhus ved havnen. Også i det offentlige liv spillede Kock en stor rolle. Han valgtes snart til medlem af borgerrepræsentationen og var dens formand fra 1852 og indtil 1868, da den nye kommunallov bestemte, at fremtidig skulle den kgl. udnævnte byfoged være født medlem af borgerrepræsentationen og dens formand.

Det er en selvfølge, at også for konsul Kock, der sad i en så stor bedrift, kom pengekrisen i 1857 som et voldsomt slag. Han led store tab og kom i vanskelige økonomiske forhold. Hvor alvorlig sagen tegnede sig for ham ses af pantebøgerne, som oplyser, at Kock i 1858 pantsatte samtlige sine fem faste ejensomme i Grenaa, desuden brænderiet, vil og afgrøde på markederne, sluppen »Laura Hermine« og jagten »Christine« til bankkonsortiet i Aarhus for 15.000 rdl. Brændevinsbrænderiet udlejede han til propr. Hercules Hoeck Christiansen, og i 1862 solgte han både dette og den dertil hørende ejensom til samme Hoeck. Samtidig udlejede han købmandsgård og forretning og flyttede til en mindre lejlighed. Han havde en del vognmandsforretning, bl.a. nogen

Vicekonsul N. L. Kock (f. 1810, d. 1881) og frue.

Købmand J. N. Windings gård på hjørnet af Søndergade og Kannikegade, opført omkring ved år 1750. Morgenstemning. Køerne trækkes på græs. (D. S. B. foto ca. 1945).

kørsel for kommunen, og da »Stillingen« som vejer og måler blev ledig i 1871, beskikkedes han dertil. Kock var endvidere forligskommissær, og allerede fra 1852 svensk-norsk vicekonsul. Han døde 1881 just samtidig med, at Sparekassen kunne fejre sit 25 års jubilæum.

Winding og Kock var de store forgrundsfigurer i byens erhvervsliv i 50'erne, og begge rantes hårdt af pengekrisen. Men foruden dem var der rundt i Grenaa adskillige andre, både købmænd og håndværkere, som af samme årsag måtte gå fra hus og hjem.

I erhvervsmæssig henseende

var 50'erne den store brydningstid, hvor det gammeldags laugsvæsen sang på sit sidste vers. Med den frihed, som var blevet folket til del i politisk henseende, fulgte ganske naturligt også et krav om erhvervsmæssig frihed. Rigsdagen beskæftigede sig allerede først i 50'erne med de derhen hørende overvejelser. Men sagen var ikke så let, fordi inter-

esserne var så modstridende. Håndværkets og delvis også handelens mænd holdt på, at med næringsfrihedens indførelse ville deres eksistens være truet. Der oprettedes derfor rundt i landet sammenslutninger til værn om standens interesser.

Også her i Grenaa stiftedes 5/2 1854 en sådan forening, som fik navnet »Grenaa Haandværkerforening«. Dens hovedopgave var netop varetagelse af håndværkets interesser. Dets ældste protokol bærer tydelige vidnesbyrd om, at noget af det, som man i første linie har tænkt på, er »Næringsforholdene«. På mange måder gjorde man sig de hæderligste bestræbelser for at dæmme op imod den forestående reform af næringslovgivningen. Man gik sammen med andre byers foreninger om protestskrivelser, og man sendte penge til agitationsfonden i København. Men det hjalp intet. Tiden var løbet fra de gamle handels- og erhvervsformer, og »Loven om Næringsforhold« udkom 20/12 1857. Denne Lov var en ganske logisk følge og opfyldelse af Junigrundlovens § 88, der bestemte, at »Alle Indskrænkninger i den frie og lige Adgang til Erhverv, som ikke er begrundede i det almene Vel, skal have ved Lov«.

Det varede dog længe, inden der kom ro om forholdene og modstanden var forbi. I flere år var næringsloven et hyppigt tilbagevendende emne i håndværkerforeningens forhandlinger. Rigsdagsvalget i 1861 bar også præg deraf, idet kredsens folketingsmand, lærer Kraiberg, kasseredes, bl.a. fordi han på »Næringslovgivningens Omraade havde Anskuelse, som ikke deltes af Grenaa Bys Borgerskab«.

Hvad handelslivet i 50'erne angår

er allerede i det foregående omtalt dels den katastrofale virkning, som pengekrisen havde også her i Grenaa, dels de to skikkelser, som ube-

Købmnd J. A. Møller
f. 1809, d. 1877.

Vicekonsul C. J. Momme,
f. 1831, d. 1916.

tinget var 50'ernes mest fremtrædende her i byen, nemlig Winding og Kock. Det var just, fordi disse to i langt højere grad end de fleste af de andre havde udvist et meget omfattende initiativ og anlagt nye virksomheder, hvori indestod mange penge. Det er sandsynligt, at de i normale tider ville have forrentet sig godt, givet stort udbytte til indehaverne og beskæftigelse til mange hænder.

Ved siden af Kock og Winding, som tilhørte den nye generation, bør nævnes tre gamle købmandsfirmaer, som havde deres rødder langt tilbage i tiden og drev solid virksomhed uden vidtgående spekulationer i det nye. Det var købmand J. A. Møller på hjørnet af Torvet og Storegade og Kruses og Schoubyes på Lillegade. J. A. Møller overtog i 1836 en forretning, som hans fader havde grundlagt, og som moderen havde drevet en række år efter mandens død. Jacob Møller videreførte og udvidede den. Han byggede et stort pakhus ved havnen og anlagde en tømmergård i Jeppetofte ved Torvets nordlige side. Hans forretning var en af de mest solide og ansete i århundredets midte. Møller var medstifter af Spa rekassen og i mange år direktør.

Midt på Lillegade, som genboere til hinanden lå Kruses og Schoubyes købmandsgårde. Begge ejerne døde i en ung alder. Begges enker drev derpå forretningerne i en lang årrække. Begges sønner overtog derefter senere forretning og købmandsgård som ejendom. Og endelig havde både Kruses og Schoubyes en stor og trofast kundekreds fra oplandet. Begge steder stod bøndervognene i lange rækker i de store gårde om lørdagene og markedsdagene.

Men de allerfleste af resten af byens købmænd var unge folk, som var kommet hertil udefra og havde taget borgerskab i tiden mellem 1852 og 1857. Et par af dem døde i ganske ung alder. Nogle af dem gik fallit, del vis på grund af pengekrisen, og flyttede fra byen. Kun een af

de nye arbejdede sig støt og sikkert frem i allerforreste række og blev i den næste menneskealder den førende i byens handelsliv, nemlig C. J. Momme. Han søgte ikke selv nogen plads i byens offentlige liv, men afslog tværtimod alle henvendelser udefra på dette område. Men han var i høj grad samfundsinteresset og støttede med rund hånd adskillige humane, sociale og kommunale foretagender, først og fremmest Lystanlægget, som i afgørende grad skylder ham sin tilblivelse.

Byens styrelse

Fra de ældste tider styredes byen af en borgmester og 4-6 rådmænd, på visse områder i forbindelse med den kgl. udnævnte byfoged. Ved

Midterste del af Lillegade med Schoubyes (t.v.) og Kruses (t.h.) i forgrunden, omtrent som de har set ud omkring 1850. (Foto ca. 1895).

Grenaå købstads ældste segl fra ca. år 1300, som viser, at byen på dette tidspunkt må have været købstad.

forordning af 21/1 1682 »afskaffedes Borgmestre og Raad« i en række af landets mindre købstæder, bl.a. Grenaå. Herefter blev byfogeden i de næste ca. 100 år byens enevældige magistrat. På nogle områder, navnlig på det økonomiske, havde borgerskabet dog en vis ret til at snakke lidt med. En gang om året, altid i begyndelsen af januar, samledes borgerne »efter Lov og Sædvane og sammenkaldt ved Trommeslag« til en »Borgerskabsforsamling« på rådhuset.

Her var de faste punkter på dagsordenen:

- 1) Oplæsning af eventuelle kgl. forordninger,
- 2) Valg af det nye års kærner (altid en købmand som regnskabskyndig) og en »Medhjælper« (altid en håndværker),
- 3) Valg af 8 »Takserborgere« til at foretage skatteligningen for det nye år. 4) Valg af 8, senere kun 4, »Stokkemænd«, som skulle være til stede ved alle retsforhandlinger, altså en slags forløbere for de senere retsvidner, men som i visse tilfælde var medbestemmende ved retslige afgørelser.

Hvis der i årets løb indtraf et særlig vigtigt spørgsmål til afgørelse - navnlig af økonomisk art - indkaldtes til en ekstraordinær borgerskabsforsamling.

Omkring 1775 oprettedes en institution »De eligerede Borgere« nærmest af rådgivende art, med hvem byfogeden i visse forhold delte sin myndighed. Først i 1837 afløstes disse af et »Borgerrepræsentantskab« på 6 medlemmer, der valgtes for en 6-årig periode og hvoraf een var på valg hvert år. Borgerrepræsentantskabet valgte selv sin formand og styrede i forbindelse med byfogeden byens anliggender.

Grenaa Communal-Budget for 1859

A. Udgifter vedrørende Byvæsenet:		
1. Administration o.s.v.....	1051 rdl.	13 sk.
2. Retspleje og politi.....	266 -	77 -
3. Jordmodervæsen.....	78 -	78 -
4. Gader, torve og deslige.....	604 -	04 -
5. Vejvæsenet.....	517 -	90 -
6. Markvæsenet.....	150 -	00 -
7. Grundtaxtafgift til fattigvæsenet.....	22 -	51 -
	<u>2691 -</u>	<u>25 -</u>
Deficit i forrige regnskab.....	164 -	60 -
B. Brand- og vægtervæsenet.....	336 -	36 -
C. Fattigvæsenet.....	600 -	00 -
D. Skolevæsenet.....	1279 -	75 -
E. Delinqventomkostninger m.m.....	351 -	49 -
F. Snekastningsvæsenet (200 Rdl.) udføres ikke, da det forr. år budgetterede beløb haves i behold.....	0 -	0 -
G. Land- og ligningsskat efter Lov af 20/6 1850.....	351 -	31 -
H. Hesteudredningsvæsenet.....	17 -	12 -
I. Byens plantage.....	21 -	84 -
K. Choleralazarethet.....	52 -	47 -
	<u>3010 -</u>	<u>46 -</u>
	5866 -	35 -
Dertil haves følgende indtægter:		
a. Fattigskat på grundtaxten.....	22 -	57 -
b. Broafgift [ved Sønderbro].....	242 -	00 -
c. Afgift af fiskeri [i åen].....	30 -	00 -
d. Jordleje.....	550 -	00 -
e. Høsletten.....	450 -	00 -
f. Stadepenge [ved markeder o.s.v.].....	95 -	00 -
g. Jagtafgift.....	45 -	00 -
h. Tinghusleje.....	40 -	00 -
i. Grundafgifter.....	61 -	00 -
k. Gebyr og afgifter af borgerskaber, brænde- vinshandel m.m.....	100 -	00 -
l. Renter af statsobligationer og andre Kommune- kassens midler.....	164 -	00 -
	<u>1799 -</u>	<u>51 -</u>
	<u>4066 -</u>	<u>80 -</u>
Heraf bliver at ligne:		
a. Som grundskat.....	616 -	37 -
b. Skat på bygninger og næring.....	952 -	36 -
c. Skat på »Formue og vilkår«.....	2499 -	07 -
	<u>4066 -</u>	<u>80 -</u>

Ved Kommunalloven af 31/3 1860 forandredes navnet og valgmaåden, idet der indførtes delvis privilegeret valgret. Men først i 1868 omdannedes styrelsen til et byråd, hvori den kgl. udnævnte byfogted automatisk blev selvskrevet formand og fik titel »Borgmester«.

I 1850'erne var man altså endnu under den gamle ordning, hvorefter borgerrepræsentantskabets valgte formand var den egentlige leder af de fleste kommunale anliggender. I de sidste 16 år, lige til forholdene i 1868 ændredes ved den nye lov, beklædte konsul N. L. Kock formandsposten til repræsentanternes og borgerskabets fulde tilfredshed.

Som et lille billede i tal af kommunens meget beskedne udgifter og indtægter i 1850'erne vedføjes her i sammentrængt form et Budget fra 1857.

Pengevæsenet i Grenaa i 50'erne

Indtil midten af forrige århundrede eksisterede der ikke her i Grenaa noget pengeinstitut. Nu til dags, hvor al pengeomsætning foregår på en så let og bekvem måde, at selv et barn kan sendes i banken og ordne store pengetransaktioner, gør man sig ingen forestilling om, hvor omstændeligt det hele var i gamle dage. Veksling af mindre pengesedler ordnedes selvfølgelig - som nu - velvilligst af købmanden eller naboen. Med større sedler kunne det allerede have sine vanskeligheder. Jeg har hørt fortælle som ganske pålideligt, at en herværende købmand, der skulle have en 50 rdl. seddel vekslet, måtte lade sin karl ride til Aarhus for at besørge denne forretning.

Pengeanbringelse kunne ligeledes have sine vanskeligheder. Man hører af og til udtrykket »at gemme Pengene i Strømpeskafterne« og tager det selvfølgelig som et billede uden nogen realitet bagved. Men i gamle dage var der en virkelighed bagved, i hvert fald for de små

Spare-, Laane- og Disconto- instituttet for Grenaa og Omegn stiftes

sparere. De større sparere anbragte deres likvide midler i jorder i bymarken eller i lejevåninger, små huse, hvis lejligheder de udlejede. Eller de udlåntes mod pant i faste ejendomme eller i løsøre, bohaver og smykker, i tin- eller sølvtøj eller først og fremmest i husets allermest værdifulde stykke, »Brændevinsredskabet«. Det var en stor »Kobberkeddel med Kobber-Laag og -Piber, samt »Hat«, svaletønne og andet tilbehør«. Omkring fjerdedelen af byens husejere havde for et par århundreder siden selv »Brændevinsredskab« og fremstillede selv deres brændevin. Forbruget deraf var stort både for mænds og kvinders vedkommende.

På den måde fik altså folk, der lå med rede penge, som de ikke i øjeblikket havde brug for, en mulighed for at få dem bragt i sikkerhed og at skaffe sig en renteindtægt af dem. Og folk, som manglede penge, fik lejlighed til at låne. Selvfølgelig eksisterede der også lidt senere hen i tiden, her som andre steder, private »Pengeudlaanere«. De havde ingen fast rente, den rettede sig efter lånsøgerens, soliditet og penge-trang. De førte dog ofte en ret lyssky tilværelse og havde ikke altid det bedste omdømme.

I midten af 1850'erne må der her i Grenaa og omegn være opstået en følelse af, at man manglede et pengeinstitut og kunne ønske at få et sådant. Det var ikke noget, som var særegent for Grenaa. Tværtimod var det et ønske, som næredes rundt i landet, og der oprettedes i årene omkring 1850 pengeinstitutter i adskillige byer i Danmark. »I Odense stiftedes allerede i 1846 »Fyens Disconto-Kasse«, og det er vel rimeligt at tro, at det ry, der gik af den, har givet stødet til, at også jyske byer tog fat«. Her var det Vejle, som gik i spidsen ved stiftelsen af Vejle Bank i 1854.

De ældste Pengeinstitutter

i Danmark var imidlertid af mere enkel art, nemlig rene sparekasser. De første af disse opstod i århundredets begyndelse. På øerne oprettedes i 1816 »Fyens Stifts Sparekasse« og i 1820 »Ærøskøbing Spare- og Laanekasse«. Derefter kom i Jylland Aalborg i 1824, Vejle i 1827 og Randers og Ebeltoft begge i 1829.¹⁾ Ved århundredets midte var der i hele landet i alt 36 sparekasser. Det vil sige, at der gennemsnitlig har været nyoprettet en sparekasse om året. I 1850'erne voksede tallet meget stærkere.

Sparekassens stiftere

Den mand, som sparekassen i Grenaa i første række skylder sin oprettelse, er den allerede i indledningen flere gange omtalte købmand, vicekonsul N. L. Kock. Han var en af forgrundsfigurerne i byens offentlige liv og borgerrepræsentationens mangeårige formand. Foruden ham må nævnes J. A. Møller, en anset købmand, indehaver af en gammel, solid forretning og mangeårigt medlem af borgerrepræsentationen, samt endelig byens nye byfoged G. Nyeborg, der endnu var et ret ubeskrevet blad.

Som en skikkelse, der både repræsenterede land og by, må nævnes ex. jur. P. Laurberg, ejer af Enslevgaarden og godsforvalter for Hessel, Katholm og Skærvad. Han var omtrent straks, da »Kreditforeningen af jydsk Landejendomsbesiddere« i 1851 stiftedes i Viborg, blevet valgt som Randers Amts repræsentant i denne forening. Laurberg var en mand med fremragende initiativ og var netop omkring 1856 flyttet ind til Grenaa, hvor han havde købt en gård på Torvet. Han fik kort tid efter beskikkelse som prokurator, men døde allerede i 1859 i en ung alder.

Af omegnens folk, hvoraf mange ganske givet har været lige interesserede i sagen som byens, må i første række nævnes proprietær C. G. Lichtenberg, Hessel, som også var medstifter af og formand for den lige oprettede »Landbrugsforening for Grenaa og Omegn«. Endvidere godsejer C. F. Olsen, Meilgaard, og proprietær Hjelte, Fannerupgaard. De blev alle indvalgt i den første bestyrelse.

Endelig må nævnes ex. jur. L. J. Lunøe. Han var fuldmægtig på by- og herredskontoret, samtidig branddirektør og havde just på den tid fået bestalling som prokurator.

Han indvalgtes ikke i institutets bestyrelse, men var vist nok fra første færd udset til at være »forretningsfører«, d.v.s. bogholder og kasserer. Lunøe blev forgrundsfiguren i sparekassens »daglige Liv«, da den først var oprettet, og dens repræsentant udatil overfor kundekredsen. Han var i sin 26-årige virksomhed i »Institutet« i befolkningens bevidsthed ganske identisk med dette.

Et forberedende møde

12. marts 1856 af holdtes på rådhuset i Grenaa et forberedende møde, hvortil indbyderne var en kreds af interesserede mænd fra byen og omegnen, nærmest de i det foregående nævnte. Man aftalte betingelser

Prokurator L. J. Lunøe.
Spare-Institutets bogholder og kasserer
1856-1883.

for aktietegning og vedtog et udkast til »Statutter«, d.v.s. love. Man indsendte endvidere ansøgning om »Allerhøjeste Bevilling for det paatænkte Spare-, Laane- og Disconto-Institut for Grenaa og Omegn paa Fritagelse for Anvendelse af stemplet Papirs Brug til Institutets Aktiebrev og Contra bøger samt til Transport af disse Documenter«, en bevilling, som meddeltes 4. juni. Desuden valgte man en foreløbig bestyrelse, som skulle modtage indtegnning af nye aktionærer udover hvem, der allerede på forhånd indtegnede sig ved mødet. Denne bestyrelse bestod af 3 af medindbyderne: Byfoged G. Nyeberg, vicekonsul N. L. Kock og proprietær Hjelte, Fannerupgaard. Den skulle, når et vist antal aktier var tegnet, indvarsle til et møde af aktionærer for at vælge den endelige bestyrelse i overensstemmelse med »Statutterne«.

Institutets stiftelse

30. september 1856 af holdtes så det stiftende møde, ligeledes i rådhus salen. Det var, ligesom det foregående, indvarslet ved bekendtgørelse i »Aarhus Stiftstidende« og »Randers Amtstidende« samt i »Grenaa Avis«, som i maj 1856 var opstået efter et 6-årigt ophold og med en ny redaktør og udgiver. Der havde på dette tidspunkt tegnet sig 35 aktionærer med i alt 90 aktier à 100 rdl. Af dem var kun ca. en tredjedel fra Grenaa by, resten fra oplandet. Af aktionærene havde en enkelt 10 aktier. Tre havde 5 eller 6, resten 4 aktier eller derunder. De allerfleste 1 eller 2. Af de 35 aktionærer var kun 14 mødt til det stiftende møde. De blev næsten alle valgt ind i bestyrelsen, som efter statutterne skulle bestå af 3 direktorer og 6 repræsentanter. Til direktører valgtes konsul N. L. Kock, godsejer C. F. Olsen, Meilgaard, og købmand J. A. Møller, Grenaa. Til repræsentanter: Justitsråd, byfoged G. Nyeberg, forligskommissær, godsforvalter P. Laurberg, Grenaa, proprie-

Contrabog
 mellem
Spare-, Laane- og Disconto-Institutet
 for Grenaa og Omegn
 og
Johanne Marie Brodersen
Albøge

A. Institutets Formaal.

Institutet, der fører Navn af „Spare-, Laane- og Disconto-Institut for Grenaa og Omegn“, har til Formaal at fremme Omsætning og Næringsdrift ved Discontering og Ublaar paa Benge-Effecter, samt ved at aabne Udgang til, ved Indskud i Institutets Kasse, at gjøre ledige Summer frugtbringende.

B. Midlerne, hvorved Institutet vil virke.

a) En Actie-Capital, dannet ved Contant-Actier à 100 Rdr. Stykket, indtil et Beløb af 30 000 Rdr., hvormed Capitalen ansees affluttet. Disse Actier udstedes enten paa Navn eller Ihænde-haver, efter Enhvers Forlangende og uden Beskostning. Dristes de senere noterede i Institutets Bøger ved foresaldende Transporter, er Leages deraf 1/2 Procent til Indtægt for...

Contrabog Nr. 1 i »Spare-, Laane- og Disconto-Institutet« for Johanne Marie Brodersen i Albøge.

1. Forsiden i Contrabogen med Begyndelsen af Statutterne.

2. Begyndelsen af Contrabogen med Aabningsdatoen d. 31. Decbr. 1856.

Der er indsat 8 Rdl. 2 Mark. Derpaa følger de 3 Dircktorers Underskrifter:

N. L. Kock. J. A. Møller.
 C. F. Olsen.

11

1856	Dec 31	Indskud	8	2	
		Er Rigsbaler			
		Er 20 Mark			
		<i>J. A. Møller</i>			
		<i>C. F. Olsen</i>			
1857	Jan 1	Indskud	3		
		Er Rigsbaler			
		<i>J. A. Møller</i>			
		<i>C. F. Olsen</i>			
1857	Aug 28	Indskud	3		
		Er Rigsbaler			
		<i>J. A. Møller</i>			
		<i>C. F. Olsen</i>			

Spare-, Laane- og Disconto-Institutet for Grenaa og Omegn.

- Efter at der nu er erhvervet allerhøieste Bevilling for det paatænkte Spare-, Laane- og Disconto-Institut for Grenaa og Omegn paa Fritagelse for stemplet Papiers Brug til dets Actiebrev og Contrabøger samt til Transporter af disse Documenter, tillade vi os at indbyde saavel de allerede tegnede Actionairer, som dem, der endnu maatte ønske at indtegne sig for Actier i Institutet, til et Møde paa Raadhuset i Grenaa Tirsdagen den 30te September d. A., Kl. 11 Formiddag, for at vælge en Bestyrelse overensstemmende med Statutterne.

Grenaa, den 1ste September 1856.

G. Nyeberg. N. L. Rodt. Hjelte.

Avertissement i »Grenaa Avis«, september 1856.

Rådhusalen i det gamle rådhus på Torvet. Her stiftedes »Spare-, Laane- og Disconto Institutet« og her holdtes i en lang række år dets generalforsamlinger og fællesmøder mellem direktion og repræsentantskab .

tær Westergaard, Lykkesholm, proprietær C. G. Lichtenberg, Hessel, proprietær Hjelte, Fannerupgaard, og forpagter Brandsted, Meilgaard. Det vedtoges at fortsætte med aktietegningen foreløbig til årets udgang, »forudsat, at der ikke inden den tid var tegnet aktier for over 22.000 rdl.«. Denne begrænsning fik nu foreløbig ingen betydning, da Institutet først 10 år efter nåede op på denne aktiekapital.

Den egentlige virksomhed

begyndte nytårsaftensdag, 31. decbr. 1856. De to første indskud, hvert på 8 rdl. 2 mk., skete ved lærer Brodersen, Albøge, senere i Karlby, for hans to børn. Kuriøst nok benyttedes begge disse kontrabøger, som altså havde nr. 1 og 2, endnu ved Institutets 50 års jubilæum i 1906. Den ene af dem, nr. 1 endogså nu på 100 års dagen. Samme lærer Brodersen var også en af de allerførste aktionærer, idet hans aktiebrev havde nr. 3 og 4.

At det nye Institut ikke nøjedes med at ville være en »Spare- og Laane kasse«, men føjede det tredje ord »Disconto-Institut« til sit navn, viser klart, at der også dengang fandtes handelskyndige og fremskuen- de mænd i Grenaa og dens opland. Det var - som allerede nævnt - et af

Jyllands første pengeinstituter af den art, og selv København fik nylig sit første, større, private pengeinstitut i 1857.

Men »de fleste pengeinstituter var altså kun sparekasser, hvor man modtog kapitaler til opbevaring og frugtbargørelse. Anbringelsen af de indsatte summer skete væsentlig ved, at de udlåntes imod prioritet i faste ejendomme og altså ikke kom den almindelige omsætning til gode. Kunne sparekasserne ikke få anbragt deres midler i prioriteter, indbetaltes de i den kongelige kasse imod en ganske lille rente, og den egn, hvor de opsamledes, fik altså kun liden gavn af dem«. Man kan da forstå, hvilket gode det var for vor by og dens opland, at Diskonto-Institutet oprettedes. Thi, som det hedder i dets første »Statutter« § 1: »Institutet har til Formaal at fremme Omsætning og Næringsdrift ved Discontering og Udlaan paa Penge-Effekter samt ved at aabne Adgang til, ved Indskud i Institutets Kasse, at gøre ledige Summer frugtbringende«.

Ved et fællesmode d. 4. novbr. 1856 mellem direktionen og repræsen tantskabet vedtoges et

Dernæst fortegnelse over aktionærer i
Spare-, Laane- og Discon to-Institut for Grenaa og Omegn.

1.	Godsejer C. F. Olsen til Meilgaard	10
2.	Cancelliråd Nyeberg i Grenaa.....	4
3.	Proprietair Pontoppidan til Asgaard	2
4.	Forpagter Brendstrup, Lykkesholm	5
5.	Proprietair Westergaard til Lykkesholm.....	4
6.	Kjøbmand G. M. Jensen i Grenaa.....	2
7.	Proprietair Wroblewsky, Mastrup.....	2
8.	Proprietair de Neergaard til Skjervad.....	4
9.	Consul N. L. Kock i Grenaa.....	4
10.	Procurator Lunøe i Grenaa.....	4
11.	Proprietair Hjelte til Fannerupgaard	2
12.	Proprietair Hviid til Christiansminde	2
13.	Forligelsescommissair Laurberg i Grenaa	1
14.	Do. for sine 6 børn.....	1
15.	Kjøbmand J. N. Winding i Grenaa	5
16.	Districtslæge Arendrup i Grenaa	1
17.	Kjøbmand J. A. Møller i Grenaa.....	4
18.	Kjøbmand M. H. Lundbye i Grenaa.....	2
19.	Kjøbmand R. M. Harboe i Grenaa.....	2
20.	Kjøbmand C. F. Lund i Grenaa.....	2
21.	Proprietair Lichtenberg til Hessel.....	6
22.	Proprietair Dinesen (?) til Obdrupgaard.....	2
23.	Kjøbmand J. C. Emborg i Grenaa	1
24.	Proprietair Bluhme til Sjørupgaard	2
25.	Gaardejer Peder Pedersen i Fjellerup	2
26.	Gaardejer Henrik Christoffersen, Laen	2
27.	Gaardejer Rasmus Henriksen, ib.....	2
28.	Gaardejer M. Christoffersen i Glesborg	1
29.	Gaardejer Hans Sørensen Allermann, ib.	1
30.	Pastor Nissen i Fjellerup.....	1
31.	Forpagter Schou på Østergaard	1
32.	Jacob Kier i Tvedhusene	1
33.	Fisker David Frandsen i Tranehusene.....	1
34.	Sognefoged Rasmus Jensen, Fjellerup.....	2
35.	Skolelærer Thoresen, Lyngbye	2
		90

Grenaa, 30. september 1856.

G. Nyeberg.

N. L. Kock.

Hjelte.

Regulativ

for Institutet, hvis hovedpunkter (i uddrag) var følgende:

§ 1. I Medfør af Lovene udfører Institutet alle til Opnaaelse af dets Formaal sigtende Forretninger, navnlig ved at forvalte og omsætte Institutetspengemidler paa den »efter bedste Skjønnende fordelagtigste og hensigts mæssigste Maade«.

§ 2. Aktiebrev udstedes af Direktionen og underskrives af samtlige Direktører samt forsynes med Institutets Stempel.

§ 3. Direktionen antager en Forretningsfører og fastsætter Gagen efter Forretningens Omfang. Han besørger alt angaaende Institutets Penge- og Regnskabsvæsen under Direktionens Ansvar.

§ 4. En Jernkasse anskaffes til Opbevaring af Institutets Aktiver, hvilken forsynes med 2 Laase, hvortil Direktionen og Forretningsføreren erholdes særskilte Nøgler.

§ 5. Vekselomsætning, Laan imod Deposita og Indskud besørgeres indtil videre hver Tirsdag Formiddag Kl. 10-12. Dog maa Begæring om Diskontering af Veksler indgives »i lukket Kuvert« til Forretningsføreren senest den foregaaende Dags Aften Kl. 7. Direktionen kan afholde Ekstra møder.

§ 6. Regnskabsbøgerne føres under Direktionens Tilsyn efter den Metode, som samme finder hensigtssvarende

§ 7. Naar der ved Møderne kun er 2 Direktører tilstede, og der imellem disse maatte være Meningsforskel om en eller anden Sag, undlades sammes Foretagelse, indtil en tredje Direktør eller - i hans Fraværelse - Repræsenternes Mening derom er indhentet

§ 9. Diskontoen af Veksler og Renter af Laan mod Deposita bestemmes af Direktionen, saaledes som samme efter Forholdene skønner det passende, hvorved tages tilbørligt Hensyn til Nationalbankens og Ran-

Vicekonsul N. L. Kock, Grenaa. Godsejer C. F. Olsen, Meilgaard.
Direktionsformand 1856-81 (†). Direktør 1856-68 (bortrejst).

6 medlemmer af spareinstituttets første bestyrelse af de 3 øvrige haves ikke billeder

Købmand J. A. Møller, Grenaa. Justitsråd, byfoged G. Nyeberg, Grenaa.
Direktør 1856-66. Repræsentantskabfmd. 1856-76.

(bortrejst).

Propr. C. G. Lichtenberg, Hessel.
Repræsentant 1856-67.
Direktør 1865-99 (†).

Godsf. prokurator
P. Laurberg, Grenaa.
Repræsentant 1856-59 (†).

ders Bankinstituts Noteringer

§ 10. Direktionens Beslutninger betræffende Diskontering og Laan afgives mundtlige, uden at den, der faar Afslag, er berettiget til at fordre Oplysning om Grunden dertil. Direktionen indlader sig ikke offentlig eller privat med nogen om de Institutet vedkommende Forretninger og meddeler ingen uvedkommende Oplysning derom.

Som Direktion:

N. L. Kock.

J. A. Møller.

C. F. Olsen.

Som Repræsentanter:

G. Nyeberg.

T. A. Brøndsted.

C. G. Lichtenberg.

P. Laurberg.

H. Hjelte.

Princippet

i Institutets administration og virkemåde var altså, sagt i få ord, dette, at der var 1) en forretningsfører, som både var bogholder og kasserer med en »Forretningstid« tirsdag formiddag kl. 10-12. Arbejdet var følgende - i de første mange år - en ganske lille biforretning for ham, og lønnen stod i forhold dertil. 2) En direktion på 3 medlemmer, hvoraf altid mindst to skulle være til stede hver forretningsdag og være den overordnede ledelse, navnlig hvad angik bevilling af lån og diskontering af vekslers. Endelig 3) En »Repræsentation« på 6 medlemmer, som skulle repræsentere Institutet udadtil og i det hele være dets øverste myndighed. Den skulle holde et møde hvert halve år, og når der ellers var anledning dertil. Repræsentationens formand skulle være dirigent ved generalforsamlingerne, både den årlige ordinære og eventuelle ekstraordinære.

Bogholderen fik løn, det første par år 200 rdl. om året, senere noget mere. Direktionen var i begyndelsen ulønnet, men fik efter et årstids forløb et lille honorar, som fastsattes for et tidsrum af 5 år ad gangen og for den samlede direktion. Det fordeltes således, at formanden fik halvdel, de to øvrige resten til lige deling. - Repræsentanterne var ulønnede.

Smånotitser fra de 25 første år i Institutets historie

Det første direktionsmøde holdtes 13. jan. 1857. »Her fremlagdes Meddelelse fra Discontobanken i Randers, der oplyser, at samme for Tiden beregner 7½ % for Banco-Vexler, hvorefter Directionen maatte anse det for passende, at Discontoen her ansættes til 7½ % for Veksler paa København og Hamborg og 7 % paa indenbys Vexler«.

Fra Assessor C. P. Bertelsen, som var indehaver af et meget anset Bankier firma i København, var modtaget tilbud på, at han ville »Overtage Banquier Forretningerne i København for Institutet«, imod at han beregnede sig ¼ % for al »Udtælling« (Udbetaling), indbefattet accept besørgelse, hvorimod han herfor beregner sig ¼ %, når vekslerne ej incasseres af ham. I forskud på kortere tid indrømmes indtil 5.000 rdl., ligesom han er villig til at tegne sig for et aktiebeløb af mindst 1.000 rdl.« Imod disse betingelser og tilbud fandt direktionen intet at indvende, men besluttede at antage assessor Bertelsen som Institutets Bankier.

Ved mødet d. 2. febr. 1857 anviste man til udbetaling en regning på et af smedemester Brems forfærdiget pengeskab til Institutet til beløb 160 rdl. samt 12 rdl. i fragt. Desuden anvistes en regning fra prokurator Lunøe over hafte udlæg for gebyr til bevilling, Anskaffelse af kontrabøger, trykning af love samt avertissementer, i alt 66 rdl. 4 sk. Dertil kom

yderligere nogle få småudgifter for rengøring af rådhusalen efter afholdelsen af møderne o.s.v. Det var altså de beskedne udgifter ved starten.

Ved samme møde oplystes, at man ved forespørgsel i Randers Bank havde erfaret, at denne kun erlægger til sin bankier i København »¼ % for accept og incasso, ½ ‰ for incassationer og ½ ‰ for acceptbesørgelse af veksler, der ej senere disconteres eller incasseres af ham«, Man vedtog at spørge assessor Bertelsen, om han ej måtte finde anledning til at entrere med Grenaa på samme vilkår.

Pengekrisen begynder at vise sig

Ved direktionsmødet d. 13. oktober 1857 vedtoges som følge af den tiltagende knaphed på pengemarkederne og stigende diskonto »at forhøje Discontoen for saavel Vexelomsætning som Laan imod Deposita til 8 % foreløbig indtil der indtræder Forandring i de nuværende vanskelige Pengeforhold«.

Ved næste direktionsmøde (20. okt. 1857) er meddelelserne fra København så foruroligende, at man beslutter foreløbig at beregne 9 % såvel af veksler som af udlån.

Ugedagen derefter (27. okt. 57) foreligger en skrivelse fra assessor Bertelsen, som er så alvorlig, at man anser det for at være nødvendigt foreløbig at forhøje diskontoen for veksler på København til 11 % og for indenbys veksler og lån til 10 %.

Man mærker jo ganske tydeligt, med hvilken voldsomhed pengekrisisens virkninger har bredt sig, og hvilke vanskeligheder den nystiftede Grenaa Institut har haft at kæmpe med straks efter starten.

For »at animere til Indlaan i »Sparekassen«, vedtog man at indvarsle til en ekstraordinær generalforsamling og søge aktionærernes bemyndigelse til fra »anstundende 11. Decbr. Termin at forhøje Ind-

Extract

af Årsregnskabet fra 1. Januar til 30. Novbr. 1857.

For Indlaan har været aabnet 123 Conti og indfat et Beløb af	₤ 19,380	₤ 15	β
Deraf er igjen affattet 5 Conti og tilbagebetalt Beløb af	„ 4,999	5	1 -
hvoresfor den 30. Novbr. henfald paa 118 Conti Indlaan til Beløb	₤ 14,380	₤ 15	β
Disconteret 46 Buxler paa Kjøbenhavn til Beløb	₤ 48,278	4	14 β
„ 121 Do. betalbare her „	„ 74,173	1	12 -
	₤ 122,452	₤ 10	β
hvoresfor ere indfriele	„ 94,790	1	12 -
og befandtes den 30. Novbr. i Portefeuille Buxler til Beløb	₤ 27,661	4	14 β
Mod Deposita er udlånt et Beløb af	₤ 19,040	₤ 15	β
hvoresfor er indfriet	„ 13,390	-	-
og udgjorde Udlånene saaledes den 30. Novbr.	₤ 5,650	-	-

Udgifter.	Indtægter.
Renter af Indlaan	Indvunden Rente og Dis-
Disconto & Provision etc. til Com-	conto m. m.
misionairen i Kjøbenhavn „ 844	₤ 2,922
Administrations-Udgifter	3
„ 294	12
Affrivning paa Inventarie-Conto „ 150	β
Renter, vedf. næste Regnskabsaar „ 463	
5 - 8 -	
Overskud, som forbeles ifølge Sta-	
tuternes B	
„ 863	
2 - 4 -	
₤ 2,022	₤ 2,922
3	12
β	β

Ifølge ovenstaaende Extract udgjør Overskuddet	₤ 863	2	4 β
hvoresfor ifølge Statutterne tilfalder Reservecapitalen 1/2 Procent			
af Actiecapitalen	₤ 81	3	β
og overføres i næste Års Regnskab	„ 24	4	12 -
	„ 106	1	12 -
	bliver tilbage	₤ 757	₤ 8 β

der, forbeholdt paa Actionaierne, vil udgjøre 6 Rdl. pr. Actie, indbetalt ved Regnskabsaarets Begyndelse og forholdsvis Udbytte for de senere tegnede Actier.

Balance-Conto.

Activa.	Passiva.
Kassabeholdning	Indlaanscapital
„ 112	₤ 14,380
2	₤ 16,300
15	„ 757
β	„ 81
Inventarium	Reservecapital
„ 328	„ 8
- 14 -	„ 81
Buxler i Portefeuille	Reservecapital
„ 27,661	„ 8
4 - 14 -	„ 81
Udlaan mod Deposita	Reservecapital
„ 5,650	„ 8
- - -	„ 81
	„ 81
	3 - -
	Overskud, der overgaar i
	næste Regnskab
	„ 24
	4 - 12 -
	Disconto og Renter af Buxler
	og Udlaan vedf. næste Regnskab „ 463
	5 - 8 -
	Diverse Creditores
	„ 1,745
	- - -
₤ 33,752	₤ 33,752
2	2
11	11
β	β

Directionen for Spare-, Laane- og Disconto-Institutet for Grenaa og Omegn, den 30te Marts 1858.

N. L. Røst. J. A. Møller. C. F. Olsen.

Knykt i Grenaa Bogtrykkeri.

laansrenten fra 3½ % til 4 %, hvilket formentlig vil bevirke en større Tilstrømning af Tilskud, hvad der især under nærværende Pengeforhold maa anses stemmende med Institutets Tarv«. Det vedtoges at fastsætte forretningsførerens lønning for sidste halvår til 90 rdl.

Den første ordinære generalforsamling

afholdtes programmæssigt 31. marts 1858. Ved den fremlagdes det første årsregnskab, som gik fra 1. jan. 1857 til 30. nov. 1857. Det viste et overskud på 863 rdl., som altså efter statutterne skulle fordeles med 6 % til aktionærene (757 rdl.), ½ % til reservecapitalen (81 rdl.), medens 24 Rdl. overførtes til næste års regnskab. Der var kun mødt 19 aktionærer. Da der efter »Lovene« udkrævedes, »at der var afgivet 40 Stemmer og at 1/6 af aktiekapitalen var repræsenteret for at Generalforsamlingen skulde være beslutningsdygtig«, vedtoges det at afholde en ny generalforsamling med »Ændring af Statutterne« på dagsordenen og med beslutningsdygtighed uanset de mødendes antal, »naar Pluraliteten af de mødende stemte derfor«.

Denne generalforsamling afholdtes 1. juli 1858. Der var mødt 14 aktionærer, som repræsenterede 20 stemmer og en aktiekapital på 6.100 rdl. Det vedtoges med enstemmighed at ændre den famøse paragraf F Litra k, således at de 40 stemmer nedsattes til 12. Desuden bekræftedes den tidligere truffne bestemmelse om indlånsrentens forhøjelse til 4 % p.a. og om, at aktietegningen stod åben, indtil kapitalen var vokset til 25.000 rdl.

Hen på sommeren var pengekrisisens allerværste måneder overstået, og på et direktionsmøde d. 13. juli 58 vedtoges at nedsætte diskontoen for omsætningen ved Institutet til 8 % for veksler på Kjøbenhavn og 7 % for indenbys veksler og lån på deposita.

På forretningsdagen d. 23. sept. 1858 vedtoges, »da Diskontoen holder sig paa et lavt Standpunkt og Pengene i København ere rigelige« at nedsætte vekseldiskontoen på København til 6½ %. Ved direktionmødet 30. novbr. 1850 besluttede man at tilstå forretningsføreren et honorar for det sidste halvår på 110 rdl., »altsaa for det hele Regnskabsaar 200 Rdl., hvilket man anser for et passende Vederlag for de udførte Forretninger samt for afgivne lokale til Contoir«.

Generalforsamlingen d. 29. marts 1859

Regnskabet for året 1/12 1857-30/11 1858 viste »et Udbytte af rigelig 9¾ %«, af hvilket beløb direktionen foreslog generalforsamlingen, at 2¾ % henlægges til reservefonden og 7 % udbetales aktionærene i udbytte. Generalforsamlingen vedtog dette forslag. En af pionererne ved Institutets stiftelse, proprietær Hjelte, Fannerupgaard, var fraflyttet egnen. Som medlem af repræsentantskabet i hans sted valgtes sognefoged Henrik Christoffersen i Laen. Det var den første jævne landmand, som indvalgtes i Institutets bestyrelse. Indtil da havde kun »det allerhøjeste Hartkorn« været repræsenteret. Ved et direktionmøde vedtoges »i betragtning af det forhøjede Arbejde at tilstaa Forretningsføreren en Gage for indeværende Aar paa 300 Kr., heri indbefattet Betaling for Lokale til Kontor«.

De følgende 3 års overskud var lidt mindre. men dog således, at der kunne udbetales aktionærene henholdsvis 8¼, 6 og 6 % i udbytte.

Grenaa under krigen i 1864

Allerede sidst på vinteren var prøjserne inde i store dele af Jylland. Efter Dybbels fald tog invasionen kraftigere fat. Tyskernes ordre lød på, at de snarest muligt skulle besætte så store dele af landet, som de kunne,

inden deres bevægelser standsedes af den påtænkte våbenstilstand. De i Jylland stående fjendtlige tropper samledes til et korps under ledelse af general Vogel v. Falkenstein, og Randers blev hovedsædet for den prøjsiske regering. De første tyske tropper indtraf i Grenaa 3. maj. Det var kun en mindre afdeling. Et par uger efter kom en meget stor styrke på 700 mand, hvoraf 240 indkvarteredes i byen og resten i de nærmeste landsbyer. Sommeren og efteraaret igennem var der flere gange udrykning og nye indrykninger i byen.

Institutets ordinære generalforsamling

blev i 1864 i meget betydelig grad forsinket, dels »paa Grund af de urolige Forhold«, som direktionen selv skriver, dels og navnlig, fordi regnskabets afslutning i meget betydelig grad var forsinket. Dette sidste forhold vedblev i det næste par år, idet regnskabsafslutningen skete senere og senere, hvorved revision, decision o.s.v. trak ud og dermed tidspunktet for generalforsamlingens afholdelse. Repræsentantskabet rettede i den anledning henvendelse til direktionen og bebudede, at man eventuelt måtte afholde generalforsamling til den i lovene fastsatte tid »uden Hensyn til, om det manglende Regnskab var færdigt til den Tid eller ej«.

Instruksen revideres

Forholdet resulterede i, at man i 1867 optog den, oprindelig i meget vage og almindelige vendinger affattede instruks for bogholderen, til revision. På grundlag af de erfaringer, man i de forløbne år havde gjort, fastlagdes nærmere regler for hele forretningsgangen og regnskabet, Tidspunktet for dets afslutning o.s.v. Deri var desuden præciseret visse regler for direktorernes myndighed og pligt til at træffe afgørelse i

Grenaa Flyveblad.

Onsdag den 4. Mai 1864.

Medborgere!

Naar Hjenden faaer for Byens Porte, da bor maalig Strid vige og Enighed mellem Alle træde i Stedet, fordi vi kun derved faae en moralsk Magt at støtte os til ligesoverfor den uhyggelige Magt, der træder os imøde.

At denne Enighed bor have til Folge, at der ikke af Frygt gives efter for Hjendens ubillige Fordringer, om saadanne fremkomme, er en ligesrem Sag, og i de Mandes Personligheder, der paa Kommunens Vegne forhandle med ham, haves Garanti for, at Saadant ikke skeer. Men dette er ikke nok; vi maae Alle tilfammen være enige i, at den Modtagelse, Hjenden faaer, er ham et tydeligt og umisjendeligt Vidnesbyrd om, at Alt, endog indtil det Ubetydeligste af hvad der vdes ham, vdes ham af den haardeste og bitterste Nødvendighed, fordi vi som Børgere løse os for den væbnede Magt. Intet bor gives ham uden paa Forlangende. Det gjælder her om ikke at undgaae nogle Ubhageligheder, som Enhver bor bære med Laalmod for Fædrelandets Skuld, men det gjælder om, at man under fuld Hoffighed viser en mandig Modstand ligesoverfor Hjenden, for, om muligt, derved at paahvde ham Afgælte, fremfor Alt om at bevare Hjeltsen for sig selv og om at man i Tiden kan have den troestende Bevidsthed, at man i sin Holdning ligesoverfor Hjenden aldrig har tabt Hjelten imod sin Konge, sit Fædreland og sin Nation af Syne.

Grenaa, den 4de Mai.

— Efter indbenteede uofficielle Efterretninger maae vi herved sige det i Mandagsbladet gløse Hæstet om de igjældende i Kjøbenhavn, at nogle saa Carollere i Kjøbenhavn, som de bære paa Ismar (i Nærheden af Østtold), men at de stor efter hvide begjæret sig tilbage til Hovedstaden i Kjøbenhavn, hvor de bære uofficielle om Natten. I Sønderjylland skal denne Spøge have trukket sig tilbage til Sønderjylland. — Naar Næstes modtog Herredetskontoret heri paa følgende Udsættelse, dateret i Hjørring, den 2de Mai, kl. 2 1/2 Eftermiddag:

„En Altesina Lydker er for et Par Timer siden gaet sammen med en Kvinde i Hjørring. Der hændtes at være i. 40 Mand. En anden Altesina Lydker er for 1 1/2 Time siden borte til Grenaa forbi Hjørring Kro.“

Denne slette Meddelelse indtraf heri paa samme Dag Eftermiddag kl. 2 og 3. Den bestod af nogle og 30 Mand af 4te vevende Hæterregiment „Højbjergs Regt.“ under Kommanden. Hjørring v. P. 11188 Kommanden.

mando, og henhørte til Oberst v. Potters Regt. Efterat have båret Byens Udgange samt affendi en Parrouille til Hovnen, underlagtes de nogle. Næst paa Fødsammeret og Postkontoret, der naturligvis sandtes tomme, og efterat Mandkabet paa Hovedkøben havde givet noget Smørret og Kaffe, vedens Officere togte Gæstgivergaarden. Iste alle borte omtr. kl. 7. Med Undtagelse af et Par Bogne fandt ingen Udskrivning af Nøgtløsheds Sied; Alt, hvad de fjebte i Hovner og paa andre Stæder, beraabes, og deres Dødsfald var uoplagelig i det Helt.

— En Mand, der i 1863 havde forladt Kjøbenhavn, skal have udsagt, at han havde hele Velen borte alle bor iret nogen indtjening.

— I Kjøbenhavn skal der, efter Sigende, kun ligge 1000 Mand indtjening, hvorimod Randers indtjening er en Betragtning af omtrent 6000 Mand.

— Vi leve her i denne Tid som i en Uvorden, det vi siden Tirsdag i forrige Uge ingen Pølse have borte.

Defjendtgjørelser.

Løvedag den 7de Mai forfaldende, kl. 11 Formiddag, afholdes ved Grenaa Havn offentlig Auction over en Væbning værdifulde gode Hverredstræder fra 6 til 15 Rod og over et Parst Rug og Byg; hvilket borte defjendtgjort.

Grenaa, den 30de April 1864. **Lunoe.**

Onsdag den 11te Mai forfaldende, kl. 10 1/2, ligger Godset Rindberg ved offentlig Auction i Hæstet Mølle, hvoriblandt endes Lovestier, hviler herad defjendtgjort. Meddelelse Hæstet.

Grenaa, den 4te Mai 1864. **T. Møller.**

Løvedag den 14de Mai forfaldende, kl. 10, ligger Kjøbmand Budde, paa Grund af Fortællingen af hans Handelsforretning i Sønderjylland, hvoriblandt offentlig Auction i det til Kjøbenhavn, hvoriblandt herad defjendtgjort. Meddelelse Hæstet.

Grenaa, den 30de April 1864. **T. Møller.**

Defjendtgjort uofficielle Hjørring tilføjes Credit til sine October v. H.

Trykte Udsættelse vilte fra den 9de Mai kunne beholdes paa Hjørringkontoret.

Grenaa, den 30de April 1864. **T. Møller.**

Mark!

Der kan være brug for at lære Begyndelsesgrundene i Væbning, Skrivning og Tegning meget billig og paa en god Maade.

En ny bruen Klædeskræffe er paa Grund af indtræde i Hjørring, hvor den vil være til Gavn for alle.

Indtjening i Grenaa Regiments.

I Krigens Tid var »Grenaa Avis«, den Gang Byens eneste Blad, forbudt, i Stedet for udsendte den saa nogle Gange om Ugen et Flyveblad med de vigtigste lokale og indenrigske Nyheder. Ovenstaaende Facsimile af »Grenaa Flyveblad« er for 4. Maj 1864, den Dag, da de første fjendtlige Tropper rykkede ind i Grenaa. 3/4 Størrelse. NB. Læg Mærke til Prokurator Lunoes og Prokurator T. Møllers Avertissementer heri.

en del af de daglige forretninger. Det var ganske naturligt, da direktionens medlemmer, der til en begyndelse arbejdede helt gratis, nu fik et, ganske vist ret beskedent, honorar for deres arbejde. Endelig var i instruksen tilføjet den bemærkning: »Modtager Bogholderen Valg som Direktør eller Repræsentant, anses det som værende en Opsigelse af hans Stilling som Bogholder«.

Ved generalforsamlingen d. 30. april 1867 forhøjedes direktionens løn som følge af det forøgede arbejde til 300 rdl. årlig imod at kontortiden fremtidig forlænges fra 2 til 3 ugentlige timer. Af beløbet skulle, som tidligere omtalt, direktionsformanden have halvdelen og resten deles lige mellem de to andre. Aktionærernes udbytte fastsattes til 10 %.

Det højeste antal aktier

som hidtil havde været samlet på en enkelt hånd, var 12. Ti aktier og derover gav 3 stemmer ved generalforsamlingen, hvilket var maksimum. Ved generalforsamlingen i 1868 mødte en aktionær som ihændeher af 30 aktier. Det var C. J. Momme. Han var en af byens yngre købmænd, havde etableret sig i 1856 - selve spareinstituttets stiftelsesår - og havde i løbet af kort tid oparbejdet en meget betydelig virksomhed. I den næste menneskealder var Momme ubestridelig byens største og mest ansete forremingsmand.

Udbyttet til aktionærerne var i 1867 8 %. Der holdt det sig et par år, gik derefter op til 10 1/2, 12 og nåede i 1877 til 19 1/2 %. Deromkring holdt det sig indtil 25 års jubilæumsåret i 1881, og indtil Sparekasseloven senere fastsatte en maksimumsgrænse.

Ved direktionsmødet 12. marts 1872

umiddelbart før den ordinære generalforsamling, kom det tydeligt til

orde, at det foregående år havde været et særdeles godt år for Institutet, idet overskuddet var 3.531 rdl. Man vedtog derfor at henstille til generalforsamlingen at benytte § 5 i Institutets love, hvori det var fastsat, at det »naar Overskuddet naar en vis Hojde«, er overladt generalforsamlingen »af Aarets Overskud at uddele en Sum af indtil 200 Rdl. i almennyttige Øjemed«. Generalforsamlingen vedtog forslaget og bevilgede halvdelen af beløbet til »Landbrugsforeningen«, som den da hed, og den anden halvdel til

Oprettelse af et folkebibliotek

idet det, som byfoged Nyeborg udtalte, »føltes som et almindeligt Savn, at der ikke her i Byen fandtes et offentligt tilgængeligt Folkebibliotek«. De 100 rdl. skulle så være begyndelsen til oprettelsen af et sådant. De 2 følgende år bevilgedes yderligere henholdsvis 100 rdl. og 100 Kr. (Overgangen fra rdl. til kr. og øre skete i 1874). Da der således i alt var hensat 500 kr., henstillede direktionen til byrådet at drage omsorg for, at pengene blev anvendt efter bestemmelsen. Byrådet tog med tak imod denne virkelig storstilede gave og nedsatte et lille udvalg til at tage sig af sagen. Kapellanen, pastor Borch og førstelærer Reventlow blev de ledende i dette udvalg. De indkøbte bøger, fik dem indbundet og opstillet i skabe, idet byrådet stillede et lokale i kommuneskolen til afbenyttelse. 27. april 1875 afholdtes en generalforsamling, hvor en biblioteksforening stiftedes og love og udlånsregler blev vedtaget. pastor Borch blev den første formand. Men da han kort efter forlod byen, blev Reventlow hans efterfølger og beholdt posten til sin død i januar 1897.

Folkebiblioteket blev i tidens løb en faktor i byens kulturelle liv. Efter en mangeårig ret beskeden tilværelse i et af skolens lokaler, fik biblioteket i 1921 egen bygning og er siden den tid vokset meget stærkt.

Grenaa Folkebibliotek, som stiftedes i 1876 ved en gave fra Spare-, Laane og Disconto-Institutet.

Det har i årenes løb stadig modtaget en særdeles værdifuld økonomisk støtte fra sparekassen. Endelig i 1953, da lokaleforholdene atter var på bristepunktet på grund af bogbestandens glædelige vækst, men da forholdene på lånemarkedet var omtrent umulige, ydede Sparekassen endnu en gang en storstilet hjælp. Det skete ved, at den indvilgede i at låne biblioteket det nødvendige beløb til en nybygning, der fordoblede bibliotekets pladsforhold og tillod en gennemgribende modernisering.

Nogle års pengeoverflod

På et direktionsmøde den 23. juli 1872 oplyste formanden, konsul N. L. Kock, at kassebeholdningen stadig voksede, således at lånebegæret ikke kunne følge trit med indsættelserne. Man vedtog derfor at købe for 2.000 kr. »Jydske Land-Creditforenings Obligationer«. Men samtidig vedtoges at modtage et tilbud fra »Den danske Landmandsbank« i København om til forrentning med $3\frac{4}{5}$ % at modtage en del overflødig pengemidler. I løbet af den nærmeste tid foretoges så 4 indsættelser på tilsammen 54.000 rdL i Landmandsbanken. Institutets sædvanlige Københavnsforbindelse, Privatbanken, havde kun tilbudt 3 % og gled altså ud.

En udvidelse af statutterne på grund af pengeoverfloden

»Som Følge af den uædvanlig store Tilgang af Indskud, som der ikke fandtes Lejlighed til at udaane paa de i Lovene foreskrevne Maader« vedtog direktionen i 1873 at søge generalforsamlingens samtykke til

en lille udvidelse af statutternes § 3. Denne paragraf lod oprindeligt på, at »Institutet gør Udølaaen paa Vexler og haandfast Pant [d.v.s. »alle Slags Stats- og offentlige Papirer og endvidere private Panteobligationer«] - samt imod Bevis med Selvskyldnercaution«.

Udvidelsen skulle gå ud på, at Institutet stillede 50.000 rdl. til rådighed for udlån til kommuner eller til udlån mod 1ste prioritet i faste ejendomme og til en rente af 5 %. Endvidere, at det måtte overlades til direktionen midlertidigt »at gøre eventuel overflødig Kassebeholdning frugtbringende ved Køb af Statspapirer eller Kreditforeningsobligationer, naar der ikke for Institutets Midler maatte findes Anvendelse til Udlaan«.

Efter at generalforsamlingen havde godkendt de to omtalte vedtægtsændringer, kom da i efteråret 1873 låneønsker fra 4 af omegnens landkommuner på i alt 19.000 rdl. Desuden var der en del ønsker om lån mod pant i faste ejendomme. Ved et fællesmøde mellem direktion og repræsentantskab bevilgedes alle disse lån til 5 % rente. Det var altså en kursæbdring i Institutets oprindelige formålsparagraf, men som var dikteret af ydre forhold.

Pengeoverfloden vedvarede

Man søgte og fik derfor ved den ordinære generalforsamling den 31. marts 1874 »Bemyndigelse til at anbringe de overflødig Pengemidler i gode Værdipapirer som Statsobligationer og Land-Kreditforeningsobligationer, for at opnå en højere Rente end de $3\frac{4}{5}$ %, som Landmandsbanken yder«. Man påpegede over for generalforsamlingen, at man på den måde i det forløbne år ville have opnået 300 rdl. mere i renteindtægt, end tilfældet nu havde været. I den følgende tid anvendtes ledige penge som regel til indkøb af Jydske Land-Creditforenings obli-

gationer. Købene skete gennem Bechgaard & Aggersborg i København. Det var en praksis, som Institutet fulgte i en lang række år.

En smart udenbys konkurrent

I foråret 1874 erfarede Institutet, at Randers Sparekasse havde henvendt sig til landkommunerne her i omegnen med tilbud om lån til $4\frac{1}{2}$ % rente. Direktionen søgte og fik derfor generalforsamlingens godkendelse af, at man i givet tilfælde i forening med repræsentantskabet kunne indrømme disse låntagere en nedsættelse til $4\frac{1}{2}$ % rente af de allerede givne lån. Også Grenaa Kommune og Grenaa Kirke søgte og fik lån henholdsvis til udbetaling af forfaldne renter af tegnede aktier i Randers-Grenaa banen og til den ydre ombygning af Grenaa Kirke.

Ved årsgeneralforsamlingen 1874 bevilgedes ligesom de nærmest foregående år af årets fortjeneste 200 rdl. til almennyttige formål. Fra 1874, da møntenheden forandredes, blev beløbet altså 400 kr. I 1872 er allerede omtalt, at der i de 3 første år i alt bevilgedes et beløb, svarende til 500 kr. til oprettelse af et folkebibliotek i Grenaa. Først på listen fra første år og fremefter var landboforeningen. Ellers var det nærmest syge- og hjælpekasser i Grenaa og oplandet, Husflidsforeningen for Grenaa og omegn, Hedeselskabet, senere Haandværkerskolen, Velgørenhedsselskabet og mange andre.

Ved årsgeneralforsamlingen 1875 forelå meddelelse fra godsejer, kammerjunker Lützen om, at han havde bortforpagtet Aagaard og flyttede til Odense, og at han som følge deraf måtte nedlægge sit mandat som direktør. Det tilførtes protokollen med den tilføjelse: »Toges til Efterretning med Beklagelse over denne Fratræden, der vil efterlade et Savn saavel for Institutet, hvis Interesser han omfattede med stor Nidkærhed, som for Meddirektørerne, der skattede hans Habilitet og Velvilje«.

Ritmester, proprietær
J. A. Lützen, Aagaard.

Pengekrisen i 1876-78

Efter en række år med pengeligelighed, ja næsten overflod af penge, svingede pengemarkedet nu til den modsatte side. »I 1876 og nærmest følgende Aar indtraadte en ret pludselig Prisfaldsperiode, som satte sine dybe Spor over det hele Land med lave Korn- og Handelspriser, daarlig Handelsbalance og lave Fragter«. Krisens årsager var vist nok delvis udenlandske forhold, som ikke i korthed lader sig forklare. De kritiske år 1877-78 medførte et betydeligt fald i sparernes tilgodehavende. »I det samlede Land sank Sparernes indestaaende Beløb i Løbet af Aaret 1877-78 fra 221 Mill. Kr. til 200 Mill.«.

Her i Grenaa var forholdet således:

Regnskabs- år	Antal sparere	Sparernes indlånskapital	Regnskabets balancesum	Regnskabets overskud
1875-76	1472	720.918	855.579	8.949
1876-77	1413	680.340	823.875	10.185
1877-78	1331	574.359	732.381	8.883
1878-79	1434	594.859	706.306	7.597
1879-80	1444	745.551	858.017	7.683
1880-81*)	1759	1.047.495	1.170.042	6.508

Årsopgørelserne for disse 6 år viser med tydelighed, at der også her i Grenaa har været samme forhold som i landet som helhed med store ud træk i årene 1876-78. Men desuden ses, at virkningerne har holdt sig i lidt længere tid her end i gennemsnittet af de øvrige sparekasser.

*) På grund af regnskabsårets omlægning i 1880 omfatter dette regnskab 16 måneder.

Direktionsprotokollen bærer tydelige vidnesbyrd om det samme. Et par eksempler:

26. novbr. 1877: »Paa Grund af det vedvarende knappe Pengemarked forhøjes Renten af Laan til Kommuner til 5 %«.

22. april 1878: » Dader ikke fandtes tilstrækkelige Midler i Kassebeholdningen til Imødegaaelse af de forestaaende Udbetalinger, optoges et Laan i Landmandsbanken paa 10.000 Kr. Renten af dette Laan »bliver foreløbig 5½ %«.

22. jan. 1879: Grenaa Kommune ønsker at optage et lån på 35.000 kr. til opførelse af et fattighus og et arresthus, »men formedelst ringe Tilgang af Indskud og Opsigelse af flere store Poster siden sidste Termin, er Kassebeholdningen ringe, og Direktionen nærer Betænkeligheder ved at give Tilsagn«. Kommunen skaffede ad anden vej et lån på 25.000 kr. og søger nu atter Institutet om lån af de manglende 10.000 kr., men selv dette reducerede lån måtte Institutet afslå »under Hensyn til de i Øjeblikket usikre Forhold i Almindelighed og navnlig under Hensyn til et i Rigsdagen forelagt Forslag til Sparekassevæsenets Omordning«.

Når aktionærernes udbytte uagtet krisen stadig har været ganske betydeligt, skyldtes det uden tvivl dels den omstændighed, at pengeinstitutet her ikke udelukkende var sparekasse, men ogsaa diskontobank, dels at aktiekapitalen var forholdsvis lille, sammenlignet med omsætningens størrelse, hvorved udbyttet altså fordeltes på meget få aktier. At disse aktier, som altså gav et årsudbytte på hen mod 20 %, var meget efterspurgt, viser flere eksempler, bl.a. at avertissement i »Grenaa Avis« for 3. april 1871:

„Aktier i Spare-, Laane- og Disconto-Institutet for
Grenaa og Omegn kjøbes til høj Pris af
Prokurator G. Neess“.

Omkring sparekasseloven af 28. maj 1880

Slutningen af 70'erne rettedes der fra forskellige sider i landet en kritik imod sparekassernes virksomhed og ledelse. Navnlige fremhævedes det, at sparekasserne fra at være rene filantropiske foretagender med ulønnet bestyrelse var gået over til at være banklignende institutter med vellønnede direktører. »Dette laa uden for de Forudsætninger, under hvilke Sparekasserne var oprettet og de Begunstigelser, som de nød«. Man fandt det påkrævet, at de nu kom ind under statens kontrol og blev underkastet visse lovbestemmelser. Denne kritik førte til, at ledende jyske sparekassemænd i slutningen af 1877 udsendte en opfordring til de jyske sparekasser om at sende repræsentanter til et møde, hvor sparekassernes forhold kunne tages op til almindelig behandling og drøftelse.

Der holdtes et møde i januar 1878. Formålet med mødet var at få dannet en sparekassesammenslutning og at få udarbejdet ensartede regler for sparekassernes virksomhed med hensyn til forrentning og indskud, anbringelse af de indsatte midler, dannelse af reservefond, regnskaføring og revision. Det var altså sparekassernes eget ønske at få indført ensartede og ordnede forhold. Men det lykkedes ikke sparekassefolkene på egen hånd at føre sagen igennem.

Det synes ikke, at Grenaa-Institutet har været særlig interesseret i

denne sag, eller at det har været repræsenteret på møderne. Der er i hvert fald ikke anvist penge dertil af kassen. Alt tyder på, at Institutet at kun fra starten har haft sine rammer fastlagt med så klart overblik og udsyn, at trangen til at søge udenbys belæring ikke har været særlig stor. Det kan vist nok med rette hævdes, at de mænd, der startede Institutet her, netop fra første færd i hovedsagen har fundet den rette form og afstukket netop de samme linier, som går igennem sparekasseloven fra 1880. Der er her handlet både med forsigtighed og med klart overblik, således at man i alle forhold har holdt sig på den sikre side. Institutet har aldrig været ude for de rystelser, som altså faktisk har fundet sted i flere andre sparekasser og pengeinstitutter. Det er da også betegnende, at

Sparekasseloven af 28. maj 1880

kun nødvendiggjorde ganske få ændringer i Grenaa-Institutets vedtægter. De to, som var mest iøjnefaldende i det ydre var: 1) at regnskabsåret måtte omlægges fra 1/12-30/11 og til den almindelig gængse termin, nemlig finansårets: 1/4-31/3. Som følge deraf fik overgangsåret 16 måneder nemlig 1. decbr. 1880-30. marts 1882. Og 2) at Institutets »Love« eller »Statutter« fremtidig benævnes »Vedtægter«.

I praksis fik loven endvidere den virkning, at regnskaberne måtte omlægges efter de nye terminer, hvilket selvfølgelig gav regnskabsføreren noget ekstraarbejde, som honoreredes med 50 kr. Ved direktionsmødet den 16. maj 1882 vedtoges yderligere, at »da Institutets Bogholder og Kasserers nuværende Gage af 2000 Kr. er aldeles utilstrækkelig til Vederlæggelse af det med Posten forbundne Arbejde og Ansvar, naar henses til, at Institutets Indskudsmasse siden 1. Decbr. 1874 er vokset med ca. 370.000 Kr., nemlig fra 680.399 Kr. til 1.050.295 Kr.

vedtoges at henstille til Repræsentantskabet, at Gagen for samme Post forhøjes til 3000 Kr. fra 1. April at regne. Dog saaledes, at deri tillige er indbefattet Vederlag for Lokale med Lys og Varme til Institutet, samt at Regnskabsføreren er pligtig til uden yderligere Vederlag at underkaste sig en eventuel Forøgelse af Institutets Regnskabsdage efter Direktionens nærmere Bestemmelse«.

Som en ydre markering af overgangen kan endelig anføres, at Institutet 6. april 1881 fik meddelelse fra Indenrigsministeriet om, at ministeriet i henhold til Sparekasseloven af 28. maj 1880 »forlængede de Institutet indrømmede Begunstigelser samt Retten til at føre Navnet af Spareinstitut til at gælde for 10 Aar igen, nemlig til 1. Jan. 1891«. De nævnte »Begunstigelser« var, foruden retten til stempelfrihed for sparebøger og beviser og eneretten på at føre ordet »Spare-Institut« i navnet, navnlig den, at de i disse kasser indestående midler »ej maa belægges med Arrest eller Beslag«.

Centralforeningen af jydsk Sparekasser

På et møde i Aarhus 6. decbr. 1881, indvarslet af sparekasseinspektør V. S. V. Faber, vedtoges oprettelse af en Centralforening af jydsk Sparekasser. Grenaa synes heller ikke at have været repræsenteret ved dette møde. Dog ydede Institutet tilskud til udgivelse af det af sparekasseinspektøren startede »Sparekasseblad«. Derimod deltog både direktionsformanden og repræsentantskabsformanden i sparekasmødet i Fredericia i 1887. I rejseudgifter bevilgedes 25 kr. til hver. Efter hjemkomsten afholdtes en ekstraordinær generalforsamling, hvor der aflagdes referat fra mødet. Af praktiske resultater fra dette møde kan nævnes, at der fra følgende regnskabsårs begyndelse oprettedes en særlig konto for »Kurs-Gevinst og -Tab paa Fonds«.

25 års jubilæet i 1881

fejredes ikke ved nogen ydre højtidelighed. Men forskellige begivenheder gjorde året bemærkelsesværdigt.

Pressen får adgang

til Institutets generalforsamlinger

Ved repræsentantskabsmøde 8. juli 1880 havde det nyvalgte medlem af repræsentantskabet, førstelærer H. Reventlow, stillet forslag om, at man meddelte redaktørerne af byens blade, »at de ordinære Generalforsamlinger i Almindelighed kunde overværes af Bladenes Referenter«. Både repræsentantskab og direktion kunne tiltræde dette forslag og sendte aviserne en meddelelse derom. Det resulterede da ogsaa i, at generalforsamlingen d. 31. marts 1881 overværedes af pressen, og at »Grenaa Avis« bragte et udførligt 3 spalters referat.

Ved det nævnte repræsentantskabsmøde 8. juli 1880 stillede Reventlow - foruden forslaget om pressens adgang til generalforsamlingerne - endvidere forslag om, at man skulle foreslå generalforsamlingen »i Anledning af Institutets 25 Aars Virksomhed at stifte 2 Legater, hver paa 1500 Kr., som skulde tages af Reservefonden. Heraf skulde Renten af det ene gaa til Fremme af Landbrugets Interesser og tilstilles Grenaa og Omegns Landboforening, det andet til Fremme af Haandværkets og tilstilles Bestyrelsen for Grenaa Haandværkerforening«. Forslaget forkastedes med alle 5 stemmer imod forslagsstillerens.

Ved generalforsamlingen i 1881

stillede Reventlow sammen med købmand P. Jensen, som var valgt til repræsentantskabs-Suppleant, Forslaget i en lidt ændret skikkelse. Det frarådedes af hofjægermester Benzons, der anførte, at »det var In-

stitutets formaal at tjene Penge og ikke at give Understøttelser«. Og af prokurator Møller, der anførte, at »Institutet staar under Regeringens Tilsyn, og at Forslaget næppe vilde faa Sparekasseinspektørens Sanktion«. Forslaget forkastedes. Derimod vedtoges - som sædvanlig - af sidste års overskud at skænke 400 kr. til forskellige velgørende formål. Prokurator Møller meddelte, at aktionærernes udbytte ville blive 16½ % ligesom foregående år.

Reventlow mindedes direktionsformanden, vicekonsul Kock, som ved sygdom var forhindret i at være til stede denne gang, og som nu i 25 år, uafbrudt siden Institutets stiftelse, havde beklædt formandspladsen i direktionen. Han udtalte ønsket om, at konsul Kock snart måtte have overvundet sin langvarige sygdom og atter kun de varetage sine forretninger.

Det var en sidste hilsen til Instituters energiske og dygtige førstemand og stifter. I virkeligheden lå konsul Kock på det yderste og døde Dagen efter.

Spare-Institutet får konkurrenter

Som det allerede er berørt, havde Institutet tidligere fået en konkurrent, idet en kreds af landboere i 1861 havde stiftet en »Landbo-Spare- og Laanekasse«. Forretningsføreren var ex. jur. T. Lütken, som dengang ejede og beboede »Sølyst« i Voldby Sogn, men snart efter flyttede til Grenaa, hvor han boede i resten af sit liv. Han købte en nyopført ejendom på Østergade, der blev »Landbo-Sparekassens« kontor. Lütken blev en af forgrundsfigurerne i byens liv og styrelse, bl.a. mangeårigt medlem af byrådet. De andre 3 bestyrelsesmedlemmer var gårdejer R. Kaag, Gjerild. P. Davidsen, Trustrup, og N. Nielsen, Aalsrode. Det var i hovedsagen den samme kreds af mænd, som havde stiftet Landboforeningen.

Men nu havde - ganske umiddelbart før Jubilæumsgeneralforsamlingen - atter en kreds af landboere indbudt til aktietegning i et »nyt Bankinstitut for Grenaa og Omegn«. Den ledende i foretagendet var sagfører West, der i en række år havde været revisor i Spareinstitutet, men ikke var genvalgt sidste gang. Det ses ikke, om det var efter eget ønske, eller uden. Det nye pengeinstitut, som tog navnet »Grenaa Bank«, og hvor West blev leder, begyndte sin virksomhed hen på sommeren 1881.

Men også to unge hjemlige jurister, cand. jur. Fr. Brokmann og cand. jur. Fr. Lütken, sønner af henholdsvis købmand J. H. Brokmann og førnævnte kancelliråd Lütken, averterede om, at de til disposition havde betydelige både private og offentlige pengemidler, som de udlånte mod betryggende sikkerhed. Ja, endog prokurator T. Møller, der havde været repræsentantskabsmedlem i Spare-Institutet, men som på grund af en mindre uenighed med direktionen havde nedlagt sit mandat, gav sig af med ordning af lån. Han bekendegjorde ved avertissement i »Grenaa Avis« (20/3 1874), at han »var ansat som Agent« i Grenaa for »Den danske Landmandsbank« i København og for denne bank ordnede optagelse af lån, udbetaling eller indkassering af penge o.s.v. Forøvrigt vendte prokurator Møller efter nogle års forløb tilbage til sparekassen, denne gang som direktør, og blev i en snes år en af de ledende i Institutets virksomhed. Men altså: der fandtes nu i Grenaa lånemuligheder nok, selv om de to nye pengeinstituter ikke på langt nær nåede op på siden af Spareinstitutet.

Sommeren 1881

var en af de mest bevægede perioder i landets politiske historie. Den forbitrede kamp imod ministeriet Estrup og Provisorierne og for folke-

Grenaa Rådhus på Torvet. Kredsens valgsted fra 14. november 1873 til og med 25. juni 1884. I rådhusalen holdtes Spare-Institutets generalforsamlinger i de første mange år.

tingsparlamentarismens anerkendelse var nu i fuld gang. I sommerens løb afholdtes to opløsningsvalg til Folketinget. Første gang 21. maj, anden gang 26. juli. I begge tilfælde var disse opløsningsvalg foranlediget af, at Folketingets venstreflertal havde nægtet finansloven.

Grenaa kredsens folketingsmand var gårdejer Chr. Bønløkke, Aalsrode. Han havde været valgt med stort flertal i en snes år og stod på Venstres, yderste fløj. Som modkandidat var opstillet højremanden, kaptajn L. Pontoppidan, Ørbækgaard. Hans ordførende stiller var apoteker Hoffmeyer, som just var valgt som repræsentantskabsformand i »Spare-Institutet«.

Hovedparten af de ledende i den nye »Grenaa Bank« var Bønløkkes ivrige tilhængere og stillere. Ordførende stiller var den unge gårdejer P. Pedersen Damgaard. Imellem ham og apoteker Hoffmeyer kom det ved valget og umiddelbart derefter til meget skarpe, stærkt personligt farvede, meningsudvekslinger.

Spare-, Laane- og Diskonto-Institutets ledere og aktionærer var ganske overvejende højremænd, den nye banks ganske overvejende ven-

Gårdejer Chr. Bønløkke.
Grenaa kredsens repræsentant
14/6 1861-20/4 92, dog med undtagelse
af en periode 1864-66.

Kaptajn L. Pontoppidan, Ørbækgaard.
Bønløkkes modkandidat ved valgene
i 1881.

stremænd, endda af de mest radikale. Forholdet mellem de to pengeinstituter var dermed givet. Man gør sig nu om stunder ingen ide om, hvor bittert personligt had der herskede mellem de to politiske fløjes tilhængere. Man kunne bog stavelig ikke tænke sig at være i stue sammen med eller handle hos en af modparten. Og skillelinien lå skarpt mellem land og by. Medens Bønløkke ved valget d. 24. maj 1881 fik 4 stemmer i Grenaa by, fik Pontoppidan 195 st. I landdistrikterne var det ganske modsat: Bønløkke fik 1046 st., Pontoppidan 294 st.

Tilbageblik

på det første kvart århundrede

De første 25 år af Institutets historie var i ganske overvejende grad præget af 3 topfigurer: Konsul Kock som direktionsformand, byfoged, justitsråd Nyeberg som formand for repræsentantskabet og prokurator Lunøe som forretningsfører og leder af Institutets daglige drift som bogholder og kasserer. Omkring 25 års-jubilæet, altså i årene tæt ved 1881, forsvandt de alle tre.

Justitsråd Nyeberg søgte i 1876, da han fyldte 70 år, sin afsked og forlod byen. Han udnævntes ved den lejlighed til etatsråd. Nyeberg flyttede til København, hvor han boede til sin død. Han begravedes i

1892 på familiegravstedet på Grenaa Kirkegaard.

Vicekonsul N. L. Kock døde i selve jubilæumsåret 1881, netop da gen efter den omtalte generalforsamling. Trods svagelighed havde Kock til det sidste med stor pligtopfyldenhed deltaget i de daglige forretninger og ledet direktionsmøderne. Endnu indtil ganske få uger før hans død ses hans smukke, karakteristiske underskrift i direktionsprotokollen, hvor han selv indførte referat af alle forhandlinger.

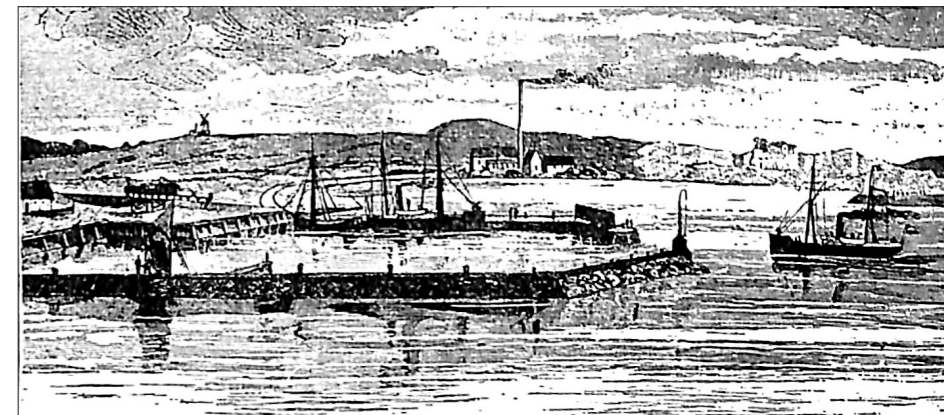
Prokurator Lunøe var den sidste af de tre hovedpersoner, som sagde Sparekassen farvel. Han var kommet til Grenaa i begyndelsen af 1840'erne og havde i en række år været fuldmægtig på by- og herredsfogedkontoret. Han var flere gange for længere tid ad gangen konstitueret i embedet. Lunøe havde været medlem af ligningskommissionen og havde i en lang række år siddet i kommunalbestyrelsen. Han var en særdeles anset borger og en stærkt benyttet prokurator. Lunøe forlod byen 1. oktober 1883 som en hovedrig mand. Han levede i København resten af sit liv og døde i 1909 i en alder af 91 år. Men ved alle Institutets generalforsamlinger var han - som den største aktionær - altid repræsenteret med 3 stemmer ved en eller anden af sine venner eller bekendte fra Grenaadagene.

Med disse tre mænds afgang var Institutets »Barndomstid« forbi. Det er med Overlæg, at her er anvendt et rigeligt sidetal til skildringen af denne Institutets første tid og dets stiftere.

I Grenaa bys historie

markerer et par hovedbegivenheder denne periode. I årene 1874-79 var bygget en stor, ny havn med tilstrækkelig sejldybde for den nyere tids skibe, navnlig dampskibene. Det var et foretagende, som var blevet ramt af et ufattelig stort antal uheld og fejlregninger, som havde

Det nye havneanlæg fra 1870'erne efter tegning af Jul. Poulsen i »Ill. Tidende« d. 4. marts 1883. I baggrunden ses Baunhøj Mølle og Kalkværket ved Bredstrup Strand. Til højre ses københavnerdampren »Ydun« på vej ind i havnen.

forhalet arbejdet i mange år og fordyret det i en katastrofal grad. Fra et kalkuleret beløb på 315.000 kr. var foretagendet vokset til en slutsum på langt over ½ mill. kr. alene for kommunens vedkommende. Dertil kom yderligere statens tilskud.

En jernbanelinie Grenaa-Randers med tilslutning af en sidebane Ryomgaard-Aarhus var opført i 1874-76. Den var bygget som privatbane og fik sammen med sidebanen til Aarhus straks navnet »den østjydske Bane«. Dens anlæg var forløbet programmæssigt, men banens benyttelse var foreløbig langt under forventning. Den kunne ikke svare sig og ikke betale renterne og afdragene på banklånet, der var stiftet til dens fuldførelse. Københavns Handelsbank lod gøre udlæg i banen og alle dens ejendele, og der berammedes auktion. Denne hindredes kun ved, at staten søgte og fik rigsdagens tilslutning til at overtage banen med aktiver og passiver og fremtidig drive den som statsbane. En lov derom vedtoges i 1881.

Endelig fuldbyrdedes i 70'erne det store projekt, Kolindsunds ud-tørring. Det ramtes ligesom havneanlægget af en række meget store uheld. Det mest alvorlige var et digegennembrud 16. januar 1875 efter et overmåde voldsomt tømbrud. Derved løb det næsten helt tørlagte sund atter fuldt af vand, og man måtte begynde forfra. Der skete årelange overskridelser af den anslåede tid og dermed uhyre forhøjelser af den beregnede anlægssum. I stedet for et par år varede arbejdet næsten 7 år, og den kalkulerede udgift på ca. 800.000 kr. voksede til hen mod 2½ mill. kr. For dette beløb var frembragt et areal paa ca. 2560 tdr. frugtbar jord (ca. 1413 ha.). Hver td. land stod således selskabet i en pris på

Grenaa bys skatteliste for 1876

i uddrag til oplysning om borgernes indtægter.

Efter »Grenaa Avis« 1. december 1875.

Indtægt i kr.	Skat i kr.		Indtægt i kr.	Skat i kr.							
24.000	870	Købmand C. J. Momme	2.200	79	Postmester Skjerbek	3.500	126	Læge J. Richter	1.400	50	Skomager C. F. Ostermann
18.500	670	Etatsraad Nyeberg*			Komul N. L. Kock*	3.400	123	Jernstøber K. Knudsen			Skipper Andreasen
14.000	507	Prokurator Lunøe*			Maler H. Wessing			Kaptajn, kbmd. R. W. Starck	1.300	41	Toldassistent Halls
9.000	326	Købmand C. Nobel*			Bundtmager Bradsted			Toldforvalter Wismer			Handelsbetjent Lindberg
8.000	290	Købmand Fr. Thykier*	2.000	72	Gæstgiver Chr. Petersen	3.200	115	Brygger Sejling	1.200	43	Vejassistent Wiinholt
7.800	282	Købmand P. Jensen*			Købmand P. Topp	3.000	108	Detaillist Ferd. Rasmussen			Skomager Jul. Høimark
6.800	246	Detaillist J. A. Jørgensen.			Købmand Sandberg			Enkefru Bine Lund (Boghdl.)	1.100	39	Lærer Fr. Petersen
6.500	235	Apoteker Fr. Hoffmeyer*			Saddelmager Henrichsens enke			Prokurator G. Neess			Musikdirektør Carl Møller
6.400	232	Købmand Johs. Jørgensen			Skibsbygger (senere Brygger)	2.800	101	Købmd. C. F. Ehrenreich			Handelsbetjent Emborg
6.000	207	Distriktslæge Steenbcrg.			V. Krogh.			Farver Graff	1.000	36	Fuldmægtig Fr. Brokmann*
5.400	195	Prokurator T. Møller*			Bager H. H. Hartmann			Skrædder A. J. Lyngbye. (De første håndværkere)			Bogtrykker Lemmich
5.200	188	Farver Qvist			Maler E. Hartmann	2.600	94	Manufakturhandler G. M. Jensens enke	900	32	Skomager Kildahl
5.000	181	Købmand Otto Thykier*	1.900	68	Førstelærer H. Reventlow*			Kordegner Johannsen			Handelsbetjent Raundrup
		Godsforvalter Lütken			Rebslager Th. Sørensen	2.500	87	Fuldmægtig West*	800	29	Værtshusholder Jacob Dolmer
		Læge Selchau	1.800	65	Sadelmager Seelen			Redaktør Færch			Tjenestekarl Søren Larsen
4.800	185	Købmand N. Schoubye			Organist Bentzen						Fuldmægtig Steenbuch
		Købmand P. Trampenbergt	1.600	58	Vognmand Rud. Christensen						Styrmand Menne
4.500	163	Købmand I. H. Brokmann*			Handelsbetjent Secher						
		Købmand A. Lund			Kæmner P. Møller*						
4.200	152	Købmand H. S. Henriksen			Gæstgiver Bonke						
4.000	145	Pastor Dantzer			Dyrlæge P. G. G. Beyer						
		Ingeniør Buchwald (Jernba neanlægget).	1.500	54	Skomager Årkrog						
		Købmd. O. B. Kruses enke			Værtshusholder A. Andersen						
		Gæstgiver C. Knudsen			Lærer S. N. Munch						
3.600	130	Købmand A. Sørensen			Daglejer S. Lindberg (første gang en arbejder er opført)						

Til og med 2.500 kr.s indtægt er listen helt komplet. Resten er kun anført i uddrag. 800 kr.s indtægt er den laveste, som er anført i avisen. * efter navnet betegner, at vedk. har haft tilknytning til Spare-Institutet som direktør, repræsentant, bogholder eller revisor.

**Spare-, Laane- og Diskonto-Institutets regnskaber.
Skematisk oversigt over virksomheden i 1857-81**

Regnskabs- år	Sparernes tilgodehavende	Samlet udlån	Fonds- beholdning	Kassebeh. og indsk. i banker	Reserve fond	Balance
Rdl.						
1857	14.380	5.650		112	81	33.752
1858	22.131	9.350		1.282	546	41.133
1859	33.314	11.900		2.846	1.056	53.127
1860	40.688	17.821	841	4.301	1.668	60.716
1861	51.098	27.623	1.663	3.579	2.259	71.491
1862	76.854	34.970	1.945	4.286	2.990	98.156
1863	84.319	42.325	2.649	1.829	3.682	106.329
1864	90.785	43.885	2"649	4.405	4.993	114.437
1865	99.934	52.330	4.273	4.802	7.492	126.227
1866	109.374	58.890	7.606	6.369	10.000	144.214
1867	120.937	65.303	10.195	1.915	10.611	157.632
1868	155.326	70.160	12.538	3.081	12.645	193.887
1869	160.472	71.348	14.145	3.478	14.700	201.336
1870	165.544	69.621	15.845	4.879	16.602	208.122
1871	178.189	76.562	17.601	4.735	17.923	222.775
1872	211.112	85.290	19.426	16.988	19.524	256.413
1873	285.538	99.645	19.976	70.476	20.977	332.688
1874	340.199	153.675	54.952	43.504	22.452	389.430
Kr.						
1875	784.319	419.344	112.932	37.282	47.012	887.367
1876	720.918	454.649	102.932	12.07	49.131	855.579
1877	680.340	436.535	112.932	34.493	51.311	823.875
1878	574.359	480.705	123.307	16.159	53.683	732.381
1879	594.839	377.029	63.600	14.469	56.158	706.306
1880	745.551	434.764	65.247	81.829	58.636	858.017
*)1881	1.047.495	514.396	69.839	305.211	69.484	1.170.042

*) NB. Foranlediget af Sparekasseloven af 28. maj 1880 omlagdes regnskabsåret, således at regnskabet 1881 omfatter 16 måneder, nemlig 1. december 1880-31. marts 1882.

Grenaa Banegård opført 1876.
Togets ankomst.
Foto ca. 1900.

ca. 1000 kr.

Alle tre foretagender var altså ude for store uheld og delvise fejlbe-
regninger. Men alle tre i forening prægede byen stærkt og gavnede den
i det lange løb. De to første ved i høj grad forøgede trafik- og handels-
muligheder, det sidste ved at skaffe byen et stort, nyt opland.

Endelig forandredes bybilledet ret stærkt ved en række ombygning-
er af ældre ejendomme. Det var navnlig Storegades østre del, hvor en
række »moderne« købmændsbutikker fremstod. Desuden ved en om-
bygning af kirken, hvorved sideskibet forsynedes med kamgavle og
tårnet fik spir.

De næste 25 år

Institutets nye ledelse. Efter konsul Kocks død i 1881 foretoges ved en ekstraordinær generalforsamling valg af en ny direktør. Valget faldt på prokurator T. Møller. Han var i 1878 ved Nyeborgs afrejse fra byen valgt ind i repræsentantskabet i hans sted og var straks blevet valgt til formand. Nu flyttede han altså over i direktørstolen. Også her valgtes han straks til formand. Hans to meddirektører var købmand J. H. Brokmann (valgt i 1866) og landinspektør C. Christensen (valgt i 1876). Til prokurator Møllers efterfølger som repræsentantskabsformand valgtes apoteker F. Hoffmeyer.

Endelig var omtrent ved samme tid cand. jur. F. Brokmann antaget til Lunøes efterfølger i posten som bogholder. Det var da ganske naturligt, at denne nybesættelse af alle de 3 ledende stillinger bevirkede ønske om visse forandringer og moderniseringer i Institutets bogholderi, som iøvrigt også gjordes nødvendige i henhold til den nye lov om Sparekasser. Bestyrelsen henven dte sig derfor til Privata t banken i Aarhus og sparekassen sammesteds og fik tilladelse til at gøre sig bekendt med disse to pengeinstituters bogholderi og hele indretning. Prokurator Lunøe og sagfører Brokmann gjorde så en reejse til Aarhus og satte sig ind i de nye metoder for regnskabsførelse. Samtidig omlagdes regnskabsåret, i overensstemmelse med sparekasselovens forlangende, til kalenderåret i stedet for som hidtil 1. decbr.- 30. novbr. Den nyansatte bogholders løn forhøjedes fra 2.000 kr. til 3.000 kr. om året.

Byggeplaner og pengeregighed

I Institutets første 27 år havde dets ekspeditionslokale været i Lunøes private kontor. Ejendommen, som var en lang, gammel bindingsværksbygning, fyldte hele arealet, hvor de 3 ejendomme Storegade nr. 8, 10 og 12 nu ligger. sparekassens kontor lå længst mod vest.

Storegade nr. 8, 6 og 4 ca. 1865.
Bygningen til venstre (nr. 8) er gavlen af prokurator Lunøes gård. Her var Spare-Institutets »Kontor« fra begyndelsen ind til 1883, da Lunøe forlod byen. Den midterste bygning (nr. 6) tilhørte sagfører Brokmann. Her var Institutets kontor fra 1883 indtil 1888, da den blev købt af Institutet, som lod den nedrive og genopføre, omtrent som den står i dag.

Da Lunøe i 1883 rejste fra byen, solgte han ejendommen til to unge sagførere, N. Bonke og H. West, som overtog hans sagførervirksomhed. De delte senere ejendommen i tre parceller og beholdt selv den vestligste, hvor de lod opføre en moderne bygning og indrettede kontor m.m.

F. Brokmann, der altså blev Lunøes efterfølger som bogholder og kasserer i Institutet, ejede selv naboejendommen mod øst, Storegade nr. 6. Her havde han Kontor, og herhen flyttede sparekassens ekspedi-

tionslokale. Det var små beskedne stuer ligesom forgængerens. Lunøe havde kun holdt »Forretningstid« for sparekassen een formiddag om ugen kl. 9-12. I de senere år dog i terminsmånederne, juni og december, forlænget med et par eftermiddagstimer. Brokmann gjorde straks ved overtagelsen en radikal ændring på dette område. Han averterede derom i 1883, at »Grenaa Spare-, Laane og Disconto-Institutets Kontortid nu var 9-12 Formiddag og 2-6 Eftermiddag«.

Forslag om nybygning

Ved generalforsamlingen 7. aug. 1886 stillede repræsentantskabets

Storgade ca. 1895.

I midten ses nr. 6, den i 1889 opførte bygning for »Spare-, bane- og Disconto-Institutet«, hvis navn ses midt på bygningen mellem stuen og 1. sal.

nye formand, apoteker F. Hoffmeyer, forslag om, at direktionen og repræsentantskabet i forening bemyndigedes til at lade udarbejde forslag til »fuldt hensigtsmæssige Lokaler til Institutets Benyttelse«. Men forslaget fik en meget kølig modtagelse og forkastedes ved afstemningen. Året efter bragte Hoffmeyer og købmand Nobel atter forslaget frem i et udvalgs møde. Det forkastedes atter med alle stemmer imod de to forslags stilleres: »Udvalget mener, at det under den uværende for hele Sparekasseforretningen trykkende Forhold må anses for rettest indtil videre at udskyde Spørgsmaalet om Tilvejebringelse af fuldt hensigtsmæssige Lokaler«.

Atter stor pengeligelighed

Udvalgets stilling var så meget mere mærkelig, som der netop sidst i 80'erne var en overordentlig stor pengeligelighed her i Institutet ligesom over hele landet. Spørgsmålet om at få pengemidlerne anbragt voldte faktisk stadig direktionen »Hovedpine«. Her anføres et enkelt eksempel. 26. marts 1887 noteres i direktionsprotokollen: »Da Institutet for Tiden har en stor Kassebeholdning og desuden 120.000 Kr. indestaaende i andre Pengeinstituter, samt da det desuden har ca. 280.000 Kr. anlagt i Fonds og det af Hensyn til eventuelle Kursfald paa disse anses for rettest at søge en Del af samme realiseret og anbragt ved Udlaan i faste Ejendomme, vedtoges det at udbyde en større Del af Institutets Midler mod Prioriteter i faste Ejendomme til en Rente af 4 %«. Det er også betegnende for tilstanden på pengemarkedet, at et af hovedpunkterne ved forhandlingerne på det tidligere omtalte sparekassemøde i Fredericia var fælles forholdsregler i den anledning, bl.a. indlånsrentens nedsættelse.

Først den tvingende nødvendighed af at skaffe et brandfrit rum til

sikring af Institutets mængder af værdipapirer o.s.v. satte langt om længe sving i foretagendet. Generalforsamlingen 11/8 1888 vedtog at af købe overretssagfører Fr. Brokmann den gamle ejendom, hvori kontoret hidtil havde været og lade en ny sparekassebygning opføre på grunden. Til arkitekt antoges overbanemester Jensen, Aarhus, som i de år var meget benyttet ved større byggeforetagender i Grenaa. Den unge murermester J. P. Sørensen fik - som lavest bydende - bygningen overdraget i entreprise. Bygningen med grund o.s.v. kostede i alt ca. 25.000 kr. Førstesalen, der var indrettet som privatbolig, udlejedes til bogholderen som en del af hans løn. Han tillige ret til at benytte kontorlokalerne i stueetagen til sin private praksis. Indflytningen fandt sted sidst på året 1889. Generalforsamlingen d. 11. aug. bragte et betydeligt

Personskifte i bestyrelsen

idet ikke mindre end fire medlemmer afgik eller var afgået. Af direktørerne var købmand J. H. Brockmann 1. maj 1888. Han var ganske vist ikke mellem stifterne, men var dog blevet aktionær allerede omkring 1860 og valgtes til direktør i 1866 ved købmand Møllers afgang. Brokmann havde ved flid og påpasselighed arbejdet sig op til gode økonomiske kår. Han var »regnskabsførende overformynder« i Grenaa, en meget fin ærespost. Brokmann havde med særdeles stor interesse passet sit hverv i Institutet lige til sin sidste tid.

Af repræsentanterne var kammerherre E. v. Benzon ligeledes død i løbet af 1888. Apoteker Hoffmeyer og godsforvalter M. Hansen, Benzon, havde nedlagt deres mandater, delvis på grund af misfornøjelse med bestyrelsens kølige optræden i byggesagen. Af disse tre er der især grund til at nævne apoteker Hoffmeyer. Han var en overordentlig alsidig begavelse, rig på initiativ og med fremragende handlekraft.

Han var i 1870'erne og 80'erne ubetinget Grenaa's førende personlighed både politisk, kommunalt og selskabeligt. Han var stifter eller medstifter af næsten alle de foreninger, selskaber og institutioner, som opstod i Grenaa i sidste tredjedel af århundredet, og selvfølgelig mangeårigt medlem af byrådet. Han var en af de virksomste for jernbaneanlægget og for bygningen af den nye havn. I 1902 solgte Hoffmeyer apoteket og flyttede til Aarhus som direktør for »Jydsk Telefon-Aktieselskab«, af hvilket han var medstifter.

Pengerigelighed og nedadgående rente

25. oktober 1895 afholdtes et fællesmøde mellem direktionen og repræsentantskabet. Man var enig om, at det under den nuværende pengerigelighed og vanskeligheden ved at gøre Institutets pengemidler frugtbringende på betryggende måde ikke var muligt at bibeholde den hidtil gældende rentefod for Institutets indskud. Man vedtog derfor at sammenkalde til en ekstraordinær generalforsamling til godkendelse af den almindelige indlånsrentes nedsættelse til $3\frac{1}{5}$ % fra 1. april 1896 at regne.

25. novbr. 1895 vedtog man endvidere: »Til Forebyggelse af, at Institutets Prioriteter i faste Ejendomme skulde blive opsagt, efter at der nu er indtraadt Nedgang i den almindelige Rentefod«, at nedsætte renten af Institutets udlån i faste ejendomme fra 4 % til $3\frac{1}{2}$ % og at give debitorerne underretning derom.

Man bevilgede et 1ste prioritetslån på 8.500 kr. til opførelse af en pigeskole på Vestergade. Et lån på 20.000 kr. til Grenaa Borgmester-, By- og Herredsfoged-Embedet til opførelse af en embedsbolig på Østergade. Og endelig et lignende 1ste prioritetslån til et menighedshjem på Vestervej.

Prokurator T. Møller,
f. 1834, d. 1902.

Endelig besluttedes, at »da det er Institutet magtpaaliggende at beholde Kreaturforsikringen »Kustøs« (stiftet og repræsenteret af prokurator G. Neess) som låntager, så ville man indtil videre beregne sig følgende satser: Laan mod Depositum og Kreditforeningsobligationer til Rente $4\frac{1}{4}$ % og af Veksler $4\frac{1}{2}$ %«.

8. august 1896 gik indlånsrenten yderligere ned til 3 % og forhøjedes først i 1899 til $3\frac{1}{2}$ %.

To personskifter

Omkring ved århundredets slutning fandt atter et par bemærkelsesværdige personskifter sted inden for Institutets ledelse.

Prokurator T. Møller

fratrådte 1/10 1899 posten som direktionsformand, som han havde beklædt siden konsul Kocks død i 1881. Samtidig forlod han Grenaa og rejste til København, hvor han levede et par år, men omkom ved et ulykkestilfælde allerede i 1902. »Prokuratoren«, som han altid kaldtes, havde øvet en aldeles afgørende indflydelse på Institutets ledelse i den sidste snes år af foregående århundred. Han var en punktlig og overmåde forsigtig mand, og der er ingen tvivl om, at han har styrket Institutets omdømme i befolkningen som det solideste af alt solidt.

Efter Møllers afgang valgtes til hans efterfølger som direktør overretssagfører Fr. Brokmann. Han havde fra Lunøes afgang i 1883 været Institutets »Forretningsfører«, d.v.s. bogholder og kasserer og udnævntes nu fra 1899 til direktør. Både Brokmann og prokuratoren fik - hver for sig - ved skiftet omkring 1. okt. 1899 en skrivelse fra repræsentantskabet med de mest anerkendende udtalelser om den udmærkede måde, på hvilken de havde varetaget Institutets interesser.

Frederik Brokmann

var født i Grenaa 12/2 1846, søn af Institutets mangeårige direktør, købmand J. H. Brokmann. Han var cand. jur. fra 1871 og havde - som næsten alle foregående århundredes sagførere her i Grenaa - begyndt sin løbebane som fuldmægtig på byfogedkontoret. Han startede ret hurtigt selv en sagførerforretning og blev senere overretssagfører. Brokmann har, ligesom prokurator Møller, i sidste fjerdedel af forrige århundrede i afgørende grad præget Spare-Institutets »Ansigt« som dets bogholder og daglige leder og gjort det »populært«, noget man næppe kan sige om Møller.

Personlig var de to diamentrale modsætninger: Møller var nærmest en stiv pedant, Brokmann jovial, charmerende og ligetil. Han var desuden meget uegennyttig og hjælpsom. Det brokmannske hjem på 1ste sal, hvor den smukke frue var husets midtpunkt, var et meget selskabsdigt og søgt sted. Man kan vist roligt hævde, at når Institutet trivedes såvel og var så godt anskrevet, skyldes det, at de to ledere, Møller og Brokmann, på udmærket vis supplerede hinanden.

I henhold til statutterne fratrådte Brokmann bogholderposten, da han blev direktør. Men han var allerede dengang mærket af sygdom og var i det næste par år meget ofte fraværende af den grund. Han døde 8/7 1903.

Efter Brokmanns afgang som bogholder i 1899 udnævntes hans mangeårige fuldmægtig, sagfører ex. jur. A. Andersen, til hans Efterfølger. Han trådte på udmærket måde i forgængerens fodspor og forblev i sparekassens ledelse til sin død.

De økonomiske forhold omkring århundredeskiftet

De bitre politiske kampe i 1880'erne med de provisoriske finanslove,

Overretssagfører F. Brokmann og frue
(Ungdomsbilleder).

visnepolitikken o.s.v. endte som bekendt ved et »forlig« i marts 1894. I august samme år trak Estrup sig tilbage som konsejlspræsident efter 19 års styre. En ond og bitter tid i Danmarks politiske historie var afsluttet. Det er udenfor al tvivl, at årene 1885-91 var en sørgelig periode, hvor forfatningskampen vakte et voldsomt had i befolkningen og spildte kræfter, der kunne have været udnyttet til samfundsgavnligt lovgivningsarbejde.

Men ved siden deraf må det erindres, at perioden var en grotid for det danske samfund, en tid, hvor meget af det gamle faldt, og hvor det nye fik fæste. Det var en kamptid for eller imod folketingsparlamentarismen, der endte med en sejr for denne. Men det var tillige en kamptid, hvor arbejderklassen ved sammenslutning, kæmpede sig frem til bedre kår og begyndende ligestilling med de øvrige samfundsklasser. Der dannede sig efter mange famlende forsøg og forarbejder to selvstændige institutioner: »De samvirkende Fagforbund«, som stiftedes i 1898, og »Dansk Mester- og Arbejdsgiverforening af 1896«. Det var en udvikling, som måtte komme, og som samfundet måtte igennem, ganske som den politiske kamp.

For landbruget havde den sidste tredjedel af århundredet været en stor opgangstid, hvor man havde lært nødvendigheden af sammenslutning. Andelstanken var slået igennem, navnlig på mejeridriftens og slagteriets område. Medens Danmarks landbrug tidligere i væsentlig grad var indrettet på korn salg, gik man nu mere og mere over til at bygge på frembringelse af kød, flæsk, smør og æg. Medens gennemsnitsudførselen af flæsk i 1880'erne årlig var 20-30 mill. kr., var man i 1910 oppe på 130 mill. kr. På lignende måde gik det med udførsel af smør og æg. Denne udvikling fortsattes, således at årene indtil krigsudbruddet i 1914 bragte stor økonomisk fremgang. Værdien af land-

brugseksporten, der i 1900 androg 250 mill. kr., udgjorde i 1913 580 mill. kr. Opsvinget i disse år før verdenskrigen stod i nøje forbindelse med den højkonjunktur, der beherskede verden. Selvfølgelig undgik det danske samfund ikke kriser i denne periode. Man behøver kun at tænke på tiden omkring storlockouten i 1899 og på følgerne af den katastrofe, der ramte »Den sjællandske Bondestands Sparekasse« i 1908, foranlediget af Albertiskandalen. Men som helhed betegner årene før 1914 en betydelig opgangstid.

For Grenaaes vedkommende gælder i nogen grad det samme som for det øvrige land. Her oprettedes et andelssvineslagteri og et andelsmejeri, og her grundlagdes et industrielt foretagende, som skulle blive af afgørende betydning for hele byens udvikling, nemlig Grenaa Dampvæveri. Af kommunale foretagender af indgribende betydning må nævnes anlæg af et gasværk i 1896 og et vandværk i 1907.

Daglig revision m.m.

I maj 1903 vedtoges et forslag fra direktionen om indførelse af daglig revision i Institutet. Man knyttede endvidere dertil den bestemmelse, at den, som ansattes, tillige skulle fungere som tilsynshavende med det daglige arbejde, »naar Bogholderen eventuelt var fraværende for medelst Forretninger eller Sygdom, og at han skulde tilkaldes allerede, naar Bogholderen ½ Dag var fraværende«. Man ansatte i denne post partikulier Otto Thykier, der i forvejen var »Aarsrevisor« og selvfølgelig stadig fortsatte som sådan.

Man vedtog endvidere at indlægge telefon i Institutets kontor, imod at sagfører Andersen, så længe han var bogholder i Institutet, betalte halvdelen af den årlige leje.

Endelig ansattes fra 1. maj 1903 en assistent på grund af det stærkt

forøget arbejde. Det blev agent Jens P. Pedersen, som allerede i nogen tid havde været sagfører Andersens private kontorist, og som senere i en meget lang årrække blev Institutets kasserer.

3. maj 1904 aflagde sparekasseinspektøren et inspektions besøg og foretog »et nøje Eftersyn af Institutets hele Regnskabsførelse uden at finde noget som helst at udsætte paa denne«. Ved en række senere besøg, som sparekasseinspektøren i embeds medfør aflagde i årenes løb, gælder det samme: »Alt fandtes i bedste Orden«.

Ungskuet i Grenaa

I 1906 afholdt »foreningen af jydsk Landboforeninger« sit ungskuue i Grenaa. Det var en begivenhed, som krævede mange og store forarbejder, og navnlig krævedes der tegning af en meget betydelig garantisum. Allerede i 1903 havde byrådet sendt en indbydelse til foreningen bilagt med specifikation over, hvilke foranstaltninger, man var villig til at foretage i den anledning samt tilbud om at tegne en garantisum på 8.000 kr. til præmier o.s.v. I 1905 tog foreningen mod indbydelsen, og forarbejderne kunne begynde. Sparekassen vedtog at yde et tilskud på 200 kr., hvortil senere bevilgedes som efterbetaling 250 kr.

Arrangementet var en overordentlig stor opgave. Selve skuepladsen for dyrene var henlagt til de store marker vest for Bavnhøjvejen, der tidligere benævntes »Gammel Kirkegaardsagre«. Øst for vejen var der en afdeling af forlystelsesparken. Her var bl.a. cirkus og, vist nok for første gang i byens historie, et - ganske vist primitivt - biografteater.

På den sædvanlige dyrskueplads ved åen var der fjerkræudstilling og udstilling af redskaber. I marken på åens sydlige side var der endnu en »Forlystelsespark« - nærmest »Gøgl«. Der byggedes i den anledning som forbindelsesvej mellem disse to af elinger en gangbro over åen.

Det er den, som endnu ligger lige syd for Pavillonen. Vejret var ret godt, dog lidt blæsende. Skuet varede 3 dage og faldt godt ud. Det var besøgt af 33.000 mennesker. Fra byens og dens indbyggers side var ofret meget i den anledning, og det var den almindelige mening, at ofrene var vel anvendt, og at skuet blev en virkningsfuld reklame for byen.

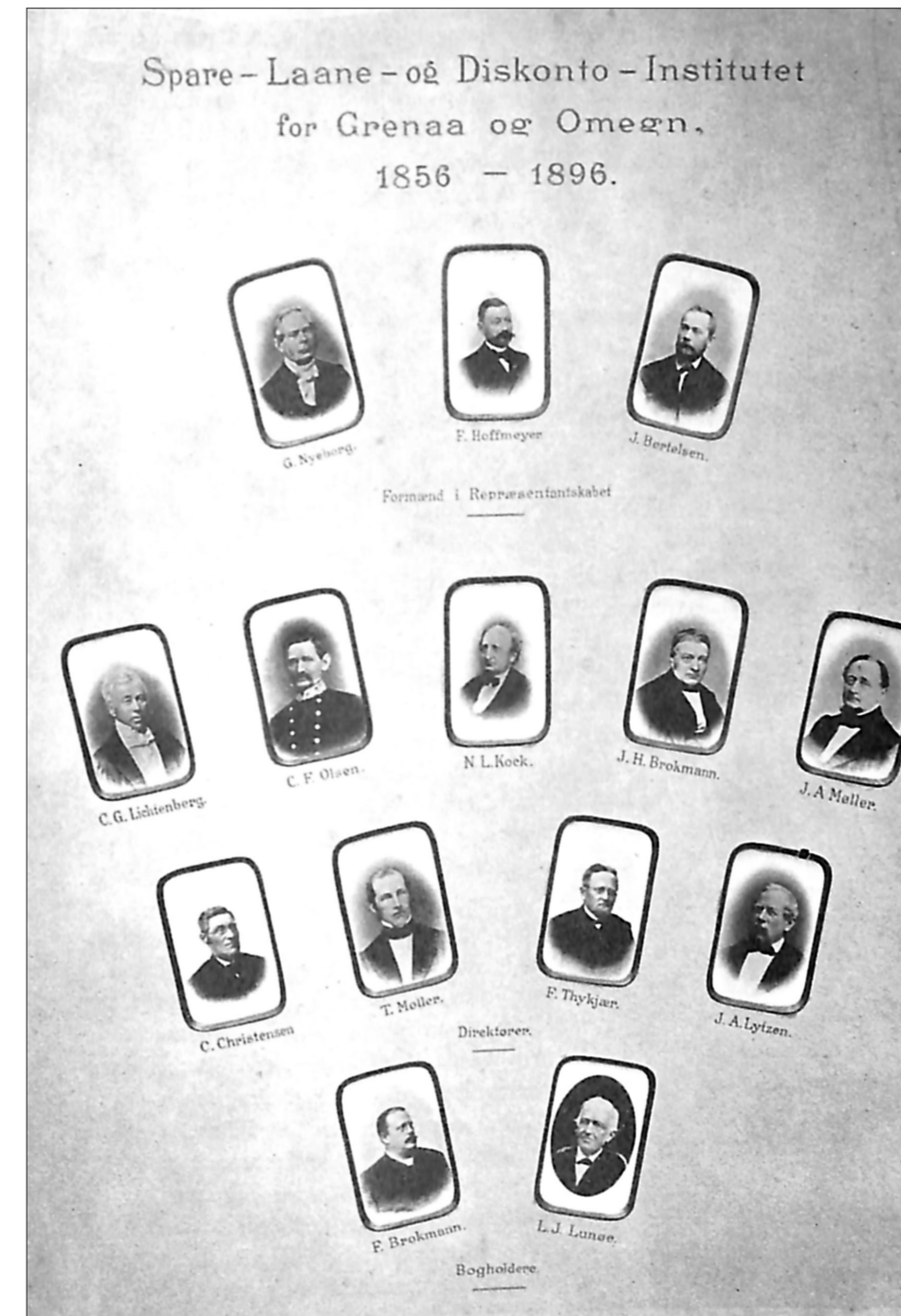
Institutets 50 års jubilæumsdag

30. september 1906 forløb uden at noget særligt foretoges. Dagen markeredes dog ved at direktionen havde anmodet Postekspedient Jensen om at udarbejde en artikel med en beretning om de forløbne 50 år. Den tilstilledes aviserne til optagelse på jubilæumsdagen.

Artikelen indeholdt en kortfattet beretning om sparekassens oprettelse, en lille talmæssig oversigt over Institutets fremgang i de forløbne 50 år, nærmest indskudssummernes og omsætningens vækst (se nedenfor), samt en for tegnelser over direktionsmedlemmer og repræsentantskabsformænd i de 50 år. Der var Billeder af de 3 forretningsførere i de forløbne år, altså prokurator Lunøe, overretssagfører Brokmann og sagfører Andersen.

Oversigten over de forløbne 50 år var følgende:

	Låner konti	Indskudsbeløb	Omsætning
1856-57	116	14.380 rdl.	33.752 rdl.
1866-67	642	120.937 "	157.632 "
1876-77	1413	680.340 kr.	823.875 kr.
1886-87	2097	1.213.637 "	1.341.544 "
1896-97	2760	1.401.708 "	1.532.738 "
1905-06	3321	1.847.723 "	1,989.868 "

Et par vedtægtsforandringer

21. febr. 1911 meddelte Indenrigsministeriet som svar på indsendt skrivelse, at man havde forlænget Institutets rettigheder og begunstigelser på de sædvanlige betingelser dog på det vilkår, at der i vedtægterne indførtes et par tilføjelser: 1) Aktieudbyttet må ikke overstige 10 % af aktiernes pålydende og 2) Stillingen som bogholder og kasserer må ikke forenes. Den påfølgende generalforsamling vedtog disse tilføjelser. Som følge af sidstnævnte vedtoges at tilbyde assistent Jens P. Pedersen stillingen som kasserer i Institutet fra 1. sept. 1911 at regne. Fra den dato bortfaldt altså sagfører Andersens stilling og pligter som kasserer, således at han udelukkende var bogholder, »men at dette dog ikke forandrede de økonomiske Vilkaar, som var fastsatte ved hans Engagement i 1899«.

Aktiekapitalen udvides

Ved generalforsamlingen 12. aug. 1904 var der fra bestyrelsens side stillet forslag om oprettelse af en »forstærkningsfond«. Til denne skulle efter hvert års generalforsamlings nærmere bestemmelse henlægges et større eller mindre beløb. Forslaget vedtoges og godkendtes af sparekasseinspektøren. I 1911 havde forstærkningsfonden nået den i vedtægten fastsatte størrelse og overførtes derfor til aktiekapitalen, som derved voksede fra 44.000 kr. til 66.000 kr., som den er den dag i dag.

12. novbr. 1912. Borgmester Rothe forespurgte, om Institutet påtænkte at gøre tilbu på et lån på ca. 300.000 kr., som Grenaa Kommune mulig ville optage til anlæg af et elektricitetsværk. Institutet vedtog ikke at gøre et saadant tilbud, »dels fordi et Laan af Størrelse i Almindelighed maa siges at staa i Misforhold til de Midler, som Instituttet raader over, dels fordi Beløbet kun kan tilvejebringes ved Salg af Obligationer med et betydeligt Kurstab«.

Verdenskrigen og pengevæsenet

Lørdag den 1. august 1914 udbrød verdenskrigen, direkte foranlediget af fyrstemordet i Serajevo 28. juni s.å. Denne begivenhed fremkaldte selv sagt uro og ængstelse her i byen som alle steder. Danmark erklærede sig straks på forhånd neutralt og indkaldte sikringsstyrken 18.000 mand. Ingen kunne vide, om vort land kunne holdes uden for krigen. Men i hvert fald var man klar over, at betydelige vanskeligheder af forskellig art, også økonomiske, ville opstå.

Et af de krigsfænomener, som straks viste sig, var pengeudtræk af bankerne, som straks var i fuld gang. For at imødegå denne panikstemning vedtog rigsdagen allerede 2. august en lov om, at hver kontohaver i det højeste kunne hæve 300 kr. pr. uge. Hertil var dog knyttet enkelte reservationer. Den ældgamle mistillid til seddelpengene viste sig også straks. Folk hamstrede sølv- og kobberpenge i stor stil, således at der i løbet af få dage var fuldkommen mangel på skillemønt, og mange forretninger solgte overhovedet kun mod betaling i aftalte penge. Inden månedens udgang satte staten da de noksom kendte rødbrune 1 kronersedler i omløb.

Et andet krigsfænomen var diskontoforhøjelsen, som øjeblikkelig meldte sig. Englands Bank havde allerede om fredagen forhøjet diskontoen til 10 %, Københavns Nationalbank fulgte med og forhøjede til 7 %, og Grenaa pengeinstituter meddelte omgående, at deres diskonto og udlånsrente ville blive forhøjet i samme grad som Nationalbankens.

Diskonto-Institutet afholdt selvfølgelig straks direktionsmode og var medunderskriver på den i aviserne averterede meddelelse angående diskontoen, ligesom man vedtog at benytte sig af den lige vedtagne lovs bestemmelser om begrænsningen af udbetaling på sparebøger.

Foruden pengeudtræk og diskontoforhøjelse var det tredje krigsfæ-

nomen, som meldte sig, prisstigning og vareknaphed. Allerede om mandagen steg i København rugbrødsprisen fra 61 øre til 81 øre, og kulprisen fordobledes. Begge dele var direkte følger af, at folk i panikstemning begyndte at købe op. Ordet »Hamstring« skabtes i de dage. Her i Grenaa steg rugbrødsprisen fra 60 øre til 70 øre. Salt fra 4 øre til 12 øre. Melprisen fra 14 til 25 kr. pr. sæk og flere andre nødvendighedsartikler på lignende måde, alt for at dæmme op for kampen om at sikre sig forråd for længere tid. En del stigninger var rene spekulationer, og rigsdagen måtte snart til at vedtage love om regulering af visse priser for at modarbejde disse spekulationer. Sidst i august lagde uroen sig, og 10. septbr. 1914 vedtog Spareinstituttet i samråd med Grenaa Handels- og Landbrugsbank at holde fremtidige indskud på kontrabog uden for lovens bestemmelser om tilbagebetaling af indskud. Det var en ganske naturlig vedtagelse, da en af lovens følger var blevet - hvad der jo ikke var tilsigtet - at folk ikke længere indsatte ledige penge i sparekasser og banker, men gemte dem hen for at have dem til rådighed, når de skulle bruges.

En anden foranstaltning som direkte følge af den pengens ud, som ramte mange, var, at Handdsministeriet i skrivelse af 14. decbr. 1914 anmodede Institutet om sammen med landets øvrige banker og sparekasser at medvirke til oprettelse af en »midlertidig Laanekasse for Kommuner«. Midlerne skulle tilvejebringes ved tilskud fra pengeinstitutterne, der var pligtige at yde mindst 1 % af det enkelte instituts balance pr. 31. decbr. 1914. Beløbene skulle forrentes med 5 % rente. For spareinstituttet her blev det til et beløb på 28.000 kr., som indsendtes og hvorfor modtoges kasseobligationer.

Krigstidens nærmere forløb

skal ikke skildres her. Så meget kan siges, at Grenaa jo førte en forholds-

vis rolig og isoleret tilværelse, og efterhånden som tiden gik, kom livet ind i de sædvanlige rammer. Et af de spørgsmål, som i krigens sidste år voldte de allerstørste vanskeligheder, var problemet lys og varme. Efter tykernes proklamering i 1917 af den uindskrænkede undervandsbådsrig blev det næsten umuligt at skaffe kul. Både af hensyn til belysning og husholdningsbrug gjaldt det om at holde gasværket i gang, og gassen måtte produceres af brunkul, tørv, træ og stødbrænde. De samme materialer måtte anvendes i fabrikker og til opvarmning. Grenaa købte i 1916 en hel skov ved Kirial, som fældedes i krigens sidste år.

Børsspekulationer

Men medens en stor del af befolkningen led ligefrem nød som følge af krigen, rullede pengene livligt andre steder. Eksporten, der i krigens begyndelse havde ligget stille på grund af minefaren, idet Tyskland havde udlagt minefelter i Nordsøen, kom snart i gang. Kvægpriserne steg og bragte gode kår for landbruget. Mange forretninger også her i Grenaa fik stort opsving, fordi priserne kunne stige uden begrænsning.

Børsspekulationerne, som i første verdenskrig havde frit spil - i modsætning til, hvad der var tilfældet i den anden - skabte uhyre gevinster og uhyre tab.

Et typisk eksempel derpå var byens nyeste pengeinstitut »Djurslands Landmandsbank«, som var grundlagt i 1908 af redaktør J. Skjødsholm, der blev dets direktør og derfor afhændede »Grenaa Folketidende«.

Gennem denne bank spekuleredes der i udstrakt grad både af folk fra Grenaa og fra omegnen. Banken selv indkasserede mægtige overskud og opførte en tip-top moderne bankbygning. Den stod færdig lidt efter krigens afslutning. 4. marts 1922 krakkede denne bank som flere andre af landets banker. Dens krigsspekulationer endte med ruin ikke alene

for direktøren, men for en række af bankens kunder og aktionærer og med store tab for sparerne. For at yde disse sidste en stærkt påkrævet hjælp vedtog Sparekassen ved direktionmødet 8. aug. 1922, »at der paa Kontrabøger og Indlaansbeviser med Djurslands Landmandsbank kan ydes Laan af ind til 40 % af Paalydende«.

De gyldne dage for krigsspekulanterne fik her i Byen som rundt i landet en brat ende, og nød og vanskeligheder af mange arter fulgte efter. Disse forhold havde kun i ringe grad berørt Spare-Institutet, idet selvfølgelig finansieringen af alle disse spekulationsforetagender lå helt uden for Institutets rammer. I sammenligning med bankernes uhyre omsætning var Spare-Institutets kun vokset jævnt. »De vældige Pengemasser, som dengang cirkulerede i Handel og Spekulation havde ikke synderligt med ærlige Sparepenge og Fortjenester at gøre«. Men et blik på Institutets regnskabsoversigt ved krigens begyndelse, dens mellemste år og dens sidste viser dog en støt og betydedig opgang. Kun må det ikke glemmes, at pengenes værdi og købe evne i dette femår var sunket i ret høj grad. »Der var nok mere i Kassen, men Værdien var ikke saa meget større«, som en sparekassedirektør udtrykte det.

Oversigt over Spare-Institutets regnskaber 1914, 1916 og 1918

År	Sparernes tilgodeh.	Udlån	Fonds-beholdning	Kasse- og bankbeh.	Reserve-fond	Balance-konto
1914	2.390.509	1.647.823	700.834	220.900	92.979	2.593.041
1916	3.053.345	1.921.249	891.753	433.885	111.269	3.268.680
1918	4.227.347	1.929.045	1.328.482	1.197.643	133.239	4.476.614

Sparekasseloven af 4. okt. 1919

Som følge af denne lov måtte Institutet foretage adskillige ændringer, både af formel og reel art. I lovens § 1 fastsloges, at »Sparekasserne er pligtige og eneberettigede til at benytte Ordet Sparekasse saavel i dens Navn som overalt i Virksomhedens Benævnelse, Tryksager og Indlaansbøger«. Som følge deraf forandredes Institutets navn nu, med næste generalforsamlings tilslutning, til »Sparekassen for Grenaa og Omegn«.

»Sparekasserne maa ikke drive Bankvirksomhed, dog er det tilladt dem at fortsætte med Vekseldiskontering i den Form, som de har drevet før 1. April 1919«.

Sparekassens årlige overskud henlægges til en reservefond eller andre særlige sikringsfonds. Af overskuddet kan højst 10 % anvendes til almennyttige eller velgørende formål. Overførelse af reservefond eller dermed ligestillede fonds til garantikapitalen er forbudt.

Betegnelsen aktiekapitalen afskaffes og erstattes med garantisummen, lige som betegnelsen aktionærere ombyttes med garanter. De må fremtidig ikke oppebære højere udbytte af deres indbetalte kapital end 1 % over den rente, som i årets løb er ydet sparerne.

Benævnelsen »Repræsentantskabet« bortfalder og erstattes af ordet »Tilsynsraad«. Dette råd tildeltes en betydelig større myndighed og indflydelse, end tilfældet havde været med repræsentantskabet, og er fremtidig den højeste autoritet i sparekassen. Tilsynsrådet skal bestå af 7 medlemmer, hvoraf handelsministeren vælger eet medlem, (der er at betragte som ministeriets tilsynshavende med sparekassens drift), medens de øvrige 6 vælges af garanterne. men deres valg kræver ministerens godkendelse.

Endvidere indeholdt loven adskillige bestemmelser angående In-

stitutets daglige drift, bogføring, kassebøger, revision, henlæggelser til reservefond, udbyttefordeling o.s.v., som pladsen ikke tillader at komme nærmere ind på.

Ved generalforsamlingen 30. aug. 1921 var den nye lov trådt i kraft. Det var altså ikke »Aktionærer«, men »Garanter«, som mødte og valgte »Tilsynsraad«. Det gik i al fredsommelighed, idet alle de siddende repræsentanter genvalgtes som medlemmer af tilsynsrådet.

I juni 1923 blev det gamle firmanavn fjernet fra bygningens facade og det nye »Sparekassen for Grenaa og Omegn« opsattes. Jernstøber Hasselbalch leverede jernbogstaverne, som betaltes med 50 kr. 75 øre.

Som følge af den nye lov meddelte »Aktieselskabsregisteret« under 9/8 1921 at »Sparekassen herefter ikke vil kunne optages i dette Register, idet det ikke driver Bankvirksomhed eller er Aktieselskab«.

Personaleforøgelse

19. aug. 1924. På grund af det voksende arbejde ansattes fra 1. januar 1925 at regne en assistent, Rasmus B. Schmidt, som senere (i 1938) avancerede til bogholder.

25. maj 1926 tegnedes efter indhentet tilladelse fra Sparekasseinspektøren en aktie på 1000 rmk. i en påtænkt »Nordbank« i Flensborg for at støtte arbejdet blandt de dansksindede sønderjyder.

Bidrag til almennyttige formål

I en række år (fra 1915-25) havde Sparekassen ikke af årsoverskuddet uddelt bidrag til almennyttige og velgørende formål, fordi dette ikke havde været af den størrelse, som var fastsat i den af ministeriet godkendte vedtægts § 12. I 1926 foreslog Sparekassens direktion og tilsynsråd en tilføjelse til denne paragraf, hvorved det muliggjordes

på det årlige regnskab, efter »Generalforsamlingens Bestemmelse at anvende et Beløb af indtil 1000 Kr. i velgørende og almennyttige Øjemed, for saa vidt dette Beløb ikke oversteg de ved Lovens § 12 tilladte 10 % af Aarsoverskuddet«. Ministeriet godkendte vedtægtsændringen og i nogle følgende år anvendtes derfor af overskuder 1000 kr. i nævnte øjemed. Der holdt det sig indtil 1929, da det steg til ca. 2000 kr. og forblev den næste halve snes år.

Sparebøger må ikke opbevares i sparekasserne

21/11 1928. Fra gammel tid havde det været skik, at altid to, helst alle tre direktører kvitterede i sparebøgerne for alle indskud. Da de selvfølgelig ikke, da der fra 1883 blev heldagsåbning, kunne være til stede hele dagen, måtte sparebøgerne henligge til underskrift og kunne først afhentes senere. Følgen blev, at mange sparebøger henlå i længere tid. Således har det selvfølgelig været skik i mange sparekasser rundt i landet.

I 1928 udsendtes fra Handelsministeriet en meddelelse om, at dette burde forbydes. Sparekassen i Grenaa bestemte derfor, at fremtidig skulle bogholderen og kassereren i fællesskab have bemyndigelse til at kvittere i fællesskab for alle indskud. Da disse to ikke ubetinget altid kunne være til stede, måtte en af direktørerne træde til. Denne »Kontortjeneste« gik så på skifte mellem direktionens medlemmer.

Pensionsordning

I 1930 fremkom spørgsmålet om pensionering af sparekassens personale. Direktionen henvendte sig i den anledning til »Pensions- og Livrente-Institutet af 1919 A/S«. For bogholderen, sagfører A. Andersen, og kassereren, Jens P. Pedersen, kunne på grund af deres alder ikke

tegnes pensionsforsikring, derimod nok for assistent Schmidt. Dette vedtog man at gøre på de af Institutet tilbudte vilkår. Schmidt skulle betale årlig 5 % af sin løn, sparekassen ville afholde resten. Ved fremtidige ansættelser af funktionærer i sparekassen vedtoges altid at tegne pensionsforsikring. For bogholderen og kassererens vedkommende var man enig om »at yde dem en passende Pension, naar de paa Grund af Alder eller svigtende Helbred bliver nødt til at opgive deres Stilling«.

Pengerigelighed i 1930, som brat efterfulgtes af penge- og landbrugskrise

Første halvdel af året 1930 var over hele landet præget af en vis pengerigelighed. I »Sparekassen« voksede sparernes indlånskonto i regnskabsåret 1930-31 med næsten 200.000 kr. og obligationsbeholdningen med ca. 1 mill. kr.

Til Grenaa Havns udvidelse opnåede kommunen Indenrigsministeriets samtykke til optagelse af et lån på 600.000 kr., som bl.a. søgtes optaget i byens pengeinstituter. »Sparekassens« direktion vedtog at deltage i lånet med et beløb på 150.000 kr. Det skulle forrentes med 4¾ % årlig, afdrages i løbet af 30 år og være uopsigeligt i de første 10 år, derefter fra begge sider opsigeligt med ½ års varsel.

De nærmest følgende år bragte en krise af meget alvorlig art, som også mærkedes her i landet. Den begyndte med, at »Bank of England« 20. September 1930 ophørte med at indløse sine sterlingnoter i guld. Virkningen viste sig straks på alle børser jorden over. Også her i Danmark gav krisen sig udslag på næsten alle områder. Der blev stort begær efter rede penge og obligationskurserne faldt. I høj grad medvirkende til de vanskelige forhold var, at landbrugsprodukterne faldt så stærkt i pris, som tilfældet ikke havde været i uendelig lange tider.

I december 1931 pålagdes der i anledning af landbrugskrisen et tillæg til indkomstskatten til staten, som for sparekassens vedkommende udgjorde 513 kroner.

15. decbr. 1931 vedtog sparekassens direktion »paa Grund af de overordentlig vanskelige Pengeforhold, som for Tiden hersker, indtil videre ikke at yde Laan mod 1. Prioritet ud over et Beløb af 10.000 Kr.«.

Landbrugskrisen

varede i en række år. Dertil kom yderligere en stor arbejdsløshed, fordi det var vanskeligt at skaffe penge til nye foretagender eller udvidelser. Også i sparekassen her mærkedes vanskelighederne, dog ubetinget ikke i den grad som så mange andre steder. Faldet i indlånsmidlerne fra 5.065.965 kr. i det bedste regnskabsår (1930-31) til 4.682.485 kr. i det ringeste (1935-36) var ingenlunde katastrofalt. Reservefondens vækst viser jo også temmelig tydeligt, at sparekassen kom godt igennem denne periode.

Oversigt over hvert andet års-regnskab fra tiåret 1928-1937

År	Sparernes tilgodeh.	Udlån	Fonds-beholdning	Kasse- og bankbeh.	Reservefond	Balancekonto
1928-29	4.739.735	2.595.722	1.973.050	717.912	446.362	5.347.421
1930-31	5.065.965	2.331.152	2.612.019	790.073	523.796	5.802.321
1932-53	4.815.595	2.582.087	2.451.039	465.840	583.340	5.564.560
1934-35	4.781.183	2.284.524	2.866.680	428.089	634.944	5.646.714
1936-37	4.753.796	2.375.621	2.863.015	306.948	689.838	5.612.595

For at hjælpe på forholdene oprettede staten - i henhold til »Lov af 1. Maj 1933 om Oprettelse af en Krisrfond og om Nedsættelse af Renten for Banker og Sparekasser« - en sådan fond »Nationalbanken«. Sparekassen i Grenaa vedtog 9. jan. 1934 at stille til disposition for denne fond obligationer med pålydende 872.000 kr. mod ombytning med tilsvarende 4 % obligationer »paa de i Nationalbankens Skrivelse af 13. Novbr. 1933 til »Fællesrepræsentationen for de danske Sparekasser« omhandlede Vilkaar«.

Ved Sparekassens opgørelse i april viste det sig, at der i januar kvartal ved rentenedsættelse var indvundet 9.873 kr., medens der ved udlånsrentens nedsættelse var tabt 5.138 kr., således at der til renteregulering var et overskydende beløb paa 4.735 kr. Det samlede årsbeløb til regulering var 22.217 kroner.

Efterhånden bedredes pengeforholdene. Kun landbrugskrisen trak meget længe ud, og landbrugets stilling var overordentlig vanskelig, således at staten måtte træffe vigtige hjælpeforanstaltninger. Virksomst af disse var loven om ydelse af saneringslån.

Direktionen

Midt i kriseperioden indtraf atter en række indgribende skifter i Sparekassens ledelse. 24. decbr. 1931 døde direktør S. Lunøe i en alder af ca. 85 år. Direktionsformanden J. E. Krogh, der blev 83 år, var heller ikke rask, men passede, ligesom Lunøe, trods alder og svagelighed med største pligtfølelse og dygtighed sit hverv endnu en lille tid. Men 9. febr. 1932 måtte han meddele, at han formedelst sygdom måtte fratræde som direktionsformand. Man tillagde ham en årlig pension på 2.500 kr. Men allerede 17. marts 1933 afgik også han ved døden. Til hans efterfølger som administrerende direktør valgtes cand. jur. C. Fa-

Landinspektør
C. Christensen.

Inspektør
S. Lunøe.

Brygger
J. E. Krogh.

ber, som havde været direktionsmedlem fra 1914, da landinspektør, justitsråd C. Christensen i begyndelsen af første verdenskrig afgik ved døden. Men heller ikke Faber forblev ret længe. Han forlod Grenaa 1. maj 1934 og rejste til København, hvor han døde ganske kort efter.

Med dem var atter et kuld af Sparekassens ledere gået bort. Krogh havde været direktør siden 1903, Lunøe siden 1910 og Faber siden 1914, da han vages i stedet for landinspektør Christensen. Af den ældre generation var nu kun bogholderen, sagfører A. Andersen, tilbage.

C. Christensen

Landinspektør Chr. Christensen (* 1827 † 13/9 1914) var født i Sønderjylland og havde været ved praktisk landbrug, før han, sidst i 50'erne, tog eksamen som landinspektør. Han udarbejdede i 1860'erne det første virkelige matrikelkort over Grenaa bys grunde, et udmærket og nøjagtigt arbejde på grundlag af helt nye opmålinger. Christensen købte senere Enslevgården og var en af stifterne af Grenaa og Omegns Landboforening. Han boede i sine senere år i Grenaa, hvor han passede sin praksis som landinspektør og i 39 år var meddirektør i »Sparekassen«.

S. Lunøe

Inspektør Søren Lunøe (* 17/3 1846 † 24/12 1931) var søn af Chr. Lunøe, Fjellerup Mølle. Efter nogle års praktisk arbejde tog han eksamen

som landbrugskandidat. Han knyttedes ret snart til Kolindsundselskabet som inspektør og havde sin manddomsgerning der. Lunø blev senere ejer af Enslevgården, men bosatte sig på sine ældre dage i Grenaa ligesom landinspektør Christensen. Han havde flere offentlige tillidshverv, var bl.a. en række år formand for Menighedsrådet, indvalgt på den grundtvigske liste. Medlevende interesse og i fuld vigeur virkede han i Sparekassens direktion til sit 85. år. Han døde juleaften 1931.

J. E. Krogh

(* 5/5 1849 † 17/3 1933). Brygger Emil Krogh kom, efter i nogle år at have været købmand i Stege, til Grenaa i 1882 som parthaver i broderen, V. Kroghs Bryggeri, hvor han stod for regnskabsvæsenet. I 1908 afhændedes bryggeriet, og Kroghs tid optoges derefter nærmest af to hverv, som begge havde hans fulde interesse, nemlig som kirkeværge, hvor han virkede i 28 år, og som direktionsformand i Sparekassen i 30 år. Hans kolleger i direktionen var i de første mange år de to førnævnte landinspektør Christensen og inspektør Lunø. Det var en ledelse, som i høj grad værnedes om Sparekassens gode, gamle traditioner og gammeltdags forretningsform. Men en ledelse, som bidrog sit til, at kassen bevarede sit grundfæstede ry for urokkelig soliditet og vederhæftighed.

A. Andersen

Sagfører Anders Andersen (* 13/2 1863 † 14/10 1936) var født i Skive. Ex. jur. i 1884 og kort efter fuldmægtig hos overretssagfører Brokmann. Han blev Brokmanns efterfølger som bogholder i 1899 og på sine sidste år tillige direktør. Sagfører Andersen blev i en sjælden grad, i ordets bedste forstand, populær i den by, hvor han virkede i næsten et halvt århundrede. Det bedste bevis derpå er, at da loven om folkevalgte borg-

Sparekassebygningen med direktørerne Andersen og Faber. 1933.

mestre trådte i kraft og byrådet for første gang selv skulle vælge borgmester, faldt valget på ham, uagtet han ikke var medlem af byrådet. Sagfører Andersen kom ganske vist ikke i funktion, idet han efter et par dages overvejelser af helbredshensyn måtte sige nej til hvervet, hvorefter bank direktør Bonke valgtes.

Sagfører Andersen nød i høj grad sine klienters tillid. Han havde et vindende væsen og var jævn og imødekommende over for alle. Med ham var i egenligste forstand en af byens gode borgere gået bort.

C. Faber

Dommerfuldmægtig Carl Faber (* 8/9 1867 † 6/6 1935) var født i Viborg, hvor fa deren var herredsfoged. Efter at have taget juridisk embedseksamen kom han i 1893 til Grenaa som byfogedfuldmægtig, senere dommerfuldmægtig, og var fra 1904 samtidig godsforvalter på Mejlgaard. Faber indvalgtes i 1914 i Sparekassens direktion og var direktionsformand 1932-34. Han var dygtig og afholdt som embedsmand og ligeså i Sparekassens ledelse. De samme tiltalende menneskelige egenskaber, som prægede hans nære ven og arbejdsfælle, sagfører Andersen, kendetegnede også Faber. Han forlod byen i 1934 og flyttede til

København, men døde allerede næste år.

Ombygningen 1938

Det var ganske naturligt, at man nu ved direktørskiftet fandt, at tiden var inde til en gennemgribende indre ombygning og modernisering, bl.a. med tidssvarende boxanlæg. Arkitekt Bang udarbejdede tegninger og planer. Kalkulationen lød for byggeriets vedkommende på 83.000 kr. og accepteredes. I april 1938 var ombygningen tilendebragt, og indflytning kunne finde sted. 20. maj toges bygningen atter i brug efter en lille højtidelighed, hvortil pressen og en lille kreds af Sparekassens forbindelser var indbudt. Ombygningen vakte almindelig tilfredshed. Det samlede beløb for ombygning, boxanlæg og montering var 125.250 kr. - På de nærmeste 3 års regnskaber foretoges kraftige afskrivninger, således at bygningen allerede efter tre års forløb var nedskrevet med 33.000 kr. og inventaret med 10.500 kr.

»De vanskelige Aar for Landbruget

i Slutningen af 20'erne og det meste af 30'erne har formentlig Ho-

År	Sparernes indsk.	kr.
1926	5.036.831	kr.
1928	4.781.829	"
1930	4.876.421	"
1932	5.067.989	"
1934	4.848.941	"
1936	4.682.485	"
1938	4.723.906	"
1940	4.630.575	"
1942	5.945.739	"
1944	7.675.584	"

vedskylden for, at Sparernes Indskudskapital næsten ikke voksede i disse Aar«. Med undtagelse af de 2 regnskabsår 1930-31 og 1931-32, hvor Indskudskapitalen i begge årene var ca. 5.066.000 kr., lå den i perioden fra slutningen af 20'erne til hen mod 1941 omkring 4.700.000 kroner.

Sparekassens ledelse benyttede disse år til en betydelig konsolidering, således at reservefonden, der i 1926 var på 313.760 kr. og i 1932

på 551.553 kr., nu i 1941 var på 734.849 kr.

Renteloven af 1. maj 1933

hvorved en rentenedsættelse lovfæstedes, bortfaldt i 1935. Da der på denne fond »til Regulering af Udlaansrenten« henstod et restbeløb på 31.364 kr. vedtoges efter forhandling med sparekasseinspektøren, at nævnte beløb i løbet af de 2 nærmeste terminer anvendtes til en almindelig nedsættelse af alle debitorernes renteydelse til Sparekassen. »Sparekassens Ledelse har nemlig den Opfattelse, at samtlige Laantageres økonomiske Forhold er af den Beskaffenhed, at en Rentelettelse bør komme alle Laantagere tilgode«. Denne ordning godkendtes af tilsynet.

En skolefane

Ved direktionens møde d. 18. april 1939 vedtoges af den til direktionens disposition stående del af det til almennyttige formål bevilgede beløb at yde et beløb på ca. 300 kr. til indkøb af en skolefane til Grenaa kommunale Skolevæsen. Fanen, der i mange år havde stået på skolens ønskeliste, blev modtaget med stor glæde og indviedes ved en lille højti-

Lad da flaget, som nu folder ud sin dug,
så hvid og rød, vaje for en slægt, som
holder fanen højt i lyst og nød ...

Kirken den er et gammelt hus, står,
om end tårnene falde. Tårne fuld-
mange sank i grus,
klokker end kime og kalde ...

delighed i skolegården d. 14. juni 1939. Sparekassedirektør Neergaard overdrog fanen til skolen og slog det første søm i, idet han ud talte håbet om, at skolen ikke alene ville give eleverne lærdom og praktisk kunnen, men også kærlighed til fred, frihed og godt kammeratskab. Den smukke fane har siden den tid været i brug ved alle skolens fester, både ved de indendørs festligheder og ved de årlige skoleudflugter.

Et klokkespil til kirketårnet

I anledning af, at tilsynsråd og direktion i forening havde vedtaget at skænke Grenaa by et klokkespil til ophængning i kirketårnet, forelå 22. juli 1942 en skrivelse fra Grenaa Byråd med tak for gaven og med meddelelse om, at klokkespillet, så snart kirkemyndighedernes tilladelse forelå, ville blive ophængt i kirkens tårn, og at omkostningerne formentlig ville andrage ca. 10.000 kr. Sparekassen havde i 1941-42 med henblik på denne anvendelse afsat 4.000 kr. på regnskabet. Det følgende år afsattes yderligere 6.000 kr., for hvilket beløb klokkespillet anskaffedes og opsattes. Hver morgen, middag og aften toner nu fra kirkens tårn en køn, enkel salmemelodi ud over byen. Om morgenen: »*Love den Herre, den mægtige Konge med Ære!*«. Om middagen: »*Kirken den er et gammelt Hus*«. Og om aftenen: »*Nu hviler Mark og Enge*«.

Pengevæsenet under 2. verdenskrig

Så udbrød 2. verdenskrig 1. september 1939. Dens udbrud vakte ikke helt den overraskelse og panik som den forrige. Efter Nazitysklands voldsomme oprustning frygtede faktisk mange, at Tyskland ville have en krig og kun lurede på at finde det rette øjeblik. De voldsomme og øjeblikkelige udtræk af penge fra banker og sparekasser, som karakteri-

serede den første verdenskrigs begyndelse, meldte sig ikke straks. Det samme gælder hengemning af kontante penge, »Hamstring« o.s.v. Men selvfølgelig skete der også denne gang, navnlig sidst på året, en del udtræk, ligesom indlånene næsten standsede. Det var bl.a. foranlediget af rygter om, at pånæginstitutterne havde pligt til at oplyse skattevæsenet om kundernes indestående.

Men med tyskernes besættelse af Danmark d. 9. april 1940 ændredes forholdet stærkt. Selv om lovens bestemmelser om begrænsningen af pengeudtræk til 300 kr. om ugen på hver kontrabog blev sat i kraft, svandt »Sparekassens« likvide midler stærkt ind. Allerede den 15. april, altså en uge efter besættelsen, var det nødvendigt at skaffe flere rede penge. Man indsendte et andragende til stateus kreditfond om »et større Laan af Fondens Midler«, og man optog i Nationalbankens Aarhus afdeling et lån på 125.000 kr. mod sikkerhed i 203.000 kr. obligationer. I direktionsprotokollen motiveres det klart og tydeligt under henvisning til »de ekstraordinære Forhold og deraf følgende store Udtræk af Sparekassen«.

Sparekassens likvide pengebeholdning var ved regnskabsafslutningen i april 1940 kun 214.589 kr., det laveste beløb den havde været siden 1910, og indlånsbeløbet var i årets løb sunket med ca. 160.000 kr. ned til 4.630.575 kr. Men sidst på året 1940 var pengeknapheden forbi. Pengene strømmede nu ind, og pengebegæret gik stærkt ned. Mange lånte penge i kreditforeningerne og udbetalte dermed deres lån i sparekasserne, og sparernes indlaan steg atter stærkt. Men først og fremmest skyldtes pengeoverfloden tyskernes udsugning af landet gennem deres overtræk på clearing-kontoen i Nationalbanken. Grenaa Sparekasses likvide kassebeholdning, der i 1940 var knap ¼ mill. kr., fordobledes i 1941 til ca. ½ mill. kr. og firedobledes i 1942, så at den nu var tæt ved

en million. »Man vidste faktisk ikke, hvad man skulde stille op med disse mange Penge, som det ikke var muligt at faa udlaant paa almindelig Maade«.

Det er det oroblem, som man i finansverdenen har kaldt »de ledige Penges Problem«, idet man ved »ledige Penge« tænker på det beløb, hvormed den faktiske pengemængde i samfundet overstiger den til rådighed stående, alt for ringe varemængde. At gemme pengene hen, var ingen god udvej, da sparerne jo alligevel skulle have renter af deres sparepenge. Der var så kun den udvej at købe obligationer for pengene. En direktionsbeslutning i »Sparekassen« d. 16. decbr. 1941 giver sagen som i en nøddeskal. Der står: »Da man stadig ligger med alt for mange kontante Penge, vedtog man, at hvis der ikke snarest kan udlaanes betydelige Beløb enten i en 1ste Prioritet i en større Landejendom eller som Depositumslaan, er man enig om at købe for 200.000 kr. Statsgældsobligationer«, (hvis kurs dengang lå omkring pari). Desværre var jo imidlertid alle obligationskurserne ret høje, så det var at forudse, at disse fonds før eller senere ville give betydelige kurstab.

Hele denne pengeoverflod var et uhyre alvorligt problem ikke alene for Sparekassen her, men for alle landets pengeinstituter. Nogle valgte at holde pengemidlerne liggende likvide og straks tage de tab, som fulgte med den manglende forrentning. Andre foretrak at løbe risikoen ved indkøb af obligationer og så overføre en rigelig part af krigsårenes årsoverskud til en »Kursreguleringsfond«. Man ville derved i nogen grad »assurere« sig imod de kurstab på obligationer, som før eller senere måtte komme.

Sparekassen her i Grenaa valgte den sidste af de to udveje. Af krigsårenes store årsoverskud overførtes hvert år meget store beløb til kursregukringsfonden, således at den i 1947 var oppe på ca. ½ mill. kr.

Denne fond har altså haft som opgave at udligne de kurstab, som man måtte forvente, at den meget store obligationsbeholdning fra krigstiden og den allerførste »Efter krigstid« ville give.

Nedenstående skema over bevægelserne på de derhen hørende konti i krigsårene og de allernærmeste år derefter giver et klart talmssigt overblik over forholdene: 1) Stigningen i sparernes indlånsmidler og i kasse- og bankbeholdningen. 2) Nedgangen i udlån og dermed følgende pengeoverflod og vanskelighed ved pengemidlernes anbringelse. 3) Den deraf bevirkede uhyre stigning i obligationskøb og 4) endelig »Sikkerhedsventilen«, kursreguleringsfondens værkst, indtil den i 1947 nåede maksimum med ca. ½ million kr.

	Sparernes Indlån	Kassebeh.	Udlån	Obligationer	Kursreg.-fond
1939	4.789.199	475.620	2.336.437	2.726.067	84.890
1940	4.630.575	214.589	2.473.327	2.656.184	46.312
1941	5.152.033	481.726	2.224.633	3.228.902	100.950
1942	5.945.739	930.031	1.957.304	3.930.393	163.749
1943	6.569.661	949.740	2.591.368	4.041.659	173.523
1944	7.675.584	1.256.055	2.560.637	5.708.746	263.066
1945	9.652.317	2.792.247	2.370.015	5.708.746	341.476
1946	10.900.577	3.155.478	2.821.100	6.237.786	437.684
1947	10.854.771	3.621.169	3.279.882	5.381.549	500.170

Grenaa's 500 års jubilæumsfest

Den mest strålende festdag i byens historie er vel nok 500 års købstad-jubilæet 13. maj 1945. Særlig festlig blev dagen, fordi den faldt så nær op ad kapitulationsdagen 4. maj og derfor af hele befolkningen følte som en art befrielsesfest.

Nytorv med det nye rådhus på jubilæumsdagen. En tusindtalig folkeskare forsamledes foran rådhuset. Danske og engelske flag vajer, medens der ventes på englænderne.

Tiden fra nytår til maj 1945 var - som alle husker - krigens mest rystende og spændende periode.

Det var den almindelige opfattelse jorden rundt, at Tysklands endelige nederlag og sammenbrud var nær forestående. Men der var delte meninger om, hvornår og under hvilke former dette ville ske. Under sådanne forhold mente byrådet ikke, at man turde planlægge større festligheder på jubilæumsdagen. Man havde derfor besluttet at fejre dagen ved en gudstjeneste, et ekstraordinært byrådsmøde med påfølgende reception på rådhuset og ved udgivelsen af et festskrift. Tysklands kapitulation og fuldstændige sammenbrud, der indtraf 8 dage før jubilæumsdagen, forløb imidlertid under uanet rolige former, og faren for Danmarks inddragelse i krigens afslutning var således forbi.

Jubilæumsdagen

formede sig derfor spontant som en stor og jublende folkefest, der nåede sit højdepunkt ved englændernes ankomst til byen om eftermiddagen. Efter en gudstjeneste i kirken kl. 10, hvor provst Hein, der var kommet hjem fra Frøslevlejren, prædikede, afholdtes et ekstraordinært

byrådsmøde på det nye rådhus. I byrådsalen var gjort plads til 150 tilhørere, og hver eneste plads var optaget. Mødet, der varede næsten 3 timer, fik et højtideligt og festligt forløb.

Borgmester Pallesen, der havde båret hovedparten af krigens vanskeligheder i kommunal henseende, holdt en velkomsttale til de mange fremmødte gæster og gratulanter. Der afsendtes et hjerteligt hyldestelegram til Kong Christian og et lykønskningstelegram til landets nye, frie samlingsregering. Borgmesteren udtalte ønsket om, at det måtte lykkes denne, at få held til at føre landet gennem de mange forestående vanskeligheder.

Borgmesteren gav dernæst et kort rids af byens historie gennem de forløbne 500 år i medgangs- og modgangstider. Han dvælede bl.a. ved, at byen nu på sin jubilæumsdag stod ved afslutningen af den frygteligste krig, der nogensinde havde hærget verden. »Vi har ved Slutningen af de 5 tunge Besættelsesaar Grund til at være inderlig taknemlige, fordi Byen har undgaaet at blive Skueplads for egentlige Krigshandlinger, hvilket for blot 3 Uger siden syntes at være uundgaaeligt. Det saa dengang ud til, at Grenaa skulde blive et strategisk Brændpunkt, men ved den fuldstændige Kapitulation den 5. Maj var Faren overstaet«. - Borgmesteren udtalte det jubilæumsønske, »at Enighed, Forudseenhed og Flid i de kommende Aar maatte besjæle Byens Borgere, og at Trivsel og Fremgang atter maatte skabes for vor By, saaledes at vore økonomiske Forhold igen maatte blive af saadan Art, at alle vore humane Institutioner kunde bibeholdes og udbygges til Gavn for dem, som af Livets Forhold var henvist til at søge Hjælp der«. Han meddelte så, at byrådet med ministeriets sanktion havde bestemt at udnævne byens berømte søn, professor, nobelpristager August Krogh til byens æresborger. Da professoren imidlertid befandt sig i Sverige, ville over-

rækkelsen af borgerbrevet først finde sted ved en senere lejlighed. Derefter havde en lang række indenbys og udenbys gratulanter ordet for at overbringe byen hilsener, lykønskninger og gaver.

Englænderne kommer

Ved middagstid kom der meddelelse fra Aarhus om, at en lille afdeling af Montgomerys berømte »Ørkenrotter« »The Royal Dragoons«, der havde gjort turen fra El Alamain og Tunis i Nordafrika gennem Italien, Frankrig, Belgien og Holland til Danmark, ville komme til Grenaa ved 16-tiden. Det skete efter meget hjertelig indbydelse fra byrådet. Det bestemtes derfor, at eftermiddagens fest, som oprindeligt var tænkt henlagt til det gamle anlæg, og som nærmest skulle være af alvorlig art af hensyn til den lige afsluttede krigs lidelser, skulle opsættes til en følgende aften. I stedet foranstaltedes en festlig modtagelse på pladsen foran rådhuset på Nytorv. Det blev en strålende glædesfest. Tusinder af mennesker var forsamlet der, da briterne i deres panservogne rullede ind på pladsen, modtaget med jubelråb af den store menneskemængde. De hilstes med taler af dyrlæge E. Dyekjær, der repræsenterede Frihedsrådets lokalkomite, og af borgmesteren. Derefter holdt anføreren for den lille britiske afdeling, løjtnant Wynn, en kort tale, der gennem tolk blev oversat til dansk og modtoges med jubel.

Om aftenen var der middag for en snævrere kreds. Den var præget af krigstidens ernæringsmæssige vanskeligheder og indskrænkninger, men i lige så høj grad af glæden over befrielsen fra det tyske åg. I denne middag deltog selvfølgelig også de engelske gæster. Dagen sluttede med asfaltbal på Torvet foran Hotel Dagmar. En musiktribune var rejst, og flere tusinde grenaensere var til stede hele aftenen og frydede sig over den strålende gadebelysning, som nu atter viste sig efter de lange,

mørke år.

Festen sluttede med et improviseret fyrværkeri, som frihedskæmperne lavede med lyspistoler, der oplyste himlen i røde, grønne og gule farver. Lyspistoler og raketter var »Laant« fra tyskernes depot ved Grenaa Havn, hvor der var forsyning nok til en hel årrække.

Netop da fyrværkeriet var forbi, satte naturen selv punktum med en mægtig tordenbyge, der hurtigt tømte gaderne.

Borgmester Pallesen overrækker ved en festlighed på rådhuset d. 3. september 1945 professor August Krogh byens æresborgerbrev.

Skolesparekasserne og »Sparekassen for Grenaa og Omegn«

Skolesparekasserne i Danmark stammer fra tiden omkring 1920. Disse kasser arbejdede i begyndelsen sammen med »Dansk-Spare-Selskab«, men i 1924 ophævedes denne forbindelse ved dannelsen af »De danske Skolesparekassers Centralledelse«. Denne trådte straks i forbindelse med de lokale sparekasser rundt i landet. Fra denne centralledelses bestyrelse forelå i januar 1924 en opfordring til Sparekassen i Grenaa om at yde et beløb til sagens videre ordning og udvikling. Man vedtog at yde et tilskud på 125 kr. Forskellige udtalelser i direktionsprotokollen viser, at man her i Sparekassen straks var klar over sagens betydning. Man værdsatte den indsats, som skolesparekasser kunne komme til at øve ved at vække sparelysten allerede fra barndommen af. De første skolesparekasser i Grenaa og opland var allerede oprettet et par år før. Det gælder bl.a. Grenaa Kommuneskoles. I de nærmeste år kom der flere til.

Sparekassen i Grenaa har på flere måder virket for at vække sparelysten blandt børnene. En af dem er at anskaffe sparebøsser, som gratis udlånes til brug i hjemmene, »for paa den Maade tidligt at vænne Børn til Sparsomme lighed og maalbevidst Omgang med Penge«. En anden måde er den gratis uddeling i skolerne af det illustrerede blad »Sparegrisen«. For øjeblikket har Sparekassen forbindelse med 23 skoler i byen og oplandet. Der indleveres fra disse årlig ca. 50.000 kr. til indsættelse på børnenes konti.

I Grenaa Kommuneskole begyndte skolesparekasse-virksomheden i februar 1921. Fra 1924 kom man i forbindelse med »Sparekassen for Grenaa og Omegn«, hvor de modtagne sparepenge indsattes til forrentning. Skolen har altid haft et udmærket samarbejde med denne institution, der på mange måder har vist sin venlige indstilling til skolen og dens anliggender.

Formålet med skolesparekasserne er et 3-dobbelt:

- 1) At vænne børnene til sparsommelighed,
- 2) at forebygge unyttig og skadelig brug af penge,
- 3) at sikre børnene et beløb til støtte ved deres udtrædelse af skolen.

Arbejdet med skolesparekasse begyndte i Grenaa Kommuneskole med en god halv snes klasser og 327 sparere. Det første år indsattes 2882 kr. Sparernes antal og sparebeløbenes størrelse voksede hurtigt.

Ved en opgørelse efter 25 års forløb, altså i 1946 viste det sig, at der i disse 25 år

havde været indbetalt af børnene ,,,,,,,,,,,,,,	I alt	153.334 kr.
udbetalt ved udgangen af Skolen,,,,,,,,,,,,,	-	126.692 -
i renter tilskrevet ,,,,,,,,,,,,,,	-	14.594 -
og i behold pr. 30/9 1946 stod,,,,,,,,,,,,,	-	52.115 -

I årene siden er fortsat på samme vis. Ved sidste årsopgørdse, altså for tiden 1/10 1954-30/9 1955, var opsparet: I Vestre Skole 16.232 kr. og i Østre Skole 11.215 kr., altså i alt 27.447 kr.

Gavefonden til almennyttige og velgørende formål

Som flere gange i det foregående berørt var der allerede ved Spare-Institutets stiftelse i 1856 i en paragraf i dets første vedtægter fastslået, at når overskuddet havde nået en vis, nærmere bestemt højde, var det overladt generalforsamlingen »af Aarets Overskud at uddele en Sum af indtil 200 Rdl. i almennyttigt Øjemed«. Denne paragraf anvendtes første gang i 1872, da året havde et særdeles fint overskud, nemlig 3531 rdl. De 200 rdl., som var til rådighed, deltes i to portioner, hvoraf Grenaa Landboforening fik halvdelen, og resten henlagdes som grundfond til oprettelse af et folkebibliotek i Grenaa. Efterlignende tilskud

de næste 2 år var beløbet i 1875 nået til 500 kr. Pengene tilstilledes byrådet, og et bibliotek oprettedes. De følgende år fortsattes på lignende vis med bidrag til forskellige foreninger og formål. På gavelisten kom efterhånden: Syge- og Lånekassen i Grenaa, Grenaa Haandværkerskole, Husflidsforeningen for Grenaa og Omegn, Velgørenhedsselskabet i Grenaa, Det danske Hedeselskab, Asyl- og Diakonisseforeningen i Grenaa, Nørre Herreds-, senere også Sønder Herreds Plantningsforening, en lang række af omegnens sygekasser eller hjælpeforeninger o.s.v. De var dels på listen hvert år, dels skiftevis. Grenaa Landboforening var altid med og altid øverst på listen. Det årlige beløb, som bevilgedes til uddeling, varierede fra 250 kr. til 400 kr., alt efter overskuddets størrelse.

I en række år - fra 1912 til 1926 - uddeltes disse bidrag ikke, fordi nye vedtægter havde ændret reglerne for årsudbyttets fordeling. I 1926 vedtog generalforsamlingen imidlertid en ny vedtægtsforandring, som muliggjorde, at skikken lod sig genoptage, og fra dette år bevilgedes atter beløb til almennyttige og lignende formål. Der var endda sket det fremskridt, at begrænsningen til højst 400 kr. var hævet til 1000, senere til 2000 kr. og endelig fra 1931 helt bortfaldt.

I tidens løb kom en række nye foreninger og foretagender med, enten hvert år eller med nogle års mellemrum. Vi nævner nogle enkelte af de ældste: Nørre- og Sønder-Herreds Husmandsforeningers Understøttelsesforening, Understøttelsesforeningen for jydsk Landmænd, Grenaa Asyl, Menighedshjem, Teknisk Skole, Handelsskolen, Grenaa Folkebibliotek, »Grenaa Bys Historie«, Grenaa Turistforening, Djurslands Museum, Grenaa Idrætsforening, Luftværnsforening, »Røde Kors« - og Arbejdernes Samariterforening o.m.fl. Antallet er efterhånden vokset til ca. 40 og årsbeløbet til ca. 3500 kr.

Statistiske uddrag af Sparekassens regnskaber 1856-1956

Endelig er der ved forskellige lejligheder skænket et stort, ekstraordinært bidrag til en enkelt sags fremme. Der er allerede tidligere nævnt landboforeningens forsøgsmark, klokkespillet i kirketårnet og kommuneskolens fane. Her er nogle andre: Grænseforeningen til hjælp til oprettelse af den danske skole i Flensborg (1933), en kirke i Stenvad (1944), en kirke i Trustrup (1945), borgergaven til byjubilæet (1945), fornyelse af orgelet i Grenaa Kirke (1948 o.flg.), F.N. og F.N.-Hjælpen (1948 o.flg.), alsangsfesterne (1940), landboforeningens forsøgsmark ekstraordinært (1930), Erhvervsrådet i Grenaa til særlige opgaver (1943 o.flg.). I alt er på denne konto i løbet af de svundne ca. 80 år uddelt over 90.000 kr. til samfundsnyttige eller velgørende formål. For flere af disse har bidragene været af helt afgørende betydning, for dem alle en særdeles værdifuld hjælp til fremme af samfundsmæssige og gode formål.

År	Sparernes beholdning	Udlån	Fonds- beholdn.	Kasse- og Bankbeh.	Reserve- fond	Balance- konto
Rdl.						
1856-57	14.340	5.650		112	81	33.752
1859-60	40.688	17.821	841	4.304	1.668	60.716
1864-65	99.934	52.230	4.273	4.802	7.492	126.112
1869-70	165.544	69.621	15.845	4.879	16.602	208.112
Kr.						
1874-75	784.319	419.344	112.932	37.282	47.102	881.367
1879-80	745.551	434.764	65.247	81.829	58.036	858.017
1882-83	1.029.705	743.272	346.725	8.916	70.252	1.153.670
1883-84	1.087.578	1.059.767	70.625	13.375	69.812	1.211.670
1885-86	1.039.525	983.915	148.900	29.536	72.765	1.164.739
1889-90	1.264.930	891.112	358.896	114.000	77.814	1.394.752
1894-95	1.400.715	939.374	273.813	282.417	70.365	1.530.165
1899-1900	1.236.288	1.035.021	262.840	25.845	64.134	1.349.867
1904-05	1.622.871	918.205	339.166	468.878	69.237	1.757.667
1909-10	2.069.352	1.400.286	625.914	187.650	75.343	2.238.053
1914-15	2.651.353	1.674.534	788.059	368.970	107.524	2.857.267
1919-20	4.932.039	2.507.939	1.483.210	1.191.147	167.284	5.203.938
1924-25	5.073.347	2.668.857	2.212.135	539.797	285.896	5.484.209
1929-30	4.876.421	2.373.237	2.137.091	983.427	492.052	5.559.217
1934-35	4.781.183	2.284.524	2.866.680	428.089	634.944	5.646.714
1935-36	4.682.485	2.350.084	2.743.048	413.711	665.187	5.571.554
1936-37	4.753.796	2.375.621	2.863.015	306.948	589.838	5.612.595
1937-38	4.723.906	2.410.403	2.684.545	414.391	725.227	5.616.193
1938-39	4.789.199	2.336.437	2.726.067	475.620	728.203	5.707.831
1939-40	4.630.575	2.473.327	2.656.184	214.859	725.227	5.505.923
1940-41	5.152.033	2.224.633	2.228.902	481.726	734.849	6.094.358
1941-42	5.945.739	1.957.304	3.930.393	930.031	750.319	6.970.538
1942-43	6.569.661	2.591.368	4.041.659	949.740	755.519	7.730.969

Personalhistorisk oversigt for årene 1856-1956

1. Repræsentanter, fra 1921 tilsynsråd. 2 Direktører.
3. Bogholdere og kassere'. 4. Revisorer.

År	Sparernes beholdning	Udlån	Fonds- beholdn.	Kasse- og Bankbeh.	Reserve- fond	Balance- konto
Kr.						
1943-44	7.675.584	2.560.637	4.960.382	1.256.055	755.319	8.931.613
1944-45	9.652.317	2.370.015	5.708.746	2.792.247	800.000	11.037.341
1945-46	10.900.577	2.821.100	6.237.786	3.155.478	820.000	12.406.168
1946-47	10.854.771	3.279.882	5.381.549	3.621.169	842.000	12.451.902
1947-48	10.507.371	3.565.263	5.617.562	2.709.510	850.000	12.077.565
1948-49	9.930.587	4.122.731	5.666.760	1.457.820	860.000	11.432.951
1949-50	10.387.872	4.692.067	5.701.165	1.380.279	875.000	11.955.298
1950-51	10.588.851	5.249.569	5.579.424	1.074.772	900.000	12.091.730
1951-52	10.485.413	5.248.553	5.361.147	1.153.000	900.000	11.946.020
1952-53	11.221.647	5.685.097	5.241.705	1.549.453	900.000	12.670.110
1953-54	11.775.389	6.480.292	5.545.543	1.053.664	920.000	13.271.797
1954-55	12.099.398	7.168.173	5.242.578	992.664	930.000	13.597.184
1955-56	12.404.705	7.834.975	4.932.958	904.927	930.000	13.867.581

1. Repræsentantskabet. Fra 1921 tilsynsrådet

1856-1877	*Justitsråd, byfoged G. Nyeberg. (Fmd. 1856-77).
1856-1883	Kammerråd, proprietær Westergaard, Lykkesholm.
1856-1859†	Godsforvalter, prokurator P. Laurberg.
1856-1859	Proprietær H. Hjelte, Fannerupgaard.
1856-1865	Proprietær C. G. Lichtenberg, Hessel. (Direktør fra 1865).
1856-1861	Forpagter T. A. Brøndsted, Mejlgaard.
1859-1882	Sognefoged, Dbm. Henrik Christoffersen, Laen.
1860-1868	Prokurator T. Møller (atter 1878-81), (Direktør 1881-99).
1860-1862	Købmand J. N. Winding.
1862-1881	Kammerråd, kæmner P. S. Møller.
1865-1866	Købmand J. H. Brokmann. (Direktør 1866-80(†)).
1867-1868	Skolelærer Thorsen, Lyngby.
1868-1888†	Hofjægermester, godsejer E. v. Benzon, Benzon.
1868-1878†	Gårdejer Peder Pedersen, Emmelev.
1878-1897†	Skoleinspektør H. Reventlow, R. af D.
1878-1881	*Prokurator T. Møller (s.o. 1860-68). (Fmd. 1878-81).
1881-1888	*Apoteker F. Hoffmeyer, R. af D. (Fmd. 1881-88).
1882-1889†	Købmand C. Nobel.
1882-1888	Godsforvalter M. Hansen (Navneforandring: Schlanbusch), Gjerrild.
1883-1915	*Proprietær G. de Lichtenberg, Hessel. (Fmd. 1897-1915).
1888-1909†	Købmand, Møllejer Otto Thykier.
1888-1898	*Realskolebestyrer J. Bertelscn. (Fmd. 1888-97).
1888-1900†	Gårdfæster Severin Andersen, Karlby.
1889-1897†	Gårdejer Jens Andersen Bonde, Hammelev.
1897-1910	Købmand Chr. Vogel.

1897-1934† Gårdejer Hans Jensen, Ulstrup.
1898-1890 Sagfører A. Andersen. (Bogholder 1899-1936†.
(Direktør 1932-36).
1900-1903 Brygger I. E. Krogh . (Direktør 1903-32).
1900-1926 *Urmager S. Ring. (Fmd. 1920-26).
1903-1907 Proprietær S. Lunøe, Enslevgaard. (Direktør 1907-31).
1907-1937 *Sognefoged, gdr. Chr. Slemming, Hammelev.
(Fmd. 1926-36).
1910-1913 Købmand G. Reventlow.
1910-1914 Herredsfuldmægtig C. Faber. (Direktør 1914-34).
1913-1929 Konsul Axel Thykier.
1914-1919 *Borgmester, byfoged J. Vogelius. (Fmd. 1915-19).
1916-1940 *Tandlæge O. Hammer. (Fmd. 1937-40).
1920-1932 Proprietær H. Lunøe, Enslevgaard. R af D.
(Direktør 1932-).
1926-1936 Dommerfuldmægtig Ad. Neergaard. (Direktør 1937-).
1929-1934 Købmand H. Ehrenreich. (Dircktør 1934-54).
1932 *Direktør J. Hammelev, R. af D. (Fmd. 1940-).
1934 Gårdejer Holger Jensen, Ulstrupgaard.
1934-1936† Købmand S. H. Bager.
1936- 1950 Overdyrlæge P. V. Poulsen.
1937-1952 Gårdejer Peder Pedersen, Skindbjerg.
1938 Sognefoged, gårdejer Aksel Christensen, Fladstrup.
1938 Folketingsmand M. F. Mortensen, Ryomgaard.
(Statens repræsentant valgt af Handelsministeriet).
1940 Landretssagfører Henning Hansen.
1952 Direkrøt H. Carlsen.
1954 Proprietær R. Lunøe, Djursgaard.

* foran navnet betegner, at vedkommende har været formand.

2. Direktører

1856-1881† Konsul N. L. Kock. (Fmd. 1856-81).
1856-1866 Købmand J. A. Møller.
1856-1865 Godsejer C. F. Olsen, Mejlgaard.
1865-1869 Proprietær C. G. de Lichtenberg, Hessel.
1866-1888 Købmand J. H. Brokmann.
1869-1875 Kammerjunker, proprietær J. A. Lützen, Aagaard.
1875-1914 Justitsraad, landinspektør C. Christensen.
1881-1899 Prok urator T. Moller. (Fmd. 1881-99).
1888-1909 K øbmand Fr. Thykicr.
1899-1903 Overretssagfører F. Brokmann. (Fmd. 1899-1903). l 903-
1903-1932 Brygger J. E. Krogh. (Fmd. 1903-32).
1910-1931 Inspektør S. Lunøe.
1914-1934 Herredsfuldmægtig C. Faber. (Fmd. 1932-34).
1932-1936† Sagfører A. Andersen. (Fmd. 1934-36).
1932 Proprietær H. Lunøe, R. af D.
1934-1954 Købmand H. Ehrenreich.
1937 Dommerfuldmægtig, konsul Ad. Neergaard. (Fmd. 1937-).
1956 Bogholder A. Allermann.

3. Bogholdere (Indtil 1911 tillige kasserre).

1856-1883 Prokurator L. J. Lunøe.
1883-1899 Overretssagfører Brokmann. (Direktør 1899-1903).
1899-1936† Sagfører A. Andersen.
1937 Dommerfuldmægtig Ad. Neergaard
(samtiig adm. direktør).
1938-1942 Bankassistent R. Schmidt.
1942 Bankassistent A. Allermann. (Underdirektør 1946).

Kasserere

I henhold til Sparekasseloven af 13. april 1910 skiltes kassererposten fra 1. september 1911 fra bogholderposten.

1911-49 Sparekasseassistent Jens P. Pedersen.
1949 Sparekasseassistent Knud Sørensen.

4. Revisorer

1857-1862 Tredjelærer J. K. Møller.
1863-1868 Prokurator T. Møller.
Direktionen henstiller, at revisionen fremtidig overdrages en mand, der står uden for Institutets bestyrelse.
1868-1874 Fuldmægtig, senere sagfører og godsforvalter M. Hansen. (Navneforandring til Schlanbusch).
1874-1881 Fuldmægtig, senere sagfører H. West.
1881-1897† Førstelærer, senere skoleinspektør H. Reventlow.
1897-1898 Realskolebestyrer J. Bertelsen.
1898-1909† Købmand, møllejejer Otto Thykier.
Fra 1/4 1904 indføres daglig revision.
1910-1929 Branddirektør Gowertz Jensen.
Fra 1921 ansattes i henhold til Sparekasseloven af 4/10 1919 2 revisorer.
1921-1923† Mægler P. Nielsen.
1924-1947† Postmester Thrane Larsen.
1930-1940 Fhv. købmand J. C. Groth.
Fra 1941 skal den ene revisor være statsautoriseret revisor.
1942 M. Glytting, statsaut. revisor.
1948 Redaktør Reimann Kjeldvig.

Justitsråd, byfoged G. Nyborg,
Grenaa.
Repræsentantskabsformand 1856-76.

Apoteker F. Hoffmeyer,
Grenaa.
Repræsentantskabsformand 1881-88.

Realskolebestyrer J. Bertelsen,
Grenaa.
Repræsentantskabsformand 1888-97.

Proprietær G. de Lichtenberg,
Hessel.
Repræsentantskabsformand 1897-1915.

Borgmester, byfoged J. Vogelius,
Grenaa.
Repræsentantskabsformand 1915-19.

Urmager S. Ring,
Grenaa.
Repræsentantskabsformand 1920-26.

Sognefoged, gdr. Chr. Slcmming,
Hammelev.
Tilsynsraadsformand 1926-36.

Tandlæge O. Hammer,
Grenaa.
Tilsynsraadsformand 1937-40.

Prokurator L. J. Lunøe,
Grenaa.
Bogholder 1856-83.

Købmand J. H. Brokmann,
Grenaa.
Direktor 1866-88.

Konsul, købmand N. L. Kock,
Grenaa.
Direktionsformand 1856-81.

Købmand J. A. Møller,
Grenaa.
Direktør 1856-66.

Kammerjunker, proprietør J. A. Lützen,
Aagaard.
Direktør 1869-75.

Landinspektør, justitsråd
C.-Christensen.
Direktør 1875-1914.

Godsejer C. F. Olsen,
Meilgaard.
Direktør 1856-65.

Propr. C. G. de Lichtenberg, Hessel.
Repræsentant 1856-65.
Direktør 1865-69.

Prokurator T. Møller,
Grenaa.
Direktionsformand 1881-99.

Tømmerhandler Fr. Thykier,
Grenaa.
Direktør 1888-1909.

Overretssagfører F. Brokmann, Grenaa.
Direktionsformand 1899-1903.

Brygger J. E. Krogh,
Grenaa.
Direktionsformand 1903-32.

Inspektør S. Lunøe,
Grenaa.
Direktør 1910-31.

Dommerfuldmægtig C. Faber,
Grenaa.
Direktør 1914-34 (Fmd. 1932-34).

Sagfører A. Andersen,
Grenaa.
Direktør 1932-36 (Fmd. 1934-36).

Købmand H. Ehrenreich,
Grenaa.
Direktør 1934-54.

Sparekassekasserer Jens P. Pedersen,
Grenaa.
Kasserer 1911-1949.

Sparekassens nuværende personale

Elev frk. Rita Hansen, assistent E. Laur-
sen, revisor G. Reimann, kasserer K. E.
Sørensen, underdirektor A. Allermann,
kontorist Th. Marckmann, elev Kurt
Hansen, medhjælper frk. Vivi Nielsen.

Direktør J. Hammelev, R. af D.,
Grenaa.
Tilsynsrådsmedl. 1932. (Fmd. 1940).

Fhv. Folketingsmand M. F. Mortensen,
Ryomgård.
Handelsministeriets repræsentant 1938.

Proprietær R. Lunøe,
Djursgaard.
Tilsynsrådsmedlem 1954.

Gårdejer Holger Jensen,
Ulstrupgaard.
Tilsynsrådsmedl. 1934. Næstfmd.

Sognefoged, gdr. A. Christensen,
Fladstrup.
Tilsynsrådsmedl. 1938.

Cand. jur. konsul Ad. Neergaard,
Grenaa.
Adm. direktør 1937.

Proprietær H. Lunøe. R. af D.,
Enslevgaard.
Direktør 1932.

Landsretssagfører Henning Hansen,
Grenaa.
Tilsynsrådsmedl. 1940.

Direktør H. Carlsen,
Grenaa.
Tilsynsrådsmedl. 1952.

Bogholder A. Allermann,
Grenaa.
Underdirektør 1956.

Carl Svenstrup født 23. januar 1881 i Grenaa, død 17. februar 1964 i Grenaa, var bibliotekar, som blev modtager af Dannebrogordenen i 1947. Han er bedst kendt for sit mangeårige arbejde med Grenaa byhistorie.

Svenstrup blev født ind i en skomager familie i Østergade i Grenaa. Han gik ud af Grenaa private Realskole som 14-årig for at komme i lære som skomager. Efter læreårene drog han på valsen bl.a. i Tyskland, men vendte hjem for at læse til lærer. I 1906 blev han færdig som lærer fra Blaagaards Seminarium og vendte tilbage til Grenaa som lærer ved sin gamle realskole.

I forbindelse med 1. verdenskrig blev den daværende bibliotekar ved Grenaa Bibliotek indkaldt og Carl Svenstrup overtog arbejdet som bibliotekar. I 1947 blev han Ridder af Dannebrog og stoppede som lærer for udelukkende at hellige sig biblioteket og »Grenaa Bys Historie«, som han var påbegyndt udgivelsen af i 1933. Byhistorien har fyldt meget i Svenstrups liv, den udkom i perioden 1933-1957 og et komplet sæt indeholder 2.793 sider. Efter næsten 25 års arbejde var »Grenaa Bys Historie« færdig.

Grenaa Købstad bekostede i 1951 et maleri af Svenstrup, der er ophængt på rådhuset i Grenaa. I november 1954 fratrådte han som bibliotekar og i 1958 blev han æresborger i Grenaa. Svenstrup var gift to gange og overlevede begge hustruer, fik to drenge, var aktiv vinterbader og ivrig amatør fotograf. Han døde den 17. februar 1964 på De gamles Hjem, Lillegade 48 i Grenaa.

Informationen er hentet fra Wikipedia.
Kildehenvisninger foreligger sammesteds.
https://da.wikipedia.org/wiki/Carl_Svenstrup